هاوکاری

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتییە

لە دار الجماهیر دەرئەچێ‌و لە دار الحریە چاپ ئەکرێ

التضامن

نرخی (٢٠) فلسە — تەلەفۆن ٢٠٣٦٥

ژمارە (١٩٩) ٢٨-١٢-١٩٧٣

مامۆستا صدام حسین سەرپەرشتی کۆبونەوەیەکی بەرەی نیشتمانی کرد

ئێوارەی چوارشەممەی رابوردوو مامۆستا صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لەبارەگای ئەنجومەنی نیشتمانیدا سەرپەرشتی کۆبونەوەیەکی لیژنەی بەرزی بەرەی نیشتمانی کرد • کۆبونەوەکە نزیکەی سێ سەعاتی خایاند •

ئا•د•ع

سەرۆك کۆمار کاك احمد حسن بکر پیرۆزبایی لە ماوتسی تونگ کرد

سەرکۆمار کاك احمد حسن بکر ئەم بروسکە پیرۆزباییەی بۆ بەڕێز ماوتسی تونگ سەرۆکی پارتی کۆمونیستی چین نارد : بەڕێز ماوتسی تونگ سەرۆکی پارتی کۆمونیستی چین : پەکین • بەبۆنەی جەژنی لە دایك بوونی بەڕێزتانەوە ، پێ‌خۆشحالم کە لەجیاتی گەل‌و حکومەتی عیراق‌و بەناوی خۆمەوە جوانترین پیرۆزباییتیان لێ بکەین •

احمد حسن بکر
سەر کۆماری عیراق

تەقوتۆقی نارنجۆك شارەکانی بەریتانیای شڵەژاندووە

وەزیرانی نەوتی عەرەب سیاسەتێکی نوێیان گرتۆتەبەر

باسالی نوێمان سالی پتەوبوونی خەباتی یەکگرتووی گەلان بێت دژی چەوسانەوەی نەتەوەیی‌و چینایەتی‌و ڕەگەزایەتی

وا سالێکی سەختی پڕ خەبات‌و تێکۆشانی گەلان دژی ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستی‌و ڕەگەزپەرستی بەجێ‌دێڵین‌و ئەچینە سالێکی نوێی پڕ هیوا‌و ئاوات‌و ئومیدەوە • سالی رابوردوو وەکو هەموو سالانی رابوردووی تر پڕبوو لە کارەسات‌و ڕووداوی سەیری زوڵم‌و زۆری ئیمپریالیزم‌و چەوسانەوەی نەتەوەیی‌و چینایەتی‌و برسێتی‌و نەبوونی‌و کوێرەوەری بەشێکی گەلانی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریکای لاتین هەروەکو گەلێك سەرکەوتنی گەلانی دژی ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستی‌و ڕەگەزپەرستی تیا هاتەدی • سالێك بوو کە لە گەلێك گۆشەی دنیادا گەلان کەموزۆر ئیمپریالیزم‌و نۆکەرەکانیان پاشەوپاش بردە دواوە یان ناچاریان کردن بەچۆکا بێن‌و دان بنێن بە هەندێ ماف‌و دەسەڵاتی گەلانداو مل بۆ سەربەستی سیاسی‌و ئابوری گەلان کەچ بکەن •

سالی پار سالێك بوو کە لەهەموو سالێك زیاتر خەباتی شۆڕشگێڕی چەکداری تیا سەلماو ساغ بووەوە کە تاکە ڕێگای سەرکەوتنە لەپێناوی بەدی هێنانی مافی نەتەوەیی‌و چینایەتی‌و مرۆڤایەتی‌دا وە هەندێ تاقی‌کردنەوەی تیا هاتنەکایەوە کە سەرەڕای تاڵ‌و تفتی ئەو تاقی‌کردنەوانە گەلان بایەخێکی زۆریان لێ دەست کەوت وەکو تاقی‌کردنەوە خوێناوی‌یەکەی شیلی کە حکومەتی پێشکەوتنخوازی دکتور ئەلێندی ئاشتی‌خوازی تیا سەرەو نگوم کراوە جارێکی‌تر ئەو ڕاستی‌یە کەوتەڕوو کە هەر بەتوندوتیژی شۆڕشگێڕانە کۆنەپەرستان‌و دەسەڵاتدارانی بورجوازی کۆمپرادوری‌و خاوەن موڵکی گەورە بەچۆکا دێن‌و پاشەکشێ لە دەسەڵاتداریتی ئەکەن • وە لەپاڵ ئەم تاقی‌کردنەوە بەنرخەدا ، گەلانی ڕۆژهەڵاتی خواروی ئاسیا سەرکەوتنی گەورەیان بەدەست‌هێنا لەکۆڕی خەباتی شۆڕشگێڕی درێژخایەنی ڕەواو لەپێناوی مافی چارەنووس‌و سەربەخۆیی سیاسی‌و ئابوری‌دا وەکو گەلی قارەمانی ڤیێتنام ، ئەو خەباتەی بو بە ئەفسانەی گەلانی ئەمڕۆ‌و دوارۆژیش •

ئەتوانین بێ دوودلی سالی پار بەسالی سەرکەوتنی گەلان ناوبەرین چونکە گەلانی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریکای لاتین گەلێك سەرکەوتنی بەنرخ‌و بایەخداریان کەوتە دەست وەکو دامەزراندنی حکومەتی ئازادی گینیا - بیساوو بڕواکردنی (٥٥) دەوڵەت بەحکومەتی گەلی کەمبۆدیا بەسەرۆکایەتی میر سیهانۆك وەتێك‌شکانی سیاسی ئیسرائیل لەئەفەریقادا وەگەلێك سەرکەوتنی گرنگی دەوڵەتانی خاوەن نەوت بەسەر مۆنوپولی‌یەکانی نەوتدا هەروەها ناچار بوونی ئەڵەمانیای ڕۆژئاوا بەدان‌نان بەسنوری ئێستای پۆلۆنیاو چیکوسلۆڤاکیاو ئەڵەمانیای دیموکراتدا وەبەرەو جیابونەوەی سیاسەتی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا لەگەڵ ئەمەریکاداو حەزکردنی ئەو دەوڵەتە ئەوروپاییانە بەسیاسەتێکی سەربەخۆیانە لەئەمەریکا ، ئەمانەو جێگیربوونی مافی گەلی چین لەنێو نەتەوە یەکگرتووەکانداو هاتنە پێشەوەی لەدنیای ئەمڕۆدا وەکو دەوڵەتێکی سوشیالیستی مەزنی دۆست‌و یاریدەدەری دەوڵەتانی سەربەخۆ‌و بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی گەلانی ژێردەست‌و نیوە ژێردەست • وە پچڕپچڕبوونی سیاسەتی پەیمانی شەڕخوازی ئەتلەسی‌و لاوازبوونی نەخشەکانی لەدنیای ئەوروپا بەتایبەتی‌و هەموو سەرزەمیندا بەگشتی •

بەڵام سەبارەت بەوڵاتی خۆمان ، عیراقی کورد‌و عەرەب‌و کەمایەتیەکان ، گەلی عیراق سالی پار گەلێك سەرکەوتنی بەنرخی لەمەیانی سیاسی‌و ئابوری‌و کۆمەڵایەتی‌و زانیاری‌دا بەدەست‌هێناوە‌و بەهەنگاوی گەورە گەورە بەرەوپێش ڕۆیشتووە بەتایبەتی لەکۆڕی ڕزگارکردنی نەوت‌و کردنی کانە نەوتەکانی ژێردەستی کۆمپانیا مۆنۆپولی‌یەکان بەموڵکی دەوڵەت •

وا ئێستاش پێ‌ئەنێینە سالێکی نوێوە گەلانی دنیا ، بەتایبەتی گەلانی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریکای لاتین ڕێگای ڕاستی خەباتی شۆڕشگێڕی‌یان گرتۆتەبەر چ خەباتی چەکدار یان تیژکردنی ناکۆکی دژی ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستی‌و خاوێن‌کردنەوەی ئەو وڵاتانە لەدەسەڵاتی سیاسی‌و ئابوری ئیمپریالیزم‌و نۆکەرانی • وە ئەم ڕێگایە تادێت سەرکەوتنی بایەخدار بەدەست دێنێت‌و ئومێدی گەلان پتەوتر ئەکات بە دامەزراندنی سیستەمی سوشیالیستی کەئیتر تاسەر چەوسانەوەی نەتەوەیی‌و چینایەتی لەسەر ڕووی زەمیندا هەڵگرێت‌و لەناوچێت •

بڕوانە ل : ٤

سەر کۆمار کاك احمد حسن بکر پاش نیوەڕۆی ڕۆژی ٢٦-١٢ لە بارەگا کەیانی لەکۆشکی جمهوری پێشوازی بەڕێز سبانکی وەزیری پیشەسازی سری لانکایان کرد • وەلەکاتی دیدەی‌یەکەدا نامەیەکی خاتو باندرا نایکای سەرەك وەزیرانی سری لانکایان لێ وەرگرت •

شۆڕشگێڕانی خلیج "٢١" سەربازی دوژمنیان لەناوبرد

عەدەن : ٢٦ - تاس : شورشگێڕانی خلیج دلێرانە بەرەنگاری ئەو هێرشە ناجوامێرانەیە بوون کەهێزەکانی ئیمپریالیزمی بەریتانیا لە ٢١ی ئەم‌مانگەوە کردیانە ناوچەی ناوەراست لە هەرێمی زەفار •

وەبەیاننامەیەکی بەرەی گەلی ڕزگاری هێنەری عوممان‌و خلیج وتی : دوژمن بەو هێرشەی لە شەرمەزاری بەولاوەی هیچی تری بۆنەمایەوەو شورشگێڕان دلێرانە دەستیان لێ‌وەشاندوو نزیکەی ٢١ سەربازو بەکرێ‌گیراویان لێ‌کوشت • هەروەها بەیاننامەکە وتی : لەنیوە شەوی ٢٠-١٢ دوژمن بەهێزیکی گەورەوە پەلاماری مەڵبەندی (شمریت)و (ئیثروت ئەمیریتی)داو شورشگێڕان نەبەردانە بەرەنگاری بوون‌و شەڕێکی دە سەعاتی لەنێوان هەردوو لایانا هەڵگیرساو شورشگێڕان زیانێکی گەورەیان لێدا •

کاربەدەستە کۆنەپەرستەکانی حەبەشە خەڵکی بێ‌تاوان ئەکوژن

ئەریتریا: ٢٦-١٢ : لەسەرەتای ئەم مانگەدا شورشگێڕانی ئەریتریا لەسەر ناوچەی (قنوع) فڕوکەیەکی هەلیکۆپتەری حەبەشەیان خستەخوارەوەو ئەو پێنج ئەفسەرەی تیایدا بوون کوژران • وە ئەفسەرێکیان لەم کوژراوانە کۆلونیل بووە • یەکێك بەناوی شۆڕشگێڕانەوە‌وتی : لەماوەی سێ مانگی رابوردووەوە ئەمە دووەم ئەفسەرێکی پلەبەرزە کەشۆڕشگێڕان لەناوی ئەبەن • ئەوەبوو سێ‌مانگ لەمەو بەر شۆڕشگێڕان جەنەرال‌یلمو ئەلیموی‌یاریدەدەری فەرماندەی هێزەکانی حەبەشە لەئەریتریا تیرەبارانیان کرد •

لەلایەکی‌تریشەوە ڕادیوی ئەدیس ئەبابا دانی بەو زیانانەدا نا کە لەئەنجامی هیرشی شورشگێڕانەوە لە هێزەکانی حکومەت کەوتووەوتی : شورشگێڕان هێرشیان بردۆتە سەر (ئەسمەرا)ی پایتەخت‌و ١٤ سەربازیان کوشت‌و ٢١ی‌تر بریندار بوون •

وە لەناوچەی مای ئوالد کە ٢٠ کیلومەتر لە ئەسمەراوە دوورە لەشەڕێکی‌ترا شورشگێڕان ٣٠ سەربازی ڕژێمی حەبەشەیان لەناوبردو وەو ٤٢ی تریان بریندار کردو وەو چەك‌و تفاقێکی هەمە چەشنەیان دەست‌کەوت بووە •

وە بەیاننامەیەکی تری شورشگێڕان ئەڵێ : لەم دواییەدا هێزێکی حەبەشە بەکۆمەکی چەند ئەفسەرێکی سەهیونی‌و کاسەلیس هێرشیان بردە سەر شاری (طروالی) لە سۆماڵی ڕۆژئاوای داگیرکراوو نامەردانە ماڵ‌و خانووی خەڵکەکەیان سوتاندوو دەستیان کرد بەگرتن‌و لێدان‌و ئازاردانی خەڵکی بێ گوناهو چەند هاووڵاتیەکیان تیرە باران کرد •

لێکۆڵینەوەی پرۆژەی دروست‌کردنی شارێکی پیشەسازی

لە ئەسکەندەریە کە ٩٠ ملیۆن دیناری تێ ئەچێ

ئیستا ئەندازیارو شارەزاکان لە وەزارەتی نەخشەکیشان‌و پیشەسازی‌و شارەوانییەکان لێکۆلینەوەی سەرەتایی ئامادەئەکەن بۆ دروست‌کردنی شاریکی پیشەسازی لە (ئەسکەندەریە) کە (٩٠)ملیون دیناری تێ‌ئەچێت‌و لەوڵاتا گەورەترین شاریکی پیشەسازی ئەبیت •

تا سالی ١٩٨٠ (٦٠)ملیون دیناری تیا خەرج‌ئەکریت کە لەو کاتەدا (١٢٥) هەزار کریکار بە خیزانەکانیانەوە تیا نیشتەجی ئەبن •

لەناو شارەکەدا چەند باڵەخانەو گەرەك‌و شوێنی تازەی خزمەت‌گیزاری تیا ئەبیت •

بەپێی لێکولینەوە سەرەتاییەکە ، لە شارەکەدا ئەتوانریت چەند پیشەسازی نوێ دابمەزرینریت وەهەروەها ئەو پیشەسازییەی کە ئیستا لە ناوچەی « ئەسکەندەریە » هەیە گەشەو فراوان بکریت ، وە بۆ ئەمەش (٢٧) هەزار کریکار لەپیشەسازی‌و خزمەت‌گوزاریدا ئیش ئەکەن لەگەڵ ١٤ هەزار کریکاریتر کە لە پیشەسازی سەرەکی ئیش ئەکەن •

بەهۆی کردنەوەی ئەو پرۆژەوە ئەو پالە پەستۆیەی کە ئیستا لە ئەنجامی هاتنی خەڵکی بێ‌ئیش‌و کار بۆ بەغدا کەم ئەبیتەوە وە کریکاریکی زۆر کە لە فراتی ناوەراستا هەیە بۆ لای خۆی ڕای ئەکیشیت ئەمە لەگەڵ ئەوەی یارمەتی ئەوە ئەدات کە شاری ئەسکەندەریەو « محمودیە » فراوان‌و گەشەی پێ‌بدریت ، بەپەلە گەشەکردن‌و گەورەبوونی شاری بەغداش کەم ئەکاتەوە بەپێی ئەو نەخشەپیشەسازییە زانیستیەی دانراوە ••

دکتور نعمان الجلیلی بەڕێوەبەری گشتی نەخشەو ئەندازیاری لە وەزارەتی شارەوانییەکان وتویەتی : لە دوای سالی ١٩٨٠ بۆ تەواو کردنی دووا پلەی پروژەکە بەپێی نەخشەی داواکراو ٣٠ ملیون دیناری تری لێ خەرج ئەکریت •

بەیاننامەی وەزیرانی نەوتی عەرەب

هەفتەی رابوردوو کوبونەوەی وەزیرانی پترۆلی عەرەب لە شاری کوێت کوتایی هات‌و بەیاننامەیەك دەربارەی کۆبونەوەکە بڵاو کرایەوە تیایدا وترا :-

بۆ ئەوەی دوست‌و دوژمنی گەلی عەرەب بەیەك چاو سەیر نەکرێ • وە بۆ ئەوەی بەجۆرێکی تایبەتی ڕەفتار لەگەڵ وڵاتی ژاپۆنا بکرێت بڕیاردرا کە بڕیاری کەم کردنەوەی بەرهەمی نەوت ژاپۆن نەگرێتەوەو بەلچیکاو ئیسپانیاو فەرەنساو چەند وڵاتێکی ئەفەریقا نەوتیان پێ‌بدرێ •

هەروەها بڕیاردرا کە بەپێی پێویست نەوت بەوڵاتانی دۆست بدرێت •

وە بەیاننامەکە وتی : ئەم وەزیرانە جارێکی‌تر لەشاری طرابلس لە مەراکیش کۆ ئەبنەوە •

کورتە هەواڵ

● قاهیرە : ٢٦-١٢ : بڕیاردرا کە پێنجەمین کونگرەی یەکێتی گشتی کریکارانی فەلەستین لەمانگی ئابی ئایندەدا لەشاری قاهیرە بگیرێ •

● رباط ٢٦ - رویتەر :- کریکارانی دەزگای هێڵی ئاسمانی مەراکیش بڕیاریان‌دا مان‌بگرن‌و بەم مانگرتنەیان داوائەکەن کە ڕۆژانەکەیان بۆزیاد بکرێ •

● شام : هەفتەی رابوردوو کاك بلعید عبدالسلام وەزیری پیشە سازی جەزایر بەسەردان چوو بۆ سوریا •

● پاریس : ئا•د•ف : ڕۆژی ٢٦-١٢ بالیۆزانی لوبنان لە ئەوروپاو ئەمەریکای ژورو بەسەرۆکایەتی کاك فوئاد نەفاع لەشاری پاریس کۆ بونەوە •

● ماشاشیوش ئوهیرا وەزیری دەرەوەی ژاپۆن بلاوی‌کردەوە کە حکومەتەکەی بڕیاری‌داوە لە مانگی کانونی دووەمەوە هیچ جورە سوتەمەنی‌و پیترۆلێك بەو هێزانەی ئەمەریکا نەدات کە لەخاکی ژاپۆن دان •

لەکاتی گێرانی ئاهەنگی لەدایك بوونی حەزرەتی عیسا، شاری (بێت لەحم) بەهێزێکی گەورەی دوژمن تەنرا • وە لەو وێنەیەدا کلیسەکەی (بیت لـه حم) دیارە کە ئاهەنگەکەی تیادا سازکراوەو سەربازانی دوژمن لە هەرچوار لاوە گەمارۆی ناوچەکەیان داوە •

- ئاژانسەکان -

تەقوتۆق شارەکانی بەریتانیای شڵەژاندووە

بەدرێژایی هەفتەی رابوردوو نارنجۆك لەشاری لەندەن‌و بلفاست‌و دبلن ئەتەقی‌یەوە • وەیەکێك بەناوی پولیسی بەریتانیاوە وتی : ڕۆژی سێ‌شەممەی رابوودوو ٢ نارنجۆك لەشاری لەندەن تەقینەوە شەش کەس بریندار بوون • وە هەر لەئەنجامی تەقینەوەی ئەم جورە نارنجۆکانەدا هەفتەی رابوردوو بەتەنیا لەشاری لەندەن ٧٨ کەس برینداربون •

لەلایەکی تریشەوە ژمارەی ئەو پولیسانە زیاترکرا کە بۆ پاراستنی چەند ناوچەیەکی لەندەن‌و بلفاست‌و دبلن تەرخان کرابوون • وە بەپێی ڕاپورتێکی تر لەماوەی سێ شەودا وە لە ئەنجامی ئەو تەق‌و تۆقانە نزیکەی ٤١ کەس لەپایتەخت‌و شارەکانی ئیرلەندەی ژوورووا برینداربون •

هەفتەی رابوردوو بەڕێز تاکیومیکی جێگری سەرەك وەزیرانی ژاپون لەگەڵ وەفدێکا بەسەردان هات بۆ بەغدا • ئەو وەفدی ژاپون گەشتێك بەچەند وڵاتێکی عەرەب‌و ئیراندا ئەکات وبەڕێز میکی بەپەیامنێری ئاژانسی (د•ع)ی وت مەبەست لەسەردانەکەی لێکوینەوەی ئەو دەورەیە کە ژاپون ئەتوانێ بی‌گێڕێ لە جێگیرکردنی ئاشتی‌یەکی ڕەوا لەناوچەکەدا لە گەڵ پتەوکردنی پەیوەندی نێوان ژاپۆن‌و وڵاتانی ناوچەکە•

Institut kurde de paris

ئه‌فه‌ریقای تێكۆشه‌ر

په‌یوه‌ندی له‌پسان نه‌هاتوی خه‌باتی نه‌ته‌وایه‌تی و خه‌باتی چینایه‌تی

-٥-

له‌باسی پێشوماندا گه‌یشتینه‌ هه‌ندێك نمونه‌ی هاوكاری و خه‌باتی ناوكۆیی گه‌لانی ئه‌فه‌ریقا له‌ خه‌باتیاندا دژی داگیركردن و له‌پێناوی رزگاری و سه‌ربه‌خۆیی‌دا .

له‌م ژماره‌یه‌دا له‌سه‌ر پاشماوه‌ی ئه‌و باسه‌ ئه‌رۆین و دێینه‌ سه‌ر باس و شی‌كردنه‌وه‌ی دوو ریباز له‌م خه‌باته‌دا ، وه‌ هه‌روه‌ها ئه‌و قۆناغانه‌ی ئه‌م خه‌باته‌ی پیا تێپه‌ریوه‌ .

زوربه‌ی ولاتانی ئه‌فه‌ریقا دژی ده‌ستدرێژیه‌كانی ئیمپریالیزمی ئه‌مه‌ریكان بۆ سه‌ر ولاتانی هیندی - چین ، هه‌لوێستێكی یه‌كگرتوویان هه‌یه‌وه‌ ئه‌و ولاتانه‌ حكومه‌تی به‌ره‌ی نیشتمانی كه‌مبۆدیاو به‌سه‌رۆكایه‌تی نوردۆم سیهانوك حكومه‌تی شۆرشگێری خواروی ڤیێتنامیان به‌ره‌سمی ناسیوه‌ . هه‌روه‌ها زوربه‌ی ولاته‌ ئه‌فه‌ریقاییه‌كان پشتگیری خه‌باتی گه‌لی فه‌له‌ستین و گه‌لانی تری عه‌ره‌ب ئه‌كه‌ن دژی زایونیزم و ئیمپریالیزم وه‌ له‌ماوه‌ی جه‌نگه‌كه‌ی دوایی (٦ تشرینی ١٩٧٣)ی نێوان ئیسرائیل و ولاتانی عه‌ره‌ب ژماره‌یه‌كی زۆر ولاتی ئه‌فه‌ریقایی په‌یوه‌ندی دیپلوماسی‌یان له‌گه‌ل ئیسرائیل‌دا بچری و پشتگیری ولاته‌ عه‌ره‌به‌كانیان كردو یارمه‌تیان دان .

ولاته‌ ئه‌فه‌ریقاییه‌ رزگاربووه‌كان پشتیوانیه‌كی به‌تینی بزوتنه‌وه‌ چه‌كداره‌ شۆرشگێرانه‌كانی گه‌لانی تری ئه‌فه‌ریقا ئه‌كه‌ن ، كه‌ ئه‌مه‌ روخساری روناك و نوێی ئه‌م سه‌رده‌مه‌ی په‌یوه‌ندی برایانه‌و شۆرشگێرانه‌ی نێوان گه‌لانی ئه‌فه‌ریقایه‌و له‌به‌ر گرنگی ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ ، له‌ژماره‌كانی داهاتودا ، به‌دریژی ده‌رباره‌ی ئه‌دوێین .

له‌گه‌ل هه‌موو ئه‌و سه‌ركه‌وتنانه‌ی گه‌لانی ئه‌فه‌ریقادا كه‌چی ، ئیمپریالیستانی كۆن و نوێ ده‌ستیان له‌ پیلانگێری و گێره‌شێوێنی هه‌لنه‌گرتوه‌و له‌ پێناوی فراوان كردنی ، ناوچه‌و ولات له‌ژێرده‌ستی ئیمپریالیسته‌كاندا ماوه‌ ، به‌گشتی به‌رینی‌یان ئه‌گاته‌ ٤ ملیون و ٨٠٠ هه‌زار كم٢و دانیشتوانیان ئه‌گاته‌ ٤٠ ملیون كه‌س ، وه‌ ئه‌و ولاتانه‌ی تا ئیستا به‌سه‌ربه‌خۆیی نه‌گه‌یشتون بریتین له‌: ئه‌نگۆلا ، موزه‌مبیق ، گینیا - بیساوو ، دورگه‌كانی كاپ ورده‌ ، ساتۆم و دورگه‌كانی برنسیپ ، مه‌دایراو ، ئارۆس ، ئه‌مانه‌ هه‌موو له‌ژێر ده‌ستی ئیمپریالیزمی پورتوگالدان . دورگه‌كانی كه‌ناری ، سێوتا ، میلیلا ، ئال هوسه‌ماسی ، شافارینا‌س ، وه‌ بیابانی ئیسپانیا ئه‌مانه‌ش له‌ژێر ده‌ستی فه‌ره‌نسادان وه‌ سی چلس ، « هیلنای پیروز » ، له‌ژێرده‌ستی ئینگلیزدان به‌لام ئازانیا (ئه‌فه‌ریقای خوارو) ، نامیبیا (ئه‌فه‌ریقای خواروی روژئاوا) وه‌ زیمبابۆی (رودیسیا) له‌ژێرده‌ستی ره‌گه‌زپه‌رسته‌ پیست سپیه‌كاندان كه‌ ئه‌مانیش له‌لایه‌ن ئیمپریالیزمی ئه‌مه‌ریكاو ئینگلیزو فه‌ره‌نسایی و پورتوگالیه‌وه‌ پشتگیری ئه‌كرێن .

له‌باری ئیستادا بزوتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی نه‌ته‌وایه‌تی ئه‌و ولاته‌ رزگار نه‌بوانه‌ له‌گه‌شه‌كردن و په‌ره‌سه‌ندنایه‌و هه‌ر رۆژ سه‌ركه‌وتنی گه‌وره‌ به‌ده‌س دێنێ ، ئیمه‌ له‌ نوسینه‌كانی داهاتودا به‌دریژی له‌باری ئه‌و ولاتانه‌ ئه‌كولینه‌وه‌ ، چونكه‌ ناسینی ئه‌م بزوتنه‌وانه‌ له‌چه‌ند سه‌ریكه‌وه‌ بایه‌خی گرنگی هه‌یه‌ به‌تایبه‌تی كه‌ ئه‌م بزوتنه‌وانه‌ كاریكی گه‌وره‌ش ئه‌كه‌نه‌ سه‌ر ولاته‌ ئه‌فه‌ریقاییه‌ رزگاربووه‌كانیش كه‌ تووندتر دژی ئیمپریالیزم بن . جه‌نگی گه‌لی ئه‌م ولاته‌ رزگارنه‌بوانه‌ به‌كرده‌وه‌ خه‌باتی نه‌ته‌وایه‌تی و خه‌باتی چینایه‌تی توند به‌یه‌كه‌وه‌ به‌ستوه‌و به‌تایبه‌تی له‌و ولاتانه‌دا كه‌پرولیتاریا له‌خه‌باتی سیاسیدا ده‌وریكی دیاری په‌یدا كردوه‌و ئه‌مه‌ش ده‌وریكی گرنگ له‌ شۆرشگێرتر كردنی ئه‌فه‌ریقادا ئه‌بینێت .

له‌بزوتنه‌وه‌ ئازادیخوازانه‌كانی ئه‌فه‌ریقادا هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاشه‌وه‌ جیاوازی له‌نێوان دوو ریبازدا له‌كاتی میژویی تایبه‌تی‌دا هه‌ر ئاشكرا بوه‌ . وه‌ وا له‌خواره‌وه‌ ئه‌مه‌ به‌كورتی روون ئه‌كه‌ینه‌وه‌:

ئه‌مرۆ ناكۆكی له‌نێوان دوو ریبازدا له‌ئه‌فه‌ریقا به‌شیوه‌یه‌كی سه‌ره‌كی له‌سه‌ر ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌یه‌ :

● **دوای سه‌ربه‌خۆیی سیاسی به‌ده‌س‌هێنان ، بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م سه‌ربه‌خۆییه‌ بپارێزرێت ، له‌ رووی ئابوریه‌وه‌ سیاسه‌تی پشت به‌خۆ به‌ستن بگیرێت یان نا ؟**

● **قبول كردنه‌وه‌و چه‌سپاندنی بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وایه‌تی و بردنی به‌ره‌و خه‌باتی چینایه‌تی و هوشیاركردنه‌وه‌ی زوربه‌ی زۆری كۆمه‌لانی خه‌لك یان پاراستنی سیسته‌می بیروكراتی داگیركه‌رانی كۆن و ته‌نیا گۆرینی كاربه‌ده‌سته‌ ئه‌وروپاییه‌كان به‌چه‌ند كه‌سێكی ئه‌فه‌ریقایی ؟**

● **به‌رده‌وام بوونی خه‌بات دژی ئیمپریالیزم و ئیستعماری كۆن و نوێ ، وه‌ خه‌بات بۆ پته‌وكردنی یه‌كیتی نێوان هێزه‌ شۆرشگێره‌ ئازادیخوازه‌كانی ئه‌فه‌ریقا له‌گه‌ل بزوتنه‌وه‌ی شۆرشگێرانه‌ی سه‌رانسه‌ری دنیاو هه‌روه‌ها پته‌وكردنی په‌یوه‌ندی و یه‌كیتی له‌گه‌ل ولاته‌ سوشیالیسته‌ راسته‌قینه‌كان و ولاته‌ پێشكه‌وتنخوازه‌كانی تر یان نا ؟**

- ئه‌و ولاتانه‌ی ئیستا سه‌ربه‌خۆیی سیاسی‌یان به‌ده‌س نه‌هێناوه‌ ده‌س به‌ خه‌باتی چه‌كدارانه‌ كردن و هه‌لگیرساندنی جه‌نگی گه‌ل و هاندانی كۆمه‌لانی خه‌لك یان نا ؟

به‌كورتی خه‌بات له‌نێوان دوو ریباز له‌باری ئیستای شۆرشی جیهاندا كه‌ سه‌رده‌می شۆرشی پرولیتاریایه‌ ، خه‌باتی نێوان بورجوازی و پرولیتاریایه‌ ، كه‌ له‌ ئه‌فه‌ریقادا .

به‌پێی باری تایبه‌تی و قۆناغی گه‌شه‌كردنی بزوتنه‌وه‌ی هه‌ر ولاتێك ئه‌م خه‌باته‌ شیوه‌ی تایبه‌تی خۆی ئه‌گرێت .

خه‌بات له‌نێوان ئه‌م دوو ریبازه‌دا به‌گشتی له‌ ئه‌فه‌ریقا به‌م سێ قۆناغه‌دا تێپه‌ریوه‌ :

قۆناغی پان . ئه‌فه‌ریقا .
قۆناغی سوشیالیزمی ئه‌فه‌ریقایی .

قۆناغی ماركسیزم و خه‌باتی چینایه‌تی .

قۆناغی پان - ئه‌فه‌ریقا ، فكره‌یه‌كه‌ له‌ناو ئه‌فرۆ - ئه‌مه‌ریكاییه‌كاندا په‌یدابوه‌و بلاو بۆته‌وه‌و به‌هێز بوه‌ ، له‌سه‌ره‌تاوه‌ فكره‌یه‌كی سه‌قافی بوه‌ ، نوسه‌رو میژونوسه‌ ره‌شه‌كان له‌م قۆناغه‌دا زۆر به‌ته‌نگ روون كردنه‌وه‌و برژاندنه‌وه‌ی فه‌رهه‌نگی كۆنی ئه‌فه‌ریقا هاتون له‌رووی ریكخستنه‌وه‌ ، بۆیه‌كه‌م جار له‌سالی ١٩٠٠دا یه‌كه‌م كۆنگره‌ی پان - ئه‌فه‌ریقا به‌سترا و ئیتر له‌سالانی ١٩١٦ ، ١٩٢١ ، ١٩٢٣ ، وه‌ ١٩٤٥ دا كونگره‌كانی تر به‌ستران . ئه‌م كونگرانه‌ هه‌موو له‌پایته‌ختی ولاته‌ ئیمپریالیسته‌كاندا ئه‌به‌ستران و ئیشی ئه‌م كۆنگرانه‌ ئه‌وه‌بو كه‌ داوایان له‌ ده‌وله‌ته‌ بورجوازیه‌كان ئه‌كرد «باشتر» ره‌فتار له‌گه‌ل ئه‌فه‌ریقاییه‌كاندا بكه‌ن و له‌رووی «مرۆڤایه‌تی»یه‌وه‌ ریزیان بگرن .

له‌م قۆناغه‌دا ئایدیولوجی ورده‌ بورجوازی ئه‌فرو - ئه‌مه‌ریكاییه‌كان ده‌سه‌لاتدار (سائد) بوه‌ . به‌شكانی فاشیزم و سه‌ركه‌وتنی به‌ره‌ی دیموكراسی له‌جیهاندا قۆناغیكی نوێ له‌خه‌باتی گه‌لانی ئه‌فه‌ریقا هاته‌كایه‌وه‌ ، ئه‌م گۆرینانه‌ له‌ زروفی مه‌وزوعی‌دا كاریكی گه‌وره‌ی كرده‌ سه‌ر زروفی زاتی خه‌باتی ئازادیخوازانه‌ی گه‌لانی ئه‌فه‌ریقا ، له‌شه‌شه‌مین كونگره‌ی پان - ئه‌فه‌ریقادا سالی ١٩٤٥ ، بۆ یه‌كه‌م جار نوینه‌ره‌كان دژی سه‌رمایه‌داری راوه‌ستان و لایه‌نگیری « سوشیالیزمی ئه‌فه‌ریقا »ی‌یان پیشاندا ، به‌لام لایه‌نگرانی «سوشیالیزمی ئه‌فه‌ریقایی » ماركسیزم - لینینیزم‌یان قبول‌نه‌بو ، له‌و باوه‌ره‌دا بون كه‌ له‌كومه‌لگای ئه‌فه‌ریقادا چین و خه‌باتی چینایه‌تی نیه‌ ، وه‌ به‌پێی رای ئه‌وانه‌ ، ئه‌گه‌ر چینیش هه‌بێت ناكۆكیه‌كی دوژمنانه‌یان له‌ نیواندانیه‌ .

قۆناغی « سوشیالیزمی - ئه‌فه‌ریقایی » هێشتا به‌سه‌ر نه‌چوه‌ ، وه‌ هه‌ندیك له‌و ولاته‌ ئه‌فه‌ریقاییه‌ تازه‌ سه‌ربه‌خۆكان نیازیان وایه‌ ئه‌م ریبازه‌ به‌ره‌و سوشیالیزم بگرنه‌به‌ر .

شان به‌شانی سوشیالیزمی ئه‌فه‌ریقایی ، ماركسیزمیش ورده‌ ورده‌ دێته‌ كۆری خه‌باته‌وه‌ ، چه‌ند سیاسه‌تی ئیستعماریانه‌ی نوێ ئیمپریالیزم و «ئیمپریالیزمی شیوه‌ نوێ » ئاشكراتر ئه‌بێ ئه‌وه‌نده‌ش هێزه‌ سیاسیه‌كان و كۆمه‌لانی خه‌لك له‌راستی بوونی خه‌باتی چینایه‌تی و خه‌باتی نێوان دوو ریباز گه‌یشتون .

فرانس فانون ، كوامی نیكروما ، ئه‌میلكار كابرال ، جولیوسی نایریری ، كه‌ چه‌ند

بروانه ل -٧-

سیهانوك ئه‌مه‌ریكاو

لۆن نۆل به‌درۆ ئه‌خاته‌وه‌

شینخوا : ١٥-١٢ : رۆژی ١٤ ی ئه‌م مانگه‌ ئاژانسی ده‌نگوباسی كه‌مبودیا ئاشكرای كرد كه‌ سامدیچ نوردوم سیهانوك ، سه‌رۆكی به‌ره‌ی نیشتمانی یه‌كگرتوی كه‌مبودیا **رۆژی ٧ی مانگ** به‌یاننامه‌یه‌كی بلاوكردۆته‌وه‌و زۆربه‌ نوندی درۆو ده‌له‌سه‌كانی ئه‌مه‌ریكاو لۆن نۆلی به‌كرێ گیراوی به‌درۆ خستۆته‌وه‌ كه‌ دژی حكومه‌تی یه‌كیتی نیشتمانی كه‌مبودیا كه‌ له‌م خوله‌ی ئه‌نجومه‌نی گشتی نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كاندا كردویانه‌ .

به‌یاننامه‌كه‌ ئه‌لێت : نوینه‌ره‌كانی ئه‌مه‌ریكاو حكومه‌تی لۆن نۆلی به‌كرێ گیراو له‌كاتی باس كردنی ئه‌ندامه‌تی كه‌مبودیا له‌ده‌زگای نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كاندا درۆو ده‌له‌سه‌و پروپاگانده‌یه‌كی ناشیرین و بێ سنوریان دژی بزوتنه‌وه‌ی به‌رگریانه‌ی كه‌مبودیاو حكومه‌ته‌كه‌ی و نوردۆم سیهانوك كرد . له‌به‌ر ئه‌وه‌ ، منیش وه‌ك سه‌ركرده‌ی بزوتنه‌وه‌ی به‌رگری گه‌لی كه‌مبودیا دژی ئیمپریالیزمی ئه‌مه‌ریكاو به‌كرێ گیراوه‌كانی له‌ فنوم پن ، وه‌ وه‌كو سه‌رۆكی ده‌وله‌تی شه‌رعی كه‌مبودیا كه‌ حكومه‌ته‌كه‌ی زوربه‌ی زۆری خاكی ولاتی رزگاركردوه‌ ، وه‌ له‌لایه‌ن ٥٥ ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆو خاوه‌ن سیاده‌وه‌ به‌ره‌سمی ناسراوه‌ ، به‌پێویستی ئه‌زانم كه‌ سه‌رنجی رای گشتی بۆ ئه‌م خالانه‌ی لای خواره‌وه‌ رابكێشم:

یه‌كه‌مین : له‌حوزه‌یرانی سالی ١٩٧٢ - وه‌وه‌ ، دوپاتی ئه‌كه‌مه‌وه‌ تائێستا هیچ هێزیكی ڤیێتنامی دیموكرات و هیچ هێزیكی به‌ره‌ی رزگاری نیشتمانی ڤیێتنام هیچ جۆره‌ كاریكی جه‌نگی‌یان له‌ كه‌مبودیا نه‌كردوه‌ ، وه‌ له‌ ٢٧ كانونی دووه‌می سالی ١٩٧٣ یشه‌وه‌ ، كۆماری دیموكراتی ڤیێتنام گواستنه‌وه‌ی چه‌ك و ته‌قه‌مه‌نی بۆ هێزه‌كانی رزگاری نیشتمانی كه‌مبودیا راگرتووه‌و له‌و كاته‌وه‌ ئه‌م هێزانه‌ هه‌ر به‌وچه‌كه‌ ئه‌مه‌ریكایانه‌ی نیكسون به‌لۆن نولیان ئه‌دات و له‌جه‌نگا ئه‌یانگرن ئه‌جه‌نگێن .

ئایا ئه‌مه‌ریكا ئه‌توانێت نیشانه‌یه‌كی ره‌سمی (دۆكومێنت) پیشانی نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كان بدات و پێ بسه‌لمێنێت كه‌ گوایه‌ ڤیێتنامی سه‌روو «ڤیتكونگ» ده‌ست ئه‌خه‌نه‌ كاروباری ناوخۆی كه‌مبودیاوه‌ . بێ‌گومان ئه‌مه‌ریكا ناتوانێت ئه‌مه‌ بكات ، به‌پێچه‌وانه‌وه‌ من ئه‌توانم ژماره‌یه‌كی گه‌وره‌ له‌و دۆكومێنتانه‌ بێنم و ئیسباتی بكه‌م كه‌ ئه‌مه‌ریكا چۆن له‌رووی عه‌سكه‌ری و گه‌لێك رووی تره‌وه‌ ده‌ستی خستۆته‌ كاروباری ناوخۆی كه‌مبۆدیاوه‌ ، وه‌هه‌روه‌ها ئیسپاتی بكه‌م كه‌ رژێمی حوكمی فنوم پن ته‌نیا به‌كرێ گیراو كلكی حكومه‌تی واشنتۆنه‌ .

دووه‌م : لونگ بوریتی خائین له‌ نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كاندا واى پیشان‌دا كه‌ گوایه‌ له‌ ٢٩ پاریزگا ، حكومه‌تی یه‌كیتی نیشتمانی ته‌نیا ٤ پاریزگای داگیركردوه‌ . به‌لام راستی یه‌كه‌ی ١٧ پاریزگا هه‌یه‌ له‌و ١٧ پاریزگایه‌ش حكومه‌تی یه‌كیتی نیشتمانی ٥ پاریزگای به‌ته‌واوه‌تی رزگاركردووه‌و پاریزگاكانی تریش چه‌ندشاریكیان نه‌بێت ، ئه‌وانی تر هه‌موو رزگار كراون .

سێیه‌م : نوینه‌ره‌كانی ئه‌مه‌ریكاو ده‌وله‌ته‌ هاوپه‌یمانه‌كان و كلكه‌كانی له‌ نه‌ته‌وه‌یه‌كگرتوه‌كاندا وتیان كه‌ بانه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كان واز له‌ گه‌لی كه‌مبودیا بهێنێت كه‌ خۆیان مه‌سه‌له‌ی ئه‌ندامه‌تی كه‌مبودیا ساخ بكه‌نه‌وه‌ . ئه‌گه‌ر ئه‌م نوینه‌رانه‌ راست ئه‌كه‌ن باداوا له‌ نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كان بكه‌ن كه‌ شوێنه‌كه‌ی كه‌مبودیا به‌ به‌تالی بهێلنه‌وه‌ تا كۆتایی جه‌نگ و تا ئاشكرا ئه‌بێت كه‌كام لا سه‌ركه‌وتوه‌ . له‌به‌ر ئه‌وه‌ من هه‌ر سوورم له‌سه‌ر ناره‌زایی ده‌ربرین ، چونكه‌ نه‌ته‌وه‌ یه‌كگرتوه‌كان ئه‌مسالیش ئه‌م شوینه‌یان به‌ به‌تالی به‌جێ نه‌هێشت و ئه‌و راپورته‌ی ئه‌ندامه‌كانی سه‌باره‌ت به‌م باسه‌ پێشكه‌شیان كرد پشت گوێ خراو به‌م جۆره‌ بوار به‌ تاقمه‌ خائینه‌كه‌ی لۆن نۆل درا كه‌ده‌ست به‌سه‌ر ئه‌ندامه‌تی كه‌مبودیا له‌ نه‌ته‌وه‌یه‌كگرتوه‌كاندا بگرێت .

سامدیچ سیهانۆك له‌ به‌یاننامه‌كه‌یدا ده‌ری خست كه‌ پاشماوه‌یه‌كی كه‌م له‌سه‌ر خواستی كۆمه‌لانی خه‌لكی كه‌مبۆدیا ئه‌گه‌رێته‌وه‌ كه‌مبۆدیاو له‌ به‌یاننامه‌كه‌دا ئه‌لێت : « كه‌مبودیا نیشتمانه‌و هه‌رگیز خیانه‌تی لێ ناكه‌م . تاقمه‌ خائینه‌كه‌ی لۆن نۆل ، سیریك ماتاك ، وین تام و شینگ مینگ ، هه‌رگیز ناتوانن ریگه‌ی گه‌رانه‌وه‌م لێ بگرن كه‌ی بمه‌وێت ئه‌گه‌رێمه‌وه‌ ، چونكه‌ جه‌ماهیری گه‌لی كه‌مبودیا دلسۆزی من و هه‌میشه‌ داوای گه‌رانه‌وه‌م لێ ئه‌كه‌ن و منیش هه‌رگیز گه‌ل و نیشتمانی خۆم به‌جێ ناهێلم . »

ئه‌مه‌ریكای لاتین سامانه‌كانی خۆی ئه‌پارێزێت

له‌كاتێكدا كه‌ جیهانی سه‌رمایه‌دار توشی بێ نه‌وتی بوون ، ولاته‌ خاوه‌ن نه‌وته‌كانی ئه‌مه‌ریكای لاتین سورن له‌سه‌ر پاراستنی سامانی نه‌وتی‌خویان پیش هه‌مووشتیك پێویستی ولاته‌كانی ئه‌و ناوچه‌یه‌ی خۆیان پێش ئه‌خه‌ن و به‌ربه‌ستی تالان‌كردنی سامانیان له‌لایه‌ن ئیمپریالیزمه‌وه‌ ئه‌كه‌ن .

سامانیكی گه‌وره‌ی نه‌وت و گاز له‌ ئه‌مه‌ریكای لاتین هه‌یه‌ ، پاشه‌كه‌وتی نه‌وتی دۆزراوه‌ تائێستا ٣٫٧٧٨ ملیون ته‌نه‌ له‌ماوه‌یه‌كی زۆر له‌مه‌وپێشه‌وه‌ سه‌رمایه‌ مونوپولیه‌ ئه‌مه‌ریكاییه‌كان ده‌ستیان به‌سه‌ر ئه‌م سامانانه‌دا گرتبو ، وه‌ به‌پێی ئه‌و ئامارانه‌ی (احصائیات) هه‌ن ، سه‌رمایه‌ ئه‌مه‌ریكاییه‌كان كه‌ له‌ كومپانیاكانی نه‌وتی ئه‌مه‌ریكای لاتین دامه‌زرێنراون ٣٥٪ی هه‌موو ئه‌و سه‌رمایانه‌ن كه‌له‌م ناوچه‌یه‌دا خراونه‌ته‌ كاره‌وه‌ . سه‌رمایه‌ مونوپولیه‌ ئه‌مه‌ریكاییه‌كان ده‌ستیان به‌سه‌ر سێ چاره‌كی به‌رهه‌می نه‌وتی ڤه‌نزوێلادا گرتووه‌ ، كه‌ ڤه‌نزوێلا گه‌وره‌ترین به‌رهه‌م هێنی نه‌وته‌ له‌ ناوچه‌كه‌دا . وه‌ ئه‌مه‌ریكای لاتین تائێستاش یه‌كێكه‌ له‌و ولاتانه‌ی نه‌وت به‌ ئه‌مه‌ریكا ئه‌فرۆشن ، هه‌ر ڤه‌نزوێلا به‌ته‌نیا رۆژی ١٫٦ ملیون به‌رمیل نه‌وت به‌ ئه‌مه‌ریكا ئه‌فرۆشێت ، ئه‌مه‌ش كه‌ ٢٥٪ی ئه‌و نه‌وته‌یه‌ كه‌ ئه‌مه‌ریكا له‌ده‌ره‌وی ئه‌كرێت . هه‌روه‌ها ئه‌كوادۆر زوربه‌ی نه‌وته‌كه‌ی خۆی بۆ ئه‌مه‌ریكا ئه‌نێرێت .

به‌لام له‌گه‌ل ئه‌مه‌شدا هه‌ندیك ولاتی ئه‌مه‌ریكای لاتینی نه‌وتدار له‌گه‌ل ولاته‌ عه‌ره‌به‌كاندا كه‌ له‌ناوه‌راستی مانگی تشریندا نه‌وت ناردنیان بۆ ئه‌مه‌ریكا كه‌م كرده‌وه‌ هه‌لوێستی خۆیان رێكخستوه‌ . ئۆگۆ بریز لاسالفیای وه‌زیری نه‌وت و مه‌عده‌نی ڤه‌نزوێلا ئه‌وه‌ی ئاشكرا كرد كه‌ ڤه‌نزوێلا هه‌رگیز ناردنی نه‌وتی خۆی بۆ ئه‌مه‌ریكا زیاد ناكات ، بۆ ئه‌وه‌ی كه‌ ئه‌و كه‌م و كوریه‌ی نه‌ناردنی نه‌وتی عه‌ره‌ب دروستی كردوه‌ پر نه‌بێته‌وه‌ ، چونكه‌ ڤه‌نزوێلا سامانه‌كانی خۆی به‌ شێوه‌یه‌كی شیاو به‌كاردێنێ و وتی : «ڤه‌نزوێلا نیازی وانیه‌ كه‌ له‌سه‌رحسابی ده‌ردی‌سه‌ری عه‌ره‌ب قازانجی نا مشروع كۆ بكاته‌وه‌ » . وه‌ پێش ئه‌مه‌ش وه‌زیر وتبوی كه‌ ڤه‌نزوێلا خۆی نه‌ونه‌ی ناوچه‌ی ئورینوكۆ ده‌ردێنێ ، چونكه‌ ئه‌مه‌ریكا داوای كرد بو كه‌ به‌ هه‌ردوكیان ئه‌و نه‌وتانه‌ ده‌ربهێنن .

ولاتانی ئه‌مه‌ریكای لاتین ئێستا گه‌یشتونه‌ته‌ پله‌یه‌كی به‌رزتری هاوكاری له‌پێناوی پاراستن و به‌كارهێنان و دابه‌ش كردنی وزه‌دا . مانگی پێشو له‌ كونگره‌ی راوێژكاری وه‌زیرانی ٢٤ ولاته‌ كه‌ی ئه‌مریكای لاتیندا ، رێكخراوی وزه‌ی ئه‌مه‌ریكای لاتین دامه‌زرێنرا . موراسیاو فلوریس دی لابینا وه‌زیری سامانه‌ نیشتمانیه‌كانی مه‌كسیك له‌باسی ئه‌م رێكخراوه‌دا وتبوی ئه‌م رێكخراوه‌ نوێیه‌ كه‌ له‌ ولاته‌ به‌رهه‌م هێن و به‌كارهێنه‌ره‌كانی نه‌وت له‌ ئه‌مه‌ریكای لاتین پیك هاتوه‌ ، له‌كاتی نه‌وت‌براندا پیش هه‌موو لایه‌كی‌تر نه‌وت بم ولاتانه‌ئه‌دا

له‌م سالانه‌ی دواییدا ولاته‌ نه‌وتداره‌كانی ئه‌مه‌ریكای لاتین سامانه‌كانی نه‌وتیان له‌ریگای پیش‌خستن و گه‌شه‌پێكردنی ده‌زگا ده‌وله‌تیه‌كان و پێوه‌ندكردنی سه‌رمایه‌ بێگانه‌كان و راست كردنه‌وه‌یه‌كی شه‌رعیانه‌ی نرخ و باج له‌لایه‌ن خۆیانه‌وه‌ به‌ته‌نیا ، به‌مانه‌ سامان و به‌رژه‌وه‌ندیه‌ ئابوریه‌كانی خۆیان ئه‌پارێزن . ئه‌وه‌ بوو پیرو و كۆلومبیا بریاریان‌دا كه‌ ئیتر ریكه‌وتن له‌گه‌ل كومپانیاكاندا ره‌فتار بكه‌ن نه‌ك ئیمتیازدان كه‌ سه‌ربه‌خۆیی خستبونه‌ مه‌ترسیه‌وه‌و ریگای بۆ ئیمپریالیسته‌كان خۆشتر ئه‌كرد بۆ تالان‌كردنی سامانیان ، ئه‌كوادۆریش پانایه‌كی زۆری له‌ناوچه‌كانی ژێر ده‌سه‌لاتی كومپانیا بێگانه‌كان میللی كردوه‌ ، جگه‌ له‌مانه‌ش ئه‌و ولاتانه‌ كاروانی پاپۆری نه‌وت گواستنه‌وه‌یان بۆ خۆیان په‌یداكردوه‌و مه‌شقیان به‌ ته‌كنیكی و ئیداری كردوه‌و ده‌زگای ته‌كنۆلۆجیان دامه‌زراندوه‌و پیشه‌سازی پیترۆكیمیاییان به‌ره‌وپێش بردووه‌ . ئه‌م هه‌نگاوه‌ باشانه‌ بۆ پاراستنی سامانی نیشتمانی ریگای تالان و بردی نه‌وتی ئه‌مه‌ریكای لاتین ، له‌ ئیمپریالیسته‌كان ئه‌به‌ستێته‌وه‌ .

- سواره‌ -

خه‌باتی رزگاریخوازی له‌ موسته‌عمه‌ره‌كانی پورتوگالدا !

له‌رۆژنامه‌ی ١٦ی ئازه‌ره‌وه‌ كراوه‌ به‌كوردی

سالی ١٩٧٠ زیاتر له‌ ملیۆنێك (١٠٪ی نفووسی پورتوگال) به‌ئیجازه‌و به‌بێ ئیجازه‌ بۆ په‌یداكردنی كار چوون بۆ ولاته‌ جۆربه‌جۆره‌كانی ئه‌ورووپا .

-١-

پورتوگال به‌ ٩ ملیون نفووس و ٩٢ هه‌زار كیلومیتری چوارگۆشه‌ خاكه‌وه‌ (ئه‌وه‌نده‌ی یه‌كێك له‌ موسته‌عمه‌ره‌كانی له‌ ئه‌فریقیا = موزامبیق) یه‌كێك له‌هه‌ژارترین ولاته‌كانی ئوورووپایه‌ . زیاتر له‌ ٣٠٪ی دانیشتوانی نه‌خوێنده‌وارن و داهاتی سه‌رانه‌ی خه‌لكه‌كه‌ی به‌چه‌شنێكی ناونجی به‌ ٢٠٠٠ مارك دانراوه‌ . به‌وحاله‌ ئیستیعمارگه‌ره‌كان رۆژانه‌ زیاتر له‌ دووملیون مارك بۆ شه‌ری ئیستیعماری خه‌رج ده‌كه‌ن . نیوه‌ی خه‌لكی پورتوگال وه‌رزێرن و وه‌رزێر یه‌كه‌شیان به‌ ئامرازی كۆن به‌شێوه‌ی سه‌ده‌كانی ناوه‌راسته‌ سه‌دی چل و پێنجی زه‌ویه‌ به‌رێژه‌وه‌كان له‌ده‌ستی ٤٪ی خاوه‌ن ملكه‌ گه‌وره‌كان دایه‌ . به‌چه‌شنێكی تر بلێین ، پێوانه‌ی زه‌ویه‌كانی ٥٠٠ خاوه‌ن‌ملكی گه‌وره‌ی پورتوگالی زیاتر له‌ پێوانه‌ی ئه‌وزه‌وی‌یانه‌یه‌ كه‌ به‌ده‌ست ٥٠٠٠٠٠ خاوه‌ن‌ملكی بچووكه‌وه‌یه‌ .

سه‌نعه‌تی پورتوگال زۆر دواكه‌وتووه‌و له‌ده‌ستی چه‌ند سه‌رمایه‌داریكدا كۆبۆته‌وه‌ ، كه‌ ئه‌وسه‌رمایه‌دارانه‌ش بۆ خۆیان به‌ مۆنۆپۆلی ئیمپریالیستیه‌كانی ئه‌مریكاو بریتانیاو هی‌تره‌وه‌ به‌ستراونه‌وه‌ داهاتی ناونجی كرێكارانی پورتوگال نیزیكه‌ی دوودۆلاره‌ (ئه‌ش یه‌كی داهاتی كرێكارانی ولاته‌كانی تری ئوورووپای رۆژئاوا) . بێكاری بره‌وی هه‌یه‌ . خه‌لكی پورتوگالی بۆ ولاته‌ ئوورووپاییه‌كانی :

فه‌رانسه‌ ، بریتانیا ، ئالمانی فیدرال كۆچ ده‌كه‌ن به‌لكوو بتوانن كارێك وده‌ست بێنن . له‌سالی ١٩٦٠دا تا

پورتوگال كه‌ ناتوانێ ته‌نانه‌ت ئامرازی گالته‌وگه‌پی مندالان دروست بكا ، هه‌موو كه‌ره‌سه‌یه‌كی شه‌ر كه‌ بۆ سه‌ركوت كردنی جوولانه‌وه‌ی چه‌كداری موسته‌عمه‌ره‌كانی به‌كار ده‌با ، له‌ ولاتانی تر و به‌تایبه‌تی له‌ ئوورووپاو ولاتانی ئه‌ندامی په‌یمانی ناتۆ (بریتانیا ئالمانی فیدرال ..) ده‌كرێ . بۆیه‌ زووبه‌ی صادراتی پورتوگال هه‌رئه‌و كه‌ره‌سته‌ خاوه‌یه‌ كه‌ له‌ریگای تالان كردنی موسته‌عمه‌ره‌كان و كاری هه‌رزانی خه‌لكی موسته‌عمه‌ره‌كانه‌وه‌ ده‌ستی ده‌كه‌وێ و واردانی ئه‌وولاته‌ش (بێجگه‌ له‌ كه‌وقوماش) هه‌موو وه‌سیله‌یه‌كی ژیانه‌ . كرینی چه‌كی تازه‌ بابه‌ت له‌پێش هه‌مووشتێكه‌وه‌یه‌ ئه‌ومه‌سه‌له‌ بۆته‌ هۆی ئه‌وه‌ كه‌ نابه‌رابه‌ری بازرگانی په‌یدا بێ و سال به‌سال بیشـ زیاتر ده‌بێ . ئیستعمارگه‌رانی پورتوگالی به‌ تالانكردنی رۆژ له‌رۆژ زیاتری موسته‌عمه‌ره‌كانیش نه‌یانتوانیوه‌ نابه‌رابه‌ری بازرگانی چاره‌سه‌ر بكه‌ن . به‌پێچه‌وانه‌ ، نرخی صادراتی پورتوگال له‌ساله‌كانی دوایی‌دا له‌ سه‌دی شه‌ستی نرخی واردات زیاتر نیه‌ .

به‌ره‌گرتنی بزووتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی له‌ موسته‌عمه‌ره‌كان و ئازاد بوونی به‌شێكی زۆر له‌وولاتانه‌ ، ئیستیعمارگه‌رانی پورتوگال و هاوده‌سته‌كانیانی خستۆته‌ ته‌نگانه‌وه‌ . بۆیه‌ ئیستیعمارگه‌ره‌كان هه‌میشه‌ شیوه‌ی توندوتیژتر و درندانه‌تر به‌كار دێنن بۆئه‌وه‌ی به‌لكوو بتوانن به‌ری پێشكه‌وتنی سه‌ركه‌وتوانه‌ی هێزه‌ ئازادیخوازه‌كان بگرن . تاوانه‌كانی ئه‌وان له‌ موسته‌عمه‌ره‌كان‌دا كه‌ ساله‌های سال له‌ژێر په‌رده‌ی بێده‌نگی‌دا مابوونه‌وه‌ ، له‌م دوایی‌یانه‌دا ئاشكرا بوون و بیرورای گشتی جیهانیان به‌ته‌واوی ناره‌حه‌ت كردوه‌ . چاپه‌مه‌نیه‌كانی پێشكه‌وتووی دنیا به‌ بلاو كردنه‌وه‌ی جینایه‌ته‌كانی ئه‌رته‌شی ئیستیعماری پورتوگال نیشانیان دا كه‌ ئیستیعمارگه‌رانی پورتوگال بۆ پاراستنی قازانجی خۆیان و تالانكردنی سه‌رچاوه‌كانی ماددی موسته‌عمه‌ره‌كان له‌ هیچ جینایه‌تێك ده‌ستیان

نه‌پاراستووه‌و نای‌پارێزن . كوشتاری خه‌لكی لادێ ژن و پیاوو مندال و پیرو لاو) ، سووتاندنی مه‌رزاو خانووبه‌ره‌ی خه‌لك ، زگ‌درینی ئه‌ودایكانه‌ كه‌ مندالیان له‌زگ دایه‌و جه‌زره‌به‌ی گیراوه‌ سیاسی‌یه‌كان بۆته‌ كاری ئاسایی و رۆژانه‌ی ئه‌وان و چه‌پیان له‌به‌ر ئیمپریالیسته‌كانی یانكی له‌ ڤیێتنام و كه‌مبودیاو لائوس‌دا نه‌بووه‌و نیه‌ .

راپۆرتی قه‌شه‌ مه‌سیحی‌یه‌كان كه‌ بۆخۆیان له‌موسته‌عمه‌ره‌كانی پورتوگال ژیاون و ئه‌وجیناته‌ سامناكانه‌یان به‌چاوی خۆیان دیوه‌ ، له‌زوربه‌ی رۆژنامه‌كان‌دا بلاو بۆوه‌ (تایمزی له‌نده‌نی ، لۆمۆند ، نیۆیۆرك تایمزو هی‌تر ..) . (بلاوبوونه‌وه‌ی ئه‌وخه‌به‌رانه‌ هێزه‌ پێشكه‌وتووه‌كانی دنیای هێنایه‌ سه‌ر ئه‌و ریگایه‌ كه‌ ده‌نگی ناره‌زایی خۆیان دژی سیاسه‌تی ئیستیعماری پورتوگال پتر به‌رز بكه‌نه‌وه‌ ، له‌هێندێك ولاتی وه‌ك ئه‌مریكاو بریتانیاو ئالمانی فیدرال داوا بكه‌ن كه‌ یارمه‌تی نیزامی خۆیان به‌ پورتوگال رابگرن .

ئه‌وخه‌به‌رانه‌ نه‌ك هه‌ر ماهیه‌تی ئیستیعمارگه‌رانی پورتوگال و هاوده‌سته‌كانیانی ئاشكرا كرد كه‌ ئیدیعایان‌ده‌كرد بۆ « پێگه‌یاندنی خه‌لكی ئه‌وولاتانه‌ » چوونه‌ ئه‌وێ ، به‌لكوو نیشانه‌ی ئه‌وه‌ش بوون كه‌ بزوتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی له‌موسته‌عمه‌ره‌كان‌دا له‌ سه‌ركه‌وتنی یه‌كجاری نیزیكتر بۆته‌وه‌ . له‌راستی‌دا جینایه‌ته‌كانی ئیستیعمارگه‌رانی پورتوگال له‌

بروانه ل -٧-

چیرۆك

لە شارێکی بێ هەتاوا

جەزا عەلی ئەمین

یاساوڵەکان پێیان سپێرابوو ناوبژی ئەو بازارە بکەن نالە پێپانی هەڵێنابوو .. کەچی هەر خۆیان شەوە ناشەوێ ماڵێکیان ئەگواستەوە ..شێتەکان خەڵکەکەیان کردبووە گەبجار ئەوانیش هەروا ..مامەحاجی لەو دیو دەرابەکەیەوە دەرمانی حەمامی بەئافرەتـەدەستەمۆکانی تاقی ئەکردەوە. (ئەمە جۆرێکی ترە لە هۆیەکانی ڕاگەیاندن) .. لە دەرەوە مەچەکەکان ئامادەی ڕەجم کردنی بوون .. کەچی هەر درۆیان ئەکرد .. ئەم بەردەوام نوقورچی بۆ ژێر پشتێنە تەرمو شلەکانیان ئەهاویشت .. تا لە ناخا زەردەواڵەکان بەسەر چزوەکانیانا کوشك ئەبوون .. پاشان هاواری لێ هەڵەسادەسنوێژەکەشم ! - مێروولەکان بەر ئەبوونە کەلاکی شەقامەکە وئێواران بە کۆڵێ حەرامەوە ئەگەڕانەوە .. مناڵەزیتەکانی ئەم دروشمانەیان ئەکردە سروودوو گوێی مامۆستاکانیان پێ کەڕ ئەکرد ..

گونیە : گیرفانە
سك : بنی لە گۆمایە !

زمان : گەزێکە درۆی تیا پاراو نابێ
بیرەکان : خانەی خەڵوزخۆش کردنن
ئەوین : کوانوی پاش کۆچی خێڵە !

[X] [X]

شوورەیی لە پشت دەرگاوەزارەترەکە .. کەسی تری نەدەگرت تەقەی مەچەکی سەرڕان نرخی ژن وپیاوی پێبوو لە دۆڕانا ! گیرفانە قوڕەکان هاتبوونە چۆك .. جگەرەکان بە دەم دەنگی نازدارەکانەوەملیان هەڵەکێشرا .. شووشە پڕەکان بە ڕێز بوون ئافرەتەکانی نێو هۆڵەکە دەمو ڕانی خۆیانیان پێ ئەگۆڕیەوە ! لە بەرزایی باڵەپیاوێکەوە زیانی بە خەڵووز ئەم نەخشانە داکوتراو بون «هەموو شتێ لە پێناوی جەنگ دا ، ئەگەڕێنەوە بۆلای زەیتوونەکان ، بۆ لای داربەڕووەکانیش بەڵام ئەمجارە کارەبایان ئەکەینە مل» .
- ئەمانە بەشوودانی شەوێکیان پێیە .. هی تیپی ئاهەنگ .

- ئەوەی ئەولامانەوە لەگەڵ میوانەکەیا چۆن دەم وپلی یەکتر ئەلێسنەوە .. بەخۆڕایی نییە ئاژەڵ !

ڕەگی ئادەمیزاد ئەبەنەوە سەر
- شەقامی بەغا دوای تۆزێ تر دەبنە ئێرە .. مریشك وکەڵەشێرەکان بە یارمەتی یاساوڵەکان لە سەر پشتی یەکتری هەڵەنیشن .. پاشان دەست بۆ گیرفانیان ئەبەن .. بەپێکەنینەوە ..
- ڕەنگە هەمووشیان ئارەزووەکانیان لغاوی نەکردبێ .. بێ کەسی نەداری پیان ڕەش بوونەوەی مۆرەکانیان ! ئەبوو پیاویش ئەو پەساپۆرتەی بوایە .. کتێبە کۆنەکان وا نالێن .. باوەڕنەگەڕێین !
- «سلوی» لەگەڵ گۆرانیەکا ئەتان ناسێ !
- ئەمەیان تۆزی گەورەی پێوەیە ..

ئاوازە تیژەکە بە پەلەو بە شێنەیی لە ناخی مەردمەکانی دەدا .. ئەیهەژانەن .. سەریانی ئەکردە گومەز .. پەلیانی ئەبڕیەوە .. بۆ ناوی خۆیان ئەگەڕان .. بە دەمارە وووردەکان ئەچوو .. ئەیهێنانە سەر کلك هەڵی ئەپەڕانن .. ئەچوو ئەهاتەوە .. هەر ئەچوو لە وێدا ماڵی دەکردوو ئارامی بێ ئارامی بوو .. بۆ هەوێن ئاوازی «شەمام شلکی» وەگەڵ دەدا .. هەر جامانە بوو هەڵە سووڕا .. بوو بە

حەشر .. شووشە بۆشەکان باش خەڵکەکەی قانگ دابوو.. تاڵی ئاوازەکان خاو بۆوە ...هەبوو بەزۆریش کورسییەکانی بەخوا نەدەسپارد .. گڵۆپەکان تاریکیان بە سەر هات .. لە گەڵ ئەهلی مزگەوتەکەی ئەوبەرەوە تێکەڵاو بوون .. ئەمانیش نوێژی سبەینێیان بەرێ کرد .. «سلوی» لە ناو تاکسیەکا پان بۆوە .. دەستەکانی ئەنایە بان دەمیو ئەوسا هەڵی ئەبڕی بۆ خەڵکەجۆش دراوەکەو.. تیژ کشا..

× ×

دەرگاکەی کردەوە . .دایخستنە سەر دۆشەکـە دووکەسیەکە .. دەمو دەست و قاچو .. و .. بە یەکەوە بۆ ئەهێنا .. ئەم لە دیوارەکە نزیك ئەبۆوە .. ئەهاتە سەری .. ئەم ئەیویست نەچێ (نەکەی دلگرانی کەی هەر هی جارێ نییە .. چۆن حەز ئەکا .بەکام شێوە..بیرت نەچێ تۆی ئەمشەو کڕیوە ..کڕیوە .. ئەوسا سوار تەکسیەکە بووم) .
مەمکەکانی قووت دەداو دەیهێنانەوە .. گوژمی لێ ئەبەستەوە ١٠٠ .. ٢٠٠ .. ٣٠٠ .... هەر ماندوو نەدەبوو .. کە لۆس بوو لە دەرگاکەی کردی بەو دیوا .. پارچە کاغەزێکی نایە مستی ..

- کە سوار کۆڵی کۆڵانەکان ئەبووم .. چاوەکان لەمبەروو ئەو بەرەوە ئەورووژان .. ئەمەزانێ .. بۆ ووردەم ئەکەنە مست .. بۆ ختوکەم ئەیەن.. دەستیان بە سنگی ئەهێناو هیچیان بەرچنگ نەئەکەوت.. پاشان بۆ خوارتریان ئەبرد .. ئەمەزانی چیان لێوون بووە .. کە سنگم پڕ بوو .. فێربووم .. لە ناو ئاشەکەدا زۆرانم گرت .. مۆرەکەیان .. بە چنگێ ووردەیێ بەخشیم .. ژوورەکە هاوارەکانمی تیا ئەخنکا .

- کە دەستی کردەوە تفی لە ئەدریسی ژمارە ١٤٥٤ کرد.
- ئیتر بووبەکانیو شتیان تێ هەڵەکێشا .. باوکم کەمتر ماڵەوەی ئەگرتەوە .. دەرگا ئەکرایەوەو .. نێرەمووکەکان ئەهاتن ..
- گەیشتە بەردەم وێنەگرێك .. تفی هەڵدا..
- وێنە ڕووتەکەی ژێر پردی -ژ- باسی مەستی منو کۆمەڵی ئاجوو جوو پاجووجی دەکرد .. ئەیانووت .. بە کۆڵانا دایەکوتین ..!.. باوە شێك بۆم نەبووە قەڵا .. تا پشێنەکەی سەر ناوکم بەرز بۆوە .. بەرزتر بۆوە .. مارەیان کردمو لەبەغـا .. بەشتێك زیاد دایان مەزرانم.. تف .. تف .. لەهەمووشتێ .. لەداروبەردی .. لەریش داروبێ ڕیشی .. پاشان شلێر بە ئەمری خوا بوو بە -سلوی-.

ڕێگا

ئەحمەد ڕەسووڵ

پێشکەشە بە گیانی پاکی شەهیدە فیداکارەکانی گەلی فەلەستین .

هەزار هەڵای ئاگراوی ڕێگای خەباتم هەڵچنێ هەزار
کۆسپی نەلیسمەوی دوژمن لەڕێما هەڵکەنێ .

نامبەزێنێ بەندو داوی
نامترسێنێ بەندو باوی
بە سەر پشکۆدا هەڵەزنیم

بەناو دۆزەخا تێپەڕم شۆڕشگێڕم هەنگاو دەنێم
ڕێگەی خەباتە دەیبڕم .

نامەلەرزێنێ بەفرو سۆڵی
نامهاژێنێ بای دەهۆڵی
لە پێچاڵم خوێن هەڵقوڵێ کەللە سەری
لێبێتەدەر سینەی مەردیم وا دەکوڵێ بۆ هێرشم بۆتە
سوپەر

نامبزوێنێ تۆپ لە سەنگەر
نامگرێنێ قرچەی جگەر

بەرەو دواوە بێئاووڕم جەنگاوەرم تۆڵە سێنم
پەروەردەی ئاوو ئاوورم دوژمن بەخۆم دەسووتێنم

گرپڕێنم گوڵی ئازادیدەڕوێنم

بۆ شادی گەل من هەوێنم
ڕێگە درکە نووکی بەردە هەورازی سەختو هەڵدێرە
برسێتی یەو کەڵبەی جەردە ڕێی ئازایە بێچوە شێرە

من پڵنگی ئەو هێرشەم
جۆگەلەی ئەو خوێنە گەشەم

خوێن دەکەمە ژێر ئاڵاوە وردە ئێسکی لەبن دەکەم تەن
لەتاشە بەرد ئاڵاوە شۆڕش لەبۆ وەتەن دەکەم

بۆ فەلەستین بۆ کوڕپەکەم
شەرتە تامردن سڵ نەکەم

ڕوخساری هۆنراوەی نوێی کوردی و ئیستاتیك

نووسینی : عیزەدین ڕەزا

ئەدەب وەیا هونەر ئاوێنەی کۆمەڵ و ڕووداوەکانی ناوەوەیەتی ، بەڵام ڕەنگ دانەوەیەکی ووشكو سەرپێی نی یە بەڵکو زۆر ئاڵۆزە ، چونکە چۆنیەتی کۆمەڵ و سروشت بە هەست و نەستی هونەرمەندا خۆیان ئەنوێنن بەقەدەر سوود وەرگرتنی لەتاقی کردنەوە و بەسەرهاتی ژیان و تێکەڵاو بوون لەگەڵ دەوروپشتو کۆمەڵانی خەڵکدا ، ئینجا ئەدیب بەنموونە لەو بەسەرهات و جۆری تێکەڵاو بوونە هەڵەبژێریت جا چ لەلایەنی سایکۆلوژیەوە بێت چ لە لایەن ڕەوشتو کاروباری کۆمەڵایەتی یەوە، کە ئەم پوخوت کردنو هەڵبژاردنە لە لایەن ئایدیولۆژیەتێکەوە پاڵی پێوەئەنرێو گەڵاڵە ئەکرێت وە لە هۆشوبیری هونەرمەندەوە هەڵەقوڵیو سنووری زیرەکیو وریاییو پسپۆری نووسەردا خۆیان ئەنوێنن پاش ئەمە هونەرمەند بەریز کردنی ئەم ڕەچەڵەکانەدێت لەبۆتەو فورمێکی هونەری جوانو بەرزا بشێ کە پێی بوترێ ڕیخت و دارشتنی ئەدەبی لەمەدا وێنەی ئەدەبی زیندو خۆی پیشان دەدا وەکو هونەرێکی ڕەنگینو دڵڕفێن جیا لەوێنەی وەستاو و وشکی فۆتۆگراف ، چونکەوێنەئەدەبیکە ڕەوانترو سازترو چێژدارترە . بۆیە ئەوەی لەئەدیب داوادەکرێ لەلایەن دۆستانی خوێنەرانەوە شتێکە لەڕادەی خۆیانەوە بەرزترە لەلایەنی هونەرییەوە وەبیناترە لەلایەنی دووربینیو چونە ناخی شتانەوە چونکەبینین و بڕکردنی هەست و بیری ئەدیب وە یا هونەرمەند قووڵ ترو تیژتر دەڕوانێت . بۆیە ئەوشتانەی لەپەناو بنمیچو کون و کەلێنی ڕووداوەکانەوە هۆشی ئەدیب ئەیان گاتی ، مرۆڤی ئاسایی بیری بۆیان ناچێ ، لەمەش زیاتر شێوازی دەربڕینی ئەدیب دەورێکی گرنگ دەبینێت لە ڕازاندنەوەو بنیات نانی جیهانی تازەو جوانی ئەدەبدا لە پیناو نەخشەکێشانی ژیانو پێش خستنی ڕەوشتی مرۆڤ و لە دوایشدا کۆمەڵ ، بۆیە ئەدەب پێویستە لایەنە هونەرێکەی بپارێزرێتو بسەلمێنرێت ، ڕاستەقینەی ڕوخسار و بیری بەرزەوە بەهیچ جۆرێك لە نرخدانان بۆبەرزی ونزمی ئەدەب ناتوانرێ یەکێك لەم دوولایەنە فەرامۆش بکرێت، کە پەیوندیەکی دایلیکتیکی بەیەکیانەوە دەبەستێتەوە وە ئەوەی لیرەدا مەبەستمانە زیاتر دەوری ڕوخساری هۆنراوە بەچاوئێستاتیك وجوان ناسیەوە لە بەرزونزم کردنەوەی نرخی هۆنراو .. ئەوەی ڕاست بێت گۆڕانی هۆنراوەی نوێی کوردی بەوشێوەیەی ئێستا باوە جیگای لێکۆلینەوەیە چونکە بەشیکی زۆریان واتاکانیان ڕوون نیەو بەچەند جۆرێك ئەتوانرێت لێك بدرێتەوە بەبێ ئەوەی کار بکاتەسەر واتای گشتی هۆنراوەکە ، وە یاشتێك لەمەبەست بگورێت ، تەمو مژ لە واتای هۆنراوەکە خۆی جیا ناکرێتەوە بەپێچەوانەوە بەڵگەیە بۆ ئەو بەرهەمە ئەدەبییە کە هۆنراوەیەوشتێکی ترنیە لە بابەتەکانی تری ئەدەب ، نزیك بوونەوەیە لە هۆنراوەی ڕاستەقینە وە سروشتی پۆشراوی واتە لە هۆنراودا دەگەڕێتەوە بۆوریاییو وەستایی شاعیر ، چونکە - پۆشراوی - لە بیری هۆنراوە وە هەڵ دەقولێتەوەك لەدەر بڕینییەوە لەبەر ئەوە زیاتر بەجەرگەی هۆنراوەوە نووسراوە ، وەنابێت بەئاسانی واتاگشتێکەی بدات بەدەستەوە لە سەرنجێکی سەرپێیدا ، بەجۆرێك بەرگەهونەرێکەی وون بکاتو لەقسەی ئاسایی ڕۆژانە بچێت چونکە وەکو بڕیارماندا ڕوخسارلەپێناوی بەرزکردنەوەو دەربڕینی ناوەڕۆکدا دەخرێتە کار لەلایەکی تریشەوە هەرکاریکی ئەدەبی بەلای ئەدیبەوە کارێکی هۆشمەندی و ژیرانەیە تەنیا هەڵچونو ئیلهام نییە بەڵکو کاریکە کارامە ئەبێت بەدروست کردنی وێنەیەکی نوێی ڕاستو ڕەوانی ژیان وەکو شاعیرتێی گەیشتووەو دەسەڵاتی بەسەر- داکێشاوە بەوەی کە هونەرمەند تاقی کردنەوەی کەسی خۆیو هەموو مرۆڤایەتی ئەکات بەیادگارو بەروخساری هونەری لەوێنەی ئەدەبیدا دای ئەرێژێت وە لە خوێندنەوەیدا هەست بە جوانی و بەرزی پایەی مرۆڤ دەکرێت لە گۆڕینو کێشەی کۆمەڵایەتی ، کە تاوەکو دەستو بازووی مرۆڤ لەکاردا بێت پەیوەندی تازەدروست ئەبێت لە نیوان هۆیەکانی بەرهەم هێنان کەبەدەوری خۆی کاردەکاتە سەربیری مرۆڤایەتی بەگشتی وەك چۆن کاردەکاتە سەرگۆڕانی زۆر شت لەکارو پێویستی ڕۆژانەی مرۆڤ ، ئەوا لە دەرفەتێکی هونەری و ئەدەبیشدا کار دەکاتە سەر ڕوخسار لەم بارەیە (بریتولد بریخت) دەربارەی گۆڕانی ڕووخسار دەڵێت (گەر بلێین ڕوخساریان بەرەوپێش چوونی ڕوخسار لە مەیدانی هونەریدا بایەخێکی نی یە خۆگیل کردنێکی تەواوە چونکە بەبێ هێنەری شتی تازە لەڕوخساردا ئەدەب ناتوانێت بابەتوبیرو باوەڕی نوێ پێشکەش بەکۆمەڵانی خەڵك بکات(١) . جالەبەر ڕۆشنایی ئەم باوەڕە ئەبینین هۆنراوەی تازە هەنگاوێکی بۆپێشەوە هاویشتوە بەجۆرێك کەکاریکی گەورەی وون کردۆتە سەر ڕوخساری هۆنراو بەگشتی ، بەلای هەندی کەسەوە نابێت بەمانە بوتریت شعر ! چونکەخەڵك لییان تێناگات بەڵگە شیان پۆشراوی واتاکانیانە ، وەبەلای ئەوانەوە هۆنراو ئەبێت هەموو کەس لێی تێ بگات گۆیە لەگەڵەوە دەبێت بۆ گەل بێت ! بۆ ام دەربڕینی قسەی سادەو ساکاریش بێت ! ئەوە فەرامۆش دەکەن کە هۆنراوە بەشێکە لەئەدەب کە ئەمیش بە شێکە لەسەرخانی میللەت کە نابێت ڕادەی نزم بێت چ لە لایەنی هونەرییەوە چ لە لایەنی بیرەوە بێتە ڕیزی ڕەشو ڕووتی گەل بەڵکو ئەبێ بەپێچەوانەوە هەوڵ بدرێت ڕادەی ڕۆشن بیری کۆمەڵانی خەڵك گەشەی پێبدرێت و بەرز بکرێتەوە بۆ سەرەوە . نەوەك شاعیر فەلسەفەی مەتریالیزمی دایلیکتیکی بۆ وێنەی شیعری وشکدا دابڕێژێت وەکوراستێکی دوور لە هەموو هەستو سۆزێکی هونەری و بێتە تەنها (کلام موزون مقفی). پێویستە شاعیری پێشکەوتن خواز زیاتر ڕووی ناوەوەی شت دەربخاتو زیاتر لێی قووڵ بێتەوەبەوێنەی بەرزو سەرنج کێش دەری بریتو لەخوێندنەوەیدا مرۆڤ بکەوێتە ئەندیشە وبیرو لێك دانەوەیەکی چێژدار وەهەستو ویژدانی بجوڵێت ، چونکە هەتا مارکسیزمیش وەکوریبازێکی فەلسەفی ئستاتێك جوان ناس لەهونەرو ئەدەبدا نەفی ناکات بەڵکو وەکو زانستێك نرخی ئەداتی وە بەبنچینەیەکی گرنگی دائەنێت تائەوڕادەیەی مەرجیش بۆ هونەرپەروەر دائەنێت بۆ ئەوەی بتوانێ لەبەرهەمی هونەری چێژوەربگریت و لێی تێبگات لەم بارەیەوە (ئەدونیس) دەلیت :- (بۆئەوەی ئادەمیزاد بتوانێت چێژلەهونەر وەربگرێت تەنیابوونی ڕۆشنبیرییەکی گشتی بۆئەوکەسە بەس نییە بەڵکو وەکومارکس دەڵێت (پێویستە سەقافەتێکی هونەری هەبێت) جابۆیە

بروانە ل ٧

شاعیرو هونەرمەندێکی قارەمانی تر

نەیێوە پارچەی مەنیە !

سەعدوڵلا پەرۆش

تۆ ڕووبـاری ژانـەکانت
بە شـا دەماری پڕخوێنی ،
گیانی خۆتا دەخولێتەوە
لەژێر قەتماغەی برینـی دڵی منا سەر دەردەکا
بگرە ئەوە پارچەیەکـی دڵم بۆ تۆ
لەجیاتی قوڵنگی کەنـەفت
چاڵی خوێنی زامەکانمی پێ هەڵکەنە
بگرە ئەوە تیلەیەکی چاوم بۆ تۆ
هەرچی چرۆی سـامالْ هەیە
ماچیـان بکـا بـە دەسکەنە
گیانە زۆر جـار
لە ئاهەنگی ڕەشبەڵەکـی پێکەنینا
گریانی خـۆم بـزردەکەم
گیانە زۆر جار
لە سووکترین زندەخەوی پێك گەیینا
من تاڵترین سوێو ژانی خۆم بزر دەکەم
بەڵام گیانـە ..
لە قووڵترین دەریاکـانی سازێژ بوونا
هەرگیز کەشتیی برینی خۆم لێ ون نابـێ

ڤیکتۆر هـارا

مەجید نەدیم

وەنەبێت سەرگوزشـتەی قارەمانێتی ئەم شاعیرە ، ئەم هونەرمەندە ، ئەم گۆرانیبێژە - ڤیکتۆر هارای شیلی شتێکی سەر سوڕهێنەر بێت لەڕێگای خزمەتی نەتەوەو گـەلو مرۆڤایەتیدا . بەڵکو ئەمـە یەکێکە لە هەزاران تاوان نـەك لەو ڕۆژەوەی کە جیـاوازی چینایەتی پەیدابوە هەتـا ئەمرۆ .. ئەتوانم بڵێـم لەوکاتەوە کە ڕاپەڕینی ئازادی میللەتان دەستی پێکردوە لـە ئاسیاو ئەفەریقاو ئەورووپاو ئەمەریکای لاتیندا ، شـاعیرو نوسەرو هونەرمەندە نیشـتمان پەروەرەکان .. ناظم حیکمەت، لۆرکا ، پیکاسۆ .. لەوانـەن کە یان کوژران یاخـودلەمردنیشدا چاویان بەوڵاتـی خۆیان نەکـەوتەوەو ئاوارەی دەستی لێدانو گرتنو کوشتن بوون بەڵام زیاتـر ئـەم هەڵوێستەی شاعیری نـەمر ڤیکتۆر هارا .. هەڵوێستـەبەناوبانگەکەی بێکەس شاعیری نەتـەوەپەروەری کوردمـان ئەهێنێتەوە یاد کە جـەردە خوێنڕێژەکانی شەشی ئەیلول ئەیگرنو ئەی خەنە زیندانەوە کەچی بێکـەسی نەترسو نیشتمان پەروەر ئازایانە شیعرە بەناوبانگەکەی بەپەنجە لەسەرخۆڵی حەوشەی بەندیخـانە ئەنوسیەوە .

ئەی وەتەن مەفتونی تـۆموشێوەتم بیرکەوتەوە
وەختی بەندیو ئەسـارەت پێ بەتەوقو کۆتەوە

وەیان هیـچ ئەو گرتـنودەربەدەریو برسێتی یە کـاری نەکردە سەر بـیروباوەڕی نەترسی بێکەس لەگەرمـەی دەست ڕۆیشتنی دوژمنـەکانی گەلی کوردا شیعرە نازدارەکەی لە بەردەم ئەدمۆنسو بـاوەرپێکراوو دوژمنانی میللـەتدا خوێندەوەو دەسـتی کرد بەچاویاندا :

بیستو حەوت ساڵە مـن ڕەنجبەری تـۆم
بەنانو ئاوو جلو بەرگی خـۆم
نۆکەریم کردی لە ئێـرانورۆم
. . . . . .
گوناهم چی بو بەو دەردەت بـردم
بۆچی بەناحەق وا سـوکت کردم

هەروەها قارەمانێتـیونەبەزیی ئەم شـاعیرە هونەرمەندو هەڵگری باوەڕانەکەئەبنە هەڵگری چرای ڕوناك کردنەوەی ڕێگای شەوەزەنگی میللەتەکەیان .. ئەم شیعرەی گۆرانمان دێنێتەوە بیر کـە ١٩٥٥ - ١٩٥٦ لە ڕۆژنامـەی ژیندا بڵاوی کردەوە :-

من ئەو دیلەم لەزیندانی تاریکا
هەتاوی بیر روناك ئەکات بەرچاوم
بەنـاو هەزار داوی ئـەڵقەی باریکا
قەفی زنجیر ئەپچڕێنـی هەنـگاوم
من ئەو دیلەم کە دیل کەری زۆردارم
دڵی لەبەر گوڕی ئاهم ئەلەرزێ
تا شڕ ترکات کەڵبەی لەشی زامارم
خۆی خراپتر لەناو خوێنائەگەوزێ
من سەربازی ئامانجێکم پیرۆزە
فیداکاری باوەڕێکم بـێ گـەردە
ڕەنجێك ئەدەم ڕەنجـی پیاوی دڵسۆزە
لەڕێیەکدا بێباك ئەمردێی مەردە

ڤیکتۆر هارا .. شـاعیرەقارەمانەکەی شیلی کە هـەردوو دەستیان بڕی وایان زانـیدەنگی خۆشەویستی ئـەم گۆرانی بێژە هونەرمەنـدەکپ ئەکـەن . بـەڵام بەپێچەوانەی ئەوەوە گۆرانـی نەبەزینو گۆڵنەدانی بـۆ گیراوەکانی هاوڕێی ئـەوت .

ڤیکتۆر هارا ، دوای ئەوەی گرتیان لەکودەتا فاشستی یەکەی ئەم دوایـەی شـیلی پێـش دەسـتبرینو ئازاردانو کوشتن بەچەنـد ڕۆژێـك لەڕۆژنامەی سیقلودا ئەڵێت :-

من بەختیارم چونکە ئەندامێکم لەو نەوەیەی کە
تەوژمی شۆڕشگێڕی مێژوو تەکانیان پێ ئـەدات

بروانـە ل ٧

institutkurde de paris

پاشماوەی : چیرۆکیکی فولکلـــۆری

بەئالتون •

پاشا بیرئەکاتەوە ئەڵێ : چاکتروایە من بزانم لەچی ئەم دەرمانانە دروست ئەکـــات ؟ دنیا هەزار گۆرانی تیایە دوور نی یە ئەم کیمیاگەرە رابکـــات یا بمرێتو ئەم نهێنی یە لەگەڵ خۆیا بەرێتە ژێر گڵ •

پاشا بەکیمیاگەر ئەڵـــێ . ئەمەوێت بزانم ئەم دەرمانانە لەچی دروست ئەکرێ کیمیاگەر وەڵامی پاشائەداتەوەو ئەلی زۆر ئاسانە بەڵام منیش داوایـــەکم هەیە •

پاشا : فەرمو داواکـــەت چی یە ؟

کیمیاگەر ! داواکەم ، ئەڵێن باوکی رەحمەتیت شمشێرێکی زۆر نایابو تیژی دەســـك ئالتونی بۆ بەجێ هێشـــتویت ، ئەمەوێت ئەو شمشێرە ئامـــادە بکەیتو زۆر باش سەرلەنـــوێ تیژ بکرێتەوە پاشا ئەفەرمۆی ، شمشێر ئامادەئەکەن ، ســـەر لەنوێ لەهەسان ئەدرێتــــەوە تاوای لێ یەت موئەکا •

کیمیاگەر بەپاشا ئـــەلی : ماوەم بدە تا سبەینێ نـــاوی ئەو دەرمانانەت بۆ ئەنوسمەوە لەپارچەیەك کاغەزدا • بەیانی لەگەڵ شەبەقدا پاشا دێت بۆ لای کیمیاگەرو تەنها هەردوکیان لەوژورەدا ئەبن •

کیمیاگەر روئەکاتە پاشاو ئەڵێ : ئەو شمشێرە بـــگرە بەدەستتەوە دووکـــــەرەت ئەمسەرو ئەوسەری ژورەکـــە بکە لەسەر سێ هەمـــین جارا بەهەمو هێزوتوانـــای خۆت بی کێشە بەســــەرماو یەکالام بکەرەوە جا هەرلایەکم **لەلایەکەی کەم** گەورەتربـــو پەلاماری دەستی ئەو لایـــەم بدە پارچە کاغەزێکی تیایە ناوی ئەو دەرمانانەی تیانوسراوە کە ئالتونی لێدروست ئەکرێت •

پاشا شمشێر ئەگـــــری بەدەستەوەو دووجار یـــەتو ئەچێ لە سێ هەمین جارا بەهەمو هێزو توانای خوی ئەیکێشێت بە سەری کیمیا گەراو ئەیـــکا بە دووکەرتەوەو یەکـــالای ئەکاتەوەو کیمیاگەر تـــەواو ئەبێت ، لەزەوی‌دا لەخوێنـــی خۆی‌دا ئەتلێتەوە • پاشـــــا پەلاماری دەستی ئەدات تەماشا ئەکا پارچە کاغەزەکە لـــێی نوسراوە (سەرئەدەم نهێنـــی نادەم) •

پەلاماری دەستەکەی کـــەی ئەدات تەماشا ئەکا پارچـــە کاغەزێکی کەی تێدایە لـــێی نوسراوە (دوێنێ‌گران بـــو ئەمرۆ هـــەرزانە) •

پاشماوەی : نەرهەنگی ناودارانی جیهـــان ••

جار (مالوس)ی دوزیە وە لـــە ساڵی ١٨١٥دا گەلێ شـــتی خستەسەر ئەو دۆزراوەیە •

٣ - ئانیشتتن

لەنیوەی دوەمی ســـەدەی پێنجەمی پێش لەدایـــك بوونی عیسا هاتۆتە دنیاوە • دەڵێـــن دایکی کوێلە بوە لە شـــاری **فریژی لە یۆنان‌دا** •

لە سەرەتادا دەستی کرد بـــە خوێندن لەناو قوتابخانەیەکـــی سۆفستاییەکان ،بەڵام لەپاشان بوە قوتابیەکی سوقرات بـــۆ ئەوەی بەشداری بـــکات لـــە پۆلەکانی قوتابخانەی ئـــەو هەموو جارێ ڕێگاوبانێـــکی زۆری دەبڕی •

ئانتیستن بـــڕوای بـــە فەلسەفەی تەقوا بوە • ئـــەو ڕەوشتەی واخستۆ تەپێش چاو کە باشترین ڕێگای‌رزگارکردنی مرۆڤایەتی‌یە ••

دەڵێت خۆ پەرســــتیو ناوداری مرۆڤ لەناودەبات ، وە بەپیویستی دەزانێت کـــە ئادەمیزاد دەبێ دەستداربـــێ بەسەر ئارزوەکـــانی ئاژەڵی خۆی •

٤ ـ ئاوری

هارۆلد ئاوری کیمیا گەرێکی مەزنی ئەمەریکاییە • لەســـاڵی ١٨٩٣دا هاتۆتە دنیاوە • بۆتە مامۆستای کورسی کیمیا گەری لە زانستگای کولومبیـــا •

لەساڵی ١٩٣٦دا هیدروجینی سەنگینی دۆزیـــەوە لەبـــەر ئەو شتە خەڵاتی نۆبلی درایێ • چوار سالیش لەمەوبەر بـــوە سەرۆکی لێکۆڵینەوەی (ناسا) وە لێ‌پرسراوی بەڕێـــــوە بەرایـــەتی لێکۆڵینـــەوەی زانستی هەوایی گرتە دەست ، وائیستاکە خەریکی ئەوەیـــە نهێنیەکانی ناو مانگ بـــو گەلان دەربخات •

پاشـــماوەی : فیکتور هارا ••

بەختیارم چونکە لەم سەردە مەدا ئەژیم •• بـــەختیارم

لەبـــەر ئەوەی دڵو پـــرم پیشکەش بە میللەت •

ئەکەم •• کە مژدەی«دووەم جاری لەدایك بونەوەیـــە »

فیکتۆر هارا •• کاتـــێ دەستی کردە ملی پەتی سێدارەی دوژمنەکانی میللەتی شـــیلیو ورد ورد ئەو پەتەگیانی ئەمژی •• کەمانچەکەی بەتەنیشـــت لاشەکەیەوە هەڵواســـرابوو شاعیرێکی تری گەلی شـــیلی لەباوەشی سەربەرزیو نەمری‌دا دڵە گەورەکەی لە لێدان کەوتبو کە ئەویش پاپلۆ نـــیرۆدا بوو !

لیرەدا کوشتنی فیکتـــور هاراو لێرکاز دەربەدەر کردنو ماڵوێران‌کردنی هـــەزاران شاعیرو نوسەرو هونەرمەنـــد دەری ئەخات رۆژێ لە رۆژان ناتوانێتو نەی توانیوە ئەوەی دوژمنی ئازادیو بەختیـــاری میللەتانە •• هەرگیز کاروانی بەتینی ڕێگای راستیو جوانی بوەستێنێو بیگەڕێنێتەوە بـــۆ دواوە •• چونکە میللـــەتان خاوەنی هــــەزاران رۆڵەی قارەمانی وەك فیکتۆر هاراو بێ‌کەسو ناظم حیکمـــەتو گورانن •• وە نەمانی ئەوانو قوربانی دانیان لەرێگـــای میللەتدا ، ئەو قوتابیانەیـــان پێگەیاندوەو پێی ئەگەیەنن کە ئەمرۆ بێت یان سبەی تۆڵـــەی خوێنی رژاوو نانی‌بـــراوی میللەتو ئەم هەڵگری بـــاوەرە **جوانانە** ئەم نوسینی قەڵەمە دلێرانە •• لەدوژمنانیـــان ئەکەنەوە •

پاشماوەی : ئاینی یەزیدی‌یەکـــان ••

پێی دەڵێن «زنار» •

لای زەردەشـــــتی‌یەکان پێویست بوو پیاوی دینـــدار ئەم گوریسە لە پشتی ببەستێ (واتە ببەستێ بە پشــــتی خۆیەوە) هەر لە بەر ئەمە بوو هەئا زەردەشـــت مرد ئـــەم گوریسەی هەر لە پشت دابوو کە پێی دەووترا (کۆســتی)، وە لە دواییدا چ گەنجێـــــك گەیشتبایە تەمەنی (١٨) ساڵی دەبوو ئەم گوریسە لە پشـــتی خۆی ببەستێ ، وە ئەمـــە نیشانەیەك بوو کەوا ئەم گەنجە لە سەر ئایینی بابو باپیـــری خۆی دەڕوات •

وە تا ئێستا ئەم ڕەوشـــتە لە ناو یەزیدیـــــەکان‌دا ماوەتەوە ، پیاوە دیندارەکـــان ئەم گوریسە هەڵ دەگـــرنو پێی دەڵێن « ڕستا پشـــتێ » وە ئەم گوریسە ڕەشە ، بـــۆ سەلماندنی ئەم بـــاوەڕە دەڵێن لە ناو یەزیدیان‌دا مەسەلێکیان هەیە ئەگەر یەکێک باش بێت پێی دەڵێن : (ڕەحمـــەت لـــەو کەسەی کە ئەم گوریســـەی لە پشت بەستووە) •

٣ ـ مەسەلەی قوربانـــیو سەربڕین :

پێم وایە ئەم ڕەوشتە لە ناو هەموو ئاینێکدا باوە بـــــەلام زیاتر لە ناو یەزیدی‌یەکـــان‌دا هەر ڕووداوێك یان کێشـــەیەك ڕووبدات هەڵ دەســـــتن قوربانی‌یەك پێش‌کەش دەکەنو لایان وایە ڕوحی ئەو شـــتەی کە سەری ئەبڕن ئەبـــــێ بەقوربانی بۆئەوشتەی‌تر •

٤ ـ پاراستنو شاردنەوەی قژو نینۆك لە ناو کـــــونو کەلەبەردا :

ئەمە لە بەر سحرە چونکـــە بە باوەڕی ئەوان وایە کـــــە هەموو کردەوەی پیـــاو لـــەم شتانەدا کۆ دەبنەوە •

٥ ـ وا بزانم ئەو ڕەوشتەی تایبەتی‌یە بە یەزیدی‌یەکانەوەو میللەتانی تری دونیا لـــێی بێ‌بەشن •

هەرچەندە ئەو عادەتە لـــە کۆنەوە لە نـــاو زەردەشتیان‌دا هەبووە ، ئەم عادەتـــــە توانایەکی تایبەتی‌یە بـــــژ هەندێ کەس لە عەینی وەخت‌دا زۆر سەیرە ، چ پیـــاو بێت یا ژن دەتوانن بە غەیبی فســـــە بکەن • وەکو ووتمان ئـــەم زاهیرەیە لە ناو یەزیدی‌یەکان هەیە ، ئینجا ئەمە ڕاست بێت

یان نا هەقمان بەســــەریەوە نی‌یە ، چونکە هەر کەســـێك باوەڕی تایبەتی خۆی هەیـــە ئەر کەسەی کە ئێمە باســـی لێوە دەکەین هەندێ شـــتو ڕووداوی وا سەیر دەکەڕێتەوە کە وا چەند ساڵ لەمەو پێـــش ڕووی داوە • وە ئەگەر یەکێك بلێت (فاتح الفال) یان (تنویم المغناطیسی)ش ئەم کارەی پـــێ دەکرێت ، بەڵام ئەوەی ئێمـــە باسی دەکەین زۆر زۆر جیاوازە **لەمانە** ، چونکە (فاتح الفال ـ تنویم المغناطیسی) زیرەکـــیو شارەزایی ئەوێتو هەشـــیانە لە دەرەوە ئەیخوێنن ، بـــەڵام هی خۆمان وا نی‌یە ، چونـــکە ئەو مرۆڤەی قسـه دەکـــات مرۆڤێکی نەخوێندەوارە ، بەڵام لە گەڵ ئەوەش‌دا بە چەنـــد زمانێك قسە دەکاتو قســـە کانیشی هەموو غەیبین ، وە بەم کەسانە دەڵێن (کۆچـــەك)و (فەقرا) • کۆچەك بۆ پیـــاو فەقرا بۆ ژن •

وە لە ناو زەردەشتیا ئەشیا ژن ئەم کارەی بکردایە ،وە ئێمە کە دەڵێین ئەکرا ژن بەم کـــارە ڕابێت ، ئەمە ئەوە ناگەیەنێت هەر کەسێ کە ویستی ببـــێ بە (کۆچەك) یان بە (فەقـرا) بێت • نەء •• ئەمە توانایەکی تایبەتی‌یەو بەهرەیەکە کـــە بۆیان دێت لە دەرەوە• لام وایە (کۆچەك) لە (گۆهـ + چەك) هاتووە بە واتـــای (الاذن الصاغیە) بەڵام گـــۆڕانی بەسەردا هاتووە و بۆ سووکیو ئاسانی بووە بە (کۆچەك)بەڵام ڕاستتر وایە بڵێین «گۆهچەك»

٦ ـ زەردەشتی‌یەکان بۆهەر کەسێ کە بمردبایە سێ پلەیان بۆ دادەنا :

أ ـ مردووەکە کە پیاوێـــکی **خەراپ بێت** وەك ئەڵێن (ئەهلی شەقاوەت) **بێت** ئـــەوا جێگای دۆزەخە •

ب ـ وە ئەگەر پیاویـــکی باش بێت ئەوا جێگـــــای بەهەشتە •

ج ـ یان لە نێوان هـــــەر دوکیان دەبێت ، واتە خێـــرو شەڕەکەی وەك یەکن ، وە هەر لە بەر ئەمەیە یەزیدی‌یەکـــان برای ئاخرەت (أخوة الاخرة) دەگرن تاکو لەو دنیا لە دەست مەلائیکەتە ئازاردەرەکـــــان ڕزگاریان ببێت •

٧ـ هەر وەك زەردەشتی‌یەکان یەزیدی دەڵێن :

ـ ئەمە مرۆڤێکی بەختەوەرە یان :

ئەمە مرۆڤێکی بەختـــەوەرو سەرئەفرازە •

ئینجا بە باوەڕی ئەوان هەر کەسێکی بەختو نگینی بـــاش بێت بێ‌گومان مرۆڤێـــــکی سەرکەوتوو دەبێت لە هـــەموو ئیشو کاری‌دا ، بە پێچەوانەی ئەو کەسەی کە هەمیشە لە ناو

دەردو ئازاری خۆی دەتلێتەوە•

٨ ـ بێ‌گومان کاتێ کـــە یەکێك دەمرێت خەڵك دەچـن بۆ سەر • خۆشی (پرسە) لـە کەسو کارەکانیو خزمەکانـــی ئەگەن •

پیاوی دیندار ئامۆژگاریان دەکاتو قەولی دینی‌یان بـــۆ دەڵێتو دڵیان دەداتـــەوە • وە ئەگەر ئێمە گوێ بدەینە قەولی ئەوان دەڵێن :ـ

(هەر فرمێسکێ کە بۆ ئەم مردووەی ئەرژێنن ئەبێتە هۆی ئازاردانی ئەو مردووە ، وە ئەو فرمێسکانە دەبنە ڕووبارێـــكو ڕوحی ئەو مردووە ناتوانێ لێی بپەڕێتەوە ، لە بەر ئەمـــــە فرمێسك باراندن ئەبێتە هـــۆی زەحمەت دانی ڕوحی مردووەکە واتە گریان بۆ مردوو بـــاش نی‌یە) •

ئەمە جۆرە دڵدانەوەیەکە بۆ کەسو کاری مردووەکە دەنـــا شتی وا لە ئەقڵی مرۆڤـــەوە دورە •

٩ ـ ئەگەر ســـــــەیری دەستووروو یاسای ژن هێنـــان بکەین لە لای ئایینەکانـــی وەکو مەسیحیو موسڵمانەکان دەبینین سنوورێك دادەنێن بۆ ژن هێنان •

بە پێی یاسای‌مەسیحیەکان رێ نادرێت دوو ژن بهێنـرێن ئەگەر ژنی یەکەم ســـاغ بێت (مابێت) وە یاســــــــای موسڵمانەکانیش وا دیار دەکات کە گەلێك ژن هێنان حەرامە •

بەڵام شـــــتی وا لەلای زەردەشتی‌یەکان نەبووە ، لـە لای یەزیدی‌یەکانیش شتی وا نی‌یە ، ئەو دەڵێن :

« پێویستە پیـــاو ژن زۆر بهێنێت بـــۆ ئەوەی منـــاڵ زۆر بن » یەزیدی دەڵێن : « هـــەر ژنێك ماڵێك ئاوەدان دەکاتەوە»

زەردەشتیش دەڵێ :

« زۆر بوونی مناڵ دەبێتـــە هۆی زیاد کردنی بەرهـــەمو ئاوەدان کردنەوە ، ئەمـــە لە لایەك ، وە لە لایەکی تـــرەوە ، دەبنە لەشکرێك بۆ پاراستنی ئاهورامەزدا » •

١٠ ـ ڕیز لێ‌گرتنی ئاگـــرو ڕۆژ : ئەوان « یەزیدیەکـــان » ئەمەیان کردووە بەنیشانەیـــەك بۆ خوای پاكو خاوێن ، ئـــەو خوایەی کە مرۆڤی پیـــسو چەپەڵ لەناو دەبات و کـــەس ناگاتە بەرزی ئەو •

« ئەگەر دەتەوێت زۆرتـــر شـــارەزایی پەیـــدا بکـەی دەربارەی ئەم نووسینە «وتارە» سەیری کتێبی ـ زەرادەشـــت الحکیم نبی الایرانیین القدامی ـ لعبدالقادر الحامد بکـــــە وە هەر وەها چاوی بخشێـنە بە کتێبی ـ ایران فی عهـــد الساسانیین ـلارثر کویستینسن ـ ترجمة یحیی الخشاب » بکە •

پاشماوەی : پیداچونەوەیـــەك •••

یەك جورعە لەسەر هبایی مەحەببەت نە چەشی تا

ـ٩ـ

٤٠	١٤	سەودا زەدەی زولفو زوخو دانەیی خالم سەودا زەدەیی زولفو روخو دانەیی خالم
٤٤	١	توری عیشقەوا لەتور دیدار لە موسا دوو. دەکا تەوری عیشقە والەتور دیدار لەمووسا دوور دەکا
٤٩	٩	سەرم ســـەوداو تەن بیماری عەشقە سـەرم سەوداوو تەن بیماری عەشقە
٥٤	١٤	خوسوس بۆ مەدحی مەحبوب چەلەنگم خوسوسی بۆ مەدحی مەحبوب چەلەنگم
٥٦	٣	مەشامی جان موعەتتەر بێ ویسالی ئەمشـــەو هەتا سەر بێ مەشـــامی جان موعەتتەر بێ ، ویسال ئەمشـــەو هەتا سەر بێ

سکانیا

مۆدێلی

ئێل ١١٠

SCANIA L110

باشترین لۆری‌یە لەعیراق دا بۆ باری قورس

• ١٢ تـــەن بار هـــەڵئەگـــرێ .

• سوکانەکەی هـــایدرولیکی‌یە .

• هێزی ٢١٥ ئەسپی هـــەیە S.A.E

٢٢٠٠ جار لە دەقیقەیەکدا ئەسوڕێتەوە .

• توانای خۆڕاگـــرتنی ٨٠ کیلۆیە S.A.E

١٢٠٠ جار لـــە دەقیقەیەکدا ئەسوڕێتەوە .

• گێر بۆکسەکەی خیراییەکـــەی ١٠ یـــە .

• پێشەکەی « کابێنە » جیگای سێ کەسی تیا ئەبێتەوە

تاکە وەکیل :

کۆمـــپانیای گشتی ئۆتـــۆمـــۆبـــیل

بەغدا ـ باب الشرقی

تەلەفۆن ٨٩٧١١

پاشماوەی : ئەفەریقای تیکوشەر •••

سەرکردەیەکی بزوتنـــــەوەی شۆڕشگێرانەی ئەفەریقـــــان لایەنگری ئەوریبازەن کەباوەری بەبوونی خەباتی چینایەتیـــەو بەپێی توانایان لەم بارەیـــەوە باسیان کردوە •

کابراڵ لەساڵی ١٩٦٤ دا لە نوسینێکیدا بەناوی « شـــــی کردنەوەیەکی کورتی کۆمەڵگای گینیا) وە وتویەتی‌کە کومەڵگای گینیانەك هەر فرە چینە بەڵکو لەواقیعدا خەباتی چینـــایەتیش هەیە • بەرنامەی (حیـــــزبی سەربەخۆ کـــــردنی گینیـــا ـ بیســــاو دورگەکـــانی کاپ وردەی ئەفەریقـــایی)یش بەروونی ئـــەم ریبـــازەی هەڵبژاردوەو حیـزب پـەیرەوی ئەکات •

لەگەڵ گەشەکردنی خـــەباتی چینـــایەتیو بڵاو بونەوەی مارکسیزم ـ لینینیزمی راستەـ قینەدا خەبات لەنێوان ئەو دوو ریبازەشدا زیاتر توندو تیژتر ئەبێت •

ئەمە کورتـــــەی مێژوی داگیرکـــردنی ئەفەریقـــــاو بەرهەڵستیو خەباتی گـــەلانی ئەفەریقا دژی داگیرکردنو لـە پێناوی رزگاریو سەربەخۆیدا بوو ، لە ژمارەکانی داهاتوشدا دێینە سەر باسی وڵاتە ژێردەـ ستەکانی پورتوگالو باسیکی پورتوگال خۆی •

پاشـــماوەی : پۆستەی خوێنـــەران

جوتیارەکان
ئەی برا وەفادارەکان
بیلبیلەی چاوی ژیانن
بۆ هەمو چینی چەوساوە
بۆ ئەو شۆڕشەی ئاگرەکەی
لەگشت جیهان هەڵگیرساوە
پشتو پەنان
پشوو مەدەن
پشوو مەدەن

***

ـ فرە خاسە ! ئا بزانە ئەم قاقەزەی تر چی تیا نووسیاگە•

ـ کاك عەبدولکەریم دەشتی ئەمجارە (لەدەفتەری مەموزینا) بۆی ناردوین بەشی دووەمـــی شیعرەکـــەی دەســـتەپاچەیی (خاتوزین) ئاشـــکرا ئـــەکا ، ئەبوا کاك دەشتی هانـــــی خاتوزینو تەواوی ئافـــرەتانی کوردی بدابایە ، وەکو بەشـــی یەکەمی شیعرەکەی وتویە :

ئەلقەیەکی لەیەك چەشن
بکەین بەدیاری لە جەژن

بەم جۆرە گیانی نەبەزیـنو تێکۆشـــــانی لە دەروونی خاتوزین‌دا پەروەردە بکردایە •

ـ ئەم قاقەزە ماگــــــە با جوواوی ئەمیش بەینـــۆ •

ـ کاك شیرزاد عەبدولرەحمان رەخنەی لە وتاری « ئافـــرەت مرۆڤێکی چەوساوەیە » گرتووە لەبەر ئـــەوەی رەخنەکـــەی لەجێی خۆیدا نەبوو بڵاومـــان نەکردەوە چونکە نکـــوڵی لـــە دوو خاڵ ئەکـــــات کـــــە هەردوکیان هەن یەکەمیـــان ئافرەتی مناڵ ئەدرێت بەپیاوی پیر ، دووەمیان یاسا لایەنگیری پیاوە •

ئیتر تا هەفتەی داهاتـــو زۆر سوپاسی خوێنـــــــەرە بەرێزەکان ئەکـــەین •

پاشماوەی : روخسـاری‌هونـــــراوەی نوێ •••

ئەبێت روخســــــار بتوانێت خزمەتی دەربڕینی نـــاوەرۆك بکات بەپلەیەك کەخوێنـــــەر راکێشێتو بابەتەکەی لەگەڵ مێشك و دەماریا تێکەڵاو بکات وەشاراوەیی وە یا پۆشراویـــی واتای هۆنراو لەبەکار هێنانـــی وشەی زڵو رستەی نادیـــار نابێت بەڵکو هونەرمەنـــدی راستەقینە زمانێکی ســـادە و ساکار ئەخاتەکار بەجۆرێـــك تاوەکو لەواتاکەی بکۆلیتـــەوە قووڵ تر دەبێت وەکو هۆنراوە بەرزەکانی گۆرانو احمـــد هەردی •• تا • کـــــەزۆر لەخۆکردنی پێوەدیار نیە ،بەڵام کە زۆر لەخۆکردنی تیدا بـــرو مەبەستە سەرە کێکـــەی ون دەکات کە ئەمیش خزمـــەت کردنی گەلە • بەڵام شـــاعیرە نوێ کانمان دیارە نایانـــەوێت ئەوشتانەی لەدڵیانا پەنـــگی خواردۆتەوە وابە ئاسانی بیدەن بەدەستەوەبەڵکو لەبۆتەی قاڵبی هونەری وا دای ئەرێژن کـــە خوێنەر بەدوای وشەی دڵیـــانا ویل بێت لەگەڵ بوونی هـــی واش کە لاسایی کردنەوەیەکی کوێرانە ئەکات و لە دوایـــدا هۆنراوەکانی لەورێنـــە زیاتر لەهیچی تر ناچیت ••! لەهەر دوو لایەندا وێنەمـــان زۆرە •• جا هیوادارم لەدەرفەتێکی تردا بتوانم بەدرێژی باسی لێوەبکەم

پەراوێزەکان :

١ ـ ارنست فیشـــــر ـ الاشتراکیە والفن ص ١٧٠ •

٢ ـ مجلة الاداب ـ العدد العاشر ١٩٧٣ ص ٣ •

پاشماوەی : خەباتی‌رزگاریخوازی •••

موستەعمەرەکانی ئەفریقیـــادا بریتین لە : هەروەك جینایەتەکـــــانی ئیمپریالیزمی یانکی لەڤێتنـــام کەمبودیا دواپەلەقاژەی ئـــەو هێزانەیە کە مێژوو حوکمـــی لەناوچوونی داون •

گینیا بیساو ، جزیرەکـــانی کاپ‌وردە (رأس الاخضـــر)، ئەنگۆلا ، موزامبیق سائوتومـــە و پرێنسیبو تیموورو ماکائو•

موستەعمەرەکانی پورتوگال

ـ ماویەتی ـ

پاشماوەی : چیروك بۆمنـــاڵان •••

بزیوەکەی لەناو هێلانەکـــــەی خۆی‌داناو هاتـــە خوارەوە •• دایکەو باوکەکەی زۆر ســـوپاـ سیان کرد •• ئەنجا بەچـــکە بزیوەکە دەترسا لەماڵ بێتـــە

پەیژەیەکی دانـــــاو بەچکە دەرێو سەیری خوارەوە بکا •• هەرچەندە باڵەکانی بەهێز بوو بوون ، وە بـــــوو بەدووایین بەچکەیەك کـــــە لەهێلانەکە هەڵفڕی ••

پێداچوونەوەیێك بە دیوانەكەی مەلا وەسماندا

• دڵشاد مەریوانی •

ماوەیێك لەمەوبەر دوكتۆر ئەمین موتابچی ، مامۆستای زمانو ئەدەبیاتی فارسی لەزانستگای بەغدا مەلا وەسمانی حاجی ئیسماعیل ـی وەكو شاعیرێكی گەورەی تائێستا نادیاری پێشكەش ـ كردین لەدیوانێكی نایابی قەشەنگدا كە ژمارەی لاپەرەكانی (٣٢٤) لاپەڕەیەو بەشێوەیێكی ئەكادیمی لێكدانەـوەو لێكۆڵینەوەی لەسەر نووسیوە ، بەم كارو ئەرك كێشانە سەرەڕای دڵسۆزی دەربڕینی خۆی بۆ ئەدەبو كەلچەری نەتەوەكەی لەپیرۆزـترین ڕێگاوە ٠٠ خزمەتێكی فرەی بە كتێبخانەی كوردیو كوردو هەموو خوێندەواران بەتایبەتی لێكۆڵەرەوانی مێژوی ئەدەبو ڕەخنەگرانی ئەدەب كردوە ٠ بەهەلی دەزانم لەم نووسراوەدا پیرۆزبایی گەرمی خۆم پێشكەش بە دكتور موتابچی بكەمو بڵێم :ـ

بەهیوای ئەوەین وەكو هەموو خاوەن هیوایێك كە خەباتو كۆششی زانایانو ڕوشنبیرانمان لەڕۆژانی داهاـتوودا گەلێك كەلێنمان بۆ پڕبكەنەوەو ئازاری چورتومەـكانی ڕابوردوو لەبیر خەڵكی ببەنەوە ٠

دیوانی مەلا وەسمان دووەم تاقی كردنەوەی چاپەمەنی كوردی‌یە بۆ چاپ كردنی كۆمەڵە شیعری شاعیرێكی كلاسیكیمان بەشێوەیێكی ئەكادیمی ڕێكو جوان ئەگەر تاقی كردنەوەكەی دوكتۆر مارف خەزنەدار فەرامۆش نەكەین لە چاپ كردنی كۆمەڵە شیعرەكەی عەبدوڵلا بەگی میسباح الدیوانی ـ ئەدەب ـ ٠وە ئەوەی هەنگاوی تاقی كردنەوەكەی دوكتۆر ئەمین قەشەنگ‌تر دیاری دەكات جگە لەواتا نووسینی جۆر بەجۆری وشەو زاراوەكان ، شوێنی وشەو زاراوەكانە لە ڕێزماندا ٠٠ وە نووسینەوەی دێڕی شیعرەكان بە هەردوو جۆرەكە شێوەی كاتی خۆیو شێوەی نووسینی كاتی ئێستاشی ٠

بێ گومان تێبینی‌یەكانی من دەربارەی شێوەی نووسینی شیعرەكانە بە نووسینی ئێستای وەكو لەباسەكەمدا دەردەكەوێت ٠

ئاشكرایە شیعری شاعیرە كلاسیكی‌یەكانی ئێمە هەموویان بەگوێرەی كێشی عەرووزی عەرەبی خشت كراوون وە تەنیا بە دۆزینەوەی كێشی چامەیێك دەتوانین بە ڕەوانی هەموو بەیتەكانی ئەو چامەیە بخوێنینەوەو بەشێوەی ئیملای ئێستا بیان نووسین ٠٠ لەسەر ئەم بنكەیە كە خۆم زۆرجار بەكاری دێنم بۆخوێندنەوەی شیعرەكانی مەحوی‌و نالی‌و بێخود ٠٠ هتد ٠ كاتێك دەستم كرد بە خوێندنەوەی شیعرەكانی مەلا وەسمانو دوای خوێندنەوەی چوومەوە بەجۆری نووسینی‌دا بە ئیملای ئێستاكەی هەستم بە هەندێ شوێن كرد كە بەهەڵە نووسراـ وەتەوە وەكێشی چامەكان تێك دەدات ٠٠٠ گەرپێشتر ٠٠ واتەپێش چاپ كردنی دیوانەكە بەم كارەی دوكتۆر ئەمین ـم بزانیایە تێبینی خۆم پێشكەش دەكرد ، بەڵام واشتەكەوابوودوای چاپی دیوانەكەم بەرچاو كەوت ٠٠٠ ئەوی ڕاست بێت لەدڵی خۆمدا وتم : (ڕەنگە كەم بن ٠٠ كەمەكێك هەڵە لەنووسینی ئیملای ئێستای‌دا ئەوەندە گرنگ نی‌یە ٠) بەڵام كاتێ وردتر خوێندمەوە ، خۆم بە لێپرسراو زانی بۆ ڕاست كردنەوەیان وەكو بڵێی منیش حەز بەوە بكەم كەبەشداری خزمەتێكی گیانی مەلا وەسمانو ژیاندنەوەی شاعیرێكی نادیارو ئەدەبی ئەم خەڵكو خاكە بكەم ٠

دیارە خوێندنەوەو ڕەچاو ـ كردنی شیعری شاعیرێكی كلاسیكی زۆریش ئاسان نی‌یە بەگوێرەی ئەو بنكە زانستی‌یەی باسمان كرد « گەڕانەوە بۆكێشی عەرووزی چامەكە » سەرەڕای ئەوەش ماوەكەش دەرفەتی نەدام لەبەر ئەوە تا لاپەڕە (١٠٠)ی دیوانەكە برم كرد وە لەویدا وەستام بەڵكو كاتێكی‌تر بگەڕێمەوەلای ٠

تێبینی :

مەبەستم لە « ل » لاپەڕەی دیوانەكە یەكە شیعرەكانی تێدایەو مەبەستم لە « ژ٠د٠ »ژمارەی دێڕی شیعرەكانە كەلەناو كەوانەدا نووسراوە ٠٠واتە ئەو ژمارانەی كە دوكتۆر موتابچی بۆی داناون تا لەپەراـوێزدا بەئیملای ئێستا بینووـسێت ، هەڵە ، دیارە ئەوجۆرەیە كە لە پەراوێزەكەدا نووسراوە بەئیملای ئێستاو بەڵام شێوەی نووسینەكەی هەڵەیە ، وە ڕاست ، مەبەستم لەشێوەی ڕاستی نووسینێتی بە ئیملای ئێستا وە ڕاست ـ كردنەوەی هەڵەی نووسینی دێڕە شیعرەكەیە كە لە پەراوێزدا بەهەڵە نووسراوە ٠

بەرامبەر ژمارەی هەردێڕێك گەر نیشانەی (×)م دانا مانای ئەوەیە منیش دەرەـقەتی نەهاتوومو شێوەی نووسینەكەی ئەو دێڕە بەئیملای ئێستا نازانم وە لەلایەن خۆمەوە بەرەو ڕووی مامۆستا سوجادی دەكەمەوە چونكە ئەو لەهەقی ئەم شتانە باشتردێتو دیارە گرنگیشی زۆر بەپەراوێزەكان نەداوە ، دەنا وەكو خۆی لە « پەسند » ەكەدا نووسیوێتی ل ـ ٣٥ ـ« زۆر بەدڵ سەیرم كرد » پێی دەزانی هیوام وایە ئەو بەیتانەی نیشانەی (×)م لەسەر داناوە مامۆستا سوجادی « زۆر بەدڵ‌تر سەیریان بكات » وە ئەو گرێ كوێرانەمان بۆبكاتەوە ٠

ل	ژ٠د	
٢	٦	بە بازی بازوی شمیرین سوار دڵ گرفتارە
		بە بازی **بازویی** شیرین سوواری دڵ گرفتارە
٨	١٥	بە دەروێشی ئەسیری زوڵفی تۆیە خۆت بی‌و دینت
٩	٢	مشك بیزان خەتایە جەمعی زوڵفو خاڵو ڕوو
١١	٩	هەر لە خوتەی ماسیوا یەك خەتوە هەڵنێی دەردەچێ
		هەر لە **خێتەی** ماسیوا یەك خەتوە هەڵنێی دەردەچی

ل	ژ٠د	
١١	١١	مەگەر ببرێ ڕێی تەمەع هەودای پڕ پێچی ئەمەل
		مەگەر ببڕێ ڕێی تەمەع **هەودایی** پڕ پێچی ئەمەل
١١	١٢	تا نەمردووی مەردومی كە بمرە بەسكە هاتو چوو
		تا نەمردووی مەردومی كە بەم ڕەهـ بەسكەهاتو چوو
١٤	٢	بادەم لە لەبی مەستانی سەرخۆشی دورد ئاشام بێ
		بادەم لە لەبی مەستانی **سەرخۆش** دورد ئاشام بێ
١٤	٣	بولبول بەخەیاڵی گوڵ سەری چڵ كە دەكا مە نزڵ
		بولبول بە خەیاڵی گوڵ **سەرچڵ** كە دەكا مە نزڵ
١٤	٥	میهر من مەهـ ـ سیما وەك شیرو شەكر مەخلوت
		میهری **منی** مەهـ ـسیما وەك شیرو شەكر مەخلوت
١٥	٩	گەر شاهی لەسەر تەختم وەك بەندەی بەد بەختم
		گەرشاهی لەسەرتەختم وەك **بەندەیی** بەد بەختم
١٧	١١	ویردم هەموو دەردو غەمی زیكرم هەمە دەم ماتەم
		ویردم هەموو دەردو **غەم** ، زیكرم هەمە دەم ماتەم
١٧	١٢	(×) لە كێشی بەحری چامەكە دەرچووە
٢٩	١٢	رفاندی توركی یەغماو نەترسا
		رفاندی توركی **یەغماو ـ و** نەترسا
٣١	٤	بخوینە جان فیدای خەت تو خالی
		بخوینە جان فیدایی خەت تو خالی
٣٧	٤	بەختم سیەهە توورسیفەت كۆی زوخاڵم
		بەختم سیەهە توور سیفەتی كۆیی زوخاڵم
٣٨	٧	تا قامەتی سەروەت هەوەسی تەرەفی چەمەن كا
		تاقامەتی سەرووت هەوەسی **تەرەف** چەمەن كا

ل	ژ٠د	
٥٨	١٠	بلێ چیم شەمعی باڵینە ڕوخی شۆخی پەری زادە
		بەڵێ جێم شەمعی باڵینە ،ڕوخی شۆخی پەری‌زادە
٦٦	٥	نیازی من لە دونیاو قیامەت
		نیازی من لە**دونیاوو** قیامەت
٦٧	٩	مەتاعی ئەر جانی‌من بێ موشتەری عیشق
		مەتاع ئەر جانی من بێ موشتەری عیشق
٦٧	١٣	زەمانە حەلقە گۆشی نەزم فایق
		زەمانە حەلقە گۆشی **نەزمی** فایق
٦٩	١	دڵا مەستی پیاڵەی چاو مەستی مەستە چاوانی
		دڵا مەستی **پیاڵەیی** چاوی مەستی مەستە چاوانی
٧٠	٦	لە مەیدانی ئیرادەت‌دا سەمەند توندی جەولانی
		لە مەیدانی ئیرادەت‌دا **سەمەندی** توندی جەولانی
٧٣	١٥	لەبەحری مەعریفەت‌دا گەر مثل غەواسی دەریابی
		لەبەحری مەعریفەت‌دا گەر **میسلی** غەواسی‌دەریابی
٧٧	١٠	دەكەم ئیحیای سەد عیسا لە ئان نیم دەم جانا
		دەكەم **ئیحیایی** سەد عیسا **لەئانی نیمەـدەم** جانا
٨٦	٤	بسووتێ مەزرەعەی دڵی حاسڵی من
		بسووتێ مەزرەعەی **دڵ** حاسڵی من
٩١	١	لەسەر سەودای عیشقی تۆ ، لەدڵ غەوغای عیشقی تۆ
		لەسەر **سەودایی** عیشقی تۆ ، لەدڵ **غەوغایی** عیشقی تۆ
٩١	٢	وەكو زوڵفت پەرێشانم لەبەر سەودای عیشقی تۆ
		وەكو زوڵفت پەرێشانم لەبەر **سەودایی** عیشقی تۆ
٩١	٣	بەڵاو میحنەتی عالەم لەهیجرت قەترەی قوڵزوم
		بەڵاوو میحنەتی عالەم لەهیجرت **قەترەیی** قوڵزوم
٩١	٤	مەگەر تەنها سیەهـ بەختم منم‌شەیدای عیشقی‌تۆ
		مەگەر تەنها سیەهـ بەختم منم‌شەیدایی عیشقی‌تۆ
٩١	٦	شوكور مەفتوونی‌ڕوخسارەت بووەم ڕسوای عیشقی تۆ
		شوكور مەفتوونی‌ڕوخسارەت بووەم ڕسوایی عیشقی تۆ
٩٢	٨	غەزالی موشكی تاتارم لەناو سەحرای عیشق تۆ
		غەزالی موشكی تاتارم لەناو سەحرایی عیشقی تۆ
٩٢	١٠	لەحیرەت‌دا عەجەب‌ماوم لەبەر لاوای عیشقی تۆ
		لەحیرەت‌دا عەجەب‌ماوم لەبەر لاوایی عیشقی تۆ
٩٣	١٢	حەنای خونی مەزڵوومان لەسەر تاپای عیشقی تۆ
		حەنایی خوونی مەزلوومان لەسەر تاپایی عیشقی تۆ
٩٣	١٣	دڵی فایق كوڕانەخەزانەی سڕی پەنهانە
		دڵی فایقی‌كوێرانەخەزانەی سڕری پەنهانە
٩٣	١٤	ئەسیری زوڵفی جانانە بووە مەئوای عیشقی تۆ
		ئەسیری زوڵفی جانانە بووە مەئوایی عیشقی تۆ
٩٥	٨	دەكا ئیفشای سیری بادە نۆشان
		دەكا ئیفشایی‌سیڕری بادە نۆشان
٩٦	١٤	زەعیفو خەستەوخاتر پەرێشان
		زەعیفو خەستەووخاتر پەرێشان
٩٧	٣	بەرابەر ئاتەشی گوڵ ئاتەشین ڕوومەتی تۆیە
		بەرابەری ئاتەشی گوڵ ئاتەشین ڕوومەتی تۆیە
		بەرابەر ئاتەشی گوڵی ئاتەشین ڕوومەتی تۆیە
١٠٠	١٧و٨	(×) بەحری وەكو ئەم بەیتەم لەژیانم‌دا نەبیستووە
		لێرەدا ئەم نووسراوە بەجێ دەهێڵم بەو هیوایەی كەلێنێكی گرتبێ
٤٠	١١	یەك جورعە لەسەهبای مەحەببەت نەچەشی تا

بروانە ل ٧

هوزانە كاسپەهی دمیهرەجانەكا هێژادا

ـ گارە ـ

خویندەڤانێن هێژا :

بەری چەند ڕوژەكا میهرەجانەك هاتەكرن لسەر بیرەوەریا درست بونا ئێكەتی‌یاژنێن كوردستانێ ٠

دڤێ میهرەجانێ‌دا چەندگوتارەك هاتنە خویندن ژلایێ ڕێكخراوێن كوردستانێ ڤە٠

دناڤبەرا ڤان گوتارادا ،شەنگەهو زەڤەریا ڕێكخراوێن كوردستانێ هاتە دیاركرن‌ودەورێ ژنا كورد دبزاڤا سەر بخویا مللەتی‌دا ٠

ژبلی ڤان گوتارا چەندهوزانەك هاتنە خویندن ژلایێ چەند هوزانڤانێن گەنج ڤە ٠

ئێك ژڤان هوزانێن گەلەبەركەتی‌و هێژا ٠ هوزانڤانێ گەنج بەدرخان سندی خاند ،براستی ئەڤ هوزانە گوپیتكا وان هوزانێن وی بو ئەوێن من گوهـ لێ بوی ٠

ڤەژەنینا ڤێ هوزانێ لسە وان كەسا ئەوێن لوێری گەلە بوو ٠ئەڤ چەندە دسەروچاڤێن‌وان‌دا یادیار بوو ڕەنگێ دەست ڤوتانا وان ٠

شیعر

احمد مخلص

تژیكەن بومەڤی بطلی ژشیری
ئەزم شاعر توژی ئەڤرو مدیری
ئەگەربێژی نەمایەدێ ژتەسل بم
بومالێ حوكمەتێ نابیت قوسیری
ئەگەر حاجی خوسل كەت گوهـ نەدێ قەت
بەتەڕفیع دێ گەهی ڕوتباوە زیری
ئەزێ وی دەم قوتانێ پشتی عیدێ
بەدەستێ لاوەكێ خورتێ قوشیری
معلم سەرفەرازن ئەهلی ڕەحمن
ددانێت‌من نەشێن لەقدەن هەڤیری
بو بطلەك شیری وە هەسل كر ئەفەندی
ژمن‌ناچیت‌چوجار ئەڤ ئارە زویە
مەدوستینی نەڤێت یاسەرفەسەرڤە
نزانن شاعرێ‌وە یێ ڕكویە
ژمن بترسن بەلامە ئەزبوخەلكێ
قەلەم من‌شوبهی ئەزمانێ دەحویە
نە خوزیاوی كەسی پێلیت‌دلێ من
ددەست‌من داوەكی هرچا شەمویە

سەرنجێك

دژمارا ١٩٤ ڕۆژا بەلاف ببو ژێر ناڤێ « تەماشیە ٢٣-١١-١٩٧٣ گوتنەك كرنەك سەرپی دڤی گوتاری‌دا بەها ژ گوتاری كاك عبداللەحەداد وەرگرتبو بەڵ زبەر هەندەك ئەگەرێت چاپەمەنی نەهاتبو بەلاف كرن ٠ یاكو نڤیسای دڕۆژناما ـ التاخی ـداژمارە ١٢٠٧ ل «٩» كانونا دووی سالی ١٩٧٢ ، هون لێ مەنەگرن ٠

فارس عبدالله

چاكە، دوقادا نڤیسینێ

خویندەڤانێن هێژا :

هەچكو مە گەلە جارا گوتی‌وهەوارکری‌و كریە ڤاچكێ دەڤی كو دڤێ كچا كورد بهێتە ڤێ قادا پیروزو ئەوژی وەكی كوری دەست هەلینیت دابكارین ڕوژنامەگەریەكا پێشكەفتی درست بكەین ٠

هەروەها دائەو بخو بەرگیێ ژمافێن خو بكەت چنكو دەست دزانیت كیرێ دخورێت ٠

ئەڤ پارچە هوزانا لخارێ نیشانا هاتنا كچا كوردە بو قادا نڤیسینێ ٠ هیڤیدارین‌ژخویشكا صەبیحاو هەمی ئەوێن كێشدبنە ڤێ‌قادێ بەردەوام بن دبزاڤا خودار كێم‌و كورتی‌یا نەكەنە سویچ‌وئەگەر قەلەمێ خو ڕاوستینن ژڤێ بزاڤا پیروز ، هەروسا ئەم‌هیڤیدارین ژخویشكا صەبیحا نەكو هوزانا بتنێ بومە بشینیت ،بەلكی پێدڤیە هەمی بابەتێن ئەدەبی بنڤیسیت‌وسوپاس ٠

دیتناتە لمن مرادە

تە ئەو نیشانا لئەنیێ	چاڤێت ڕەشن ئەو زلال
شرینێ ناف تەنگ زەرێ	ڕەنگێ ڕویا قورمزێ خاف
ئەو ئارمیشێ وەك ڕەژێ	تە بەردا سەر بەژنا زراف
ئەو تبلێت ژتایێ دار بیێ	ڕوندك باویدن نە ئاف
ژدویرقە وەكی مرازێ	نێزیك تە نابینن چاف
تە ئەز سوتم دل دڕیێ	بەسە خوشیا هەر گاف
تە ئەز هێلام بو هیڤیێ	نێ لمن سوتن جەرگو هناف
جان دوژمنێ چاف تاریێ	نێ تە لبەرمن قەدان داف

خەدیجە مەسعود كتانی

چیرۆكێكی فۆلكلۆری

سەرئەدەمو نهێنی نادەم !!

ظاهیر ئەحمەد سەوز

ئەگێرنەوە ئەڵێن پاشایەك ئەبێت ئەبیستێت لە یەكێك لە وەزیرەكانی كەوا كیمیاگەرێ لەتوانایا هەیە ئالتون دروست بكات هەرچەندێكی بی‌یەوێت ٠ پاشا گزیرەكانی كۆئەكاتەوەو داوایان لێ‌ئەكات كە یەكێك لەو كیمیا گەرانەی بۆبدۆزنەوە تابتوانێت بەهۆیەوە دەوڵەمەند ببێتو گەنجینەكانی پربكات لەئالتون زیاد لەوانەی كەبوێ ئەهاتو لەخوێنی گەلی ئەمژی ، تاخۆی پێوە بابداتو خۆی‌پێوە هەڵبكێشی‌و زیاتر بتوانێت كۆشك وتەلارو جلوبەرگی ئاوریشم لەبەربكاتو كورسی‌یەكەی زیاتر بەئالتونو یاقوتو مرواری بنەخشێنێ ، كارەكەرو خزمەت‌كارو كەیبانو زیاتر لە خۆی كۆبكاتەوە (ناهەقی نی‌یە چاوی ئەو چەشنە مرۆڤانە تێر خواردنی نی‌یە) بە تایبەتی ئەوانەی توشیان بووە بەتووشی نانی بێ‌ئارەقو خۆشی‌و كەیفو سەماو ساتووسەمتورو هەڵپەركێوە ٠ بیرورا زۆر ئەبێت لەسەر شێوەی دۆزینەوەی یەكێك لەم‌كیمیاگەرانە پەسەندتریان بیری یەكێك لە وەزیرەكانی ئەبێت‌كە ئەڵێ (چاكتر وایە چەند پیاوێكی ئاقڵو زانا بەسەروسیمایەكی گۆڕراوە بلاوبكەینەوە بەناو شارا تا یەكێكمان لە كیمیاگەرەكان دەست ئەكەوێت)

(ئەڵێت من خۆم یەكێك ئەبم لەوپیاوانەو میوە فرۆشی بۆ خۆم هەڵ ئەبژێرم بەم چەشنەچەند كەسێكی زاناو ئاقل بلاو ئەبنەوە هەریەكەیان خەریكی ئیشێك ئەبن تا بتوانن مامەی كیمیاگەر بدۆزنەوەو خەیالەكەی پاشا بهێننەدی ٠

كاكەی وەزیر دوكانێكی سەوزە فرۆشی بەسەرو سیمایەكی گۆڕراوە دائەنێ‌و ئەكەوێتە ناو هاوارو هاتو بردو گورانی هەڵ دان بەمیوەكانیا ، تا ڕۆژێك پیاوێكی بەساڵاچو بەلایدا تێ‌ئەپەڕی‌ودەستی بەدەستی مناڵێكی هەشت نۆ ساڵەوە ئەبێت ٠

مناڵەكە ئەڵێ :

بابە خەیارم بۆ بكرە ٠

باوك لەسەوزە فرۆشەكە نزیك ئەبێتەوە ئەڵێ : خەیار بە چەندە ؟

سەوزە فرۆش : خەیاری بە دە فلسو كیلۆی بە پەنجا فلسە ٠ باوك سەر بائەداو ڕووئەكاتە مناڵەكەو ئەڵێ :

كورم گرانەو لە توانای مندا نی‌یە ٠

باوكو مناڵ ملی ڕێگا ئەگرنو ئەڕۆن بەدڵ نائومیدی مناڵەكەوە سا ڕۆژیەتو ڕۆژ ئەروا ماوەی دوو مانگێكی بەسەرا تێ‌ئەپەڕێو پیاو ماقوڵانو ئاقڵو زانایانی پاشا هەر لەبەرگی خۆیان‌دانو پاشاش بەسەر ئاگرەوەیە بگاتە مەبەستەكەی‌و خەیاریش بەرەو گرانی‌و نەمان ئەڕوات ٠

تارۆژێك هەمان پیاوو هەمان مناڵ بەلای سەوزە فروشەكەدا پیاوە دان ئەنێ بەوەدا گوایە كە (وەزیرە) تێ‌ئەپەڕنو مناڵ ڕووئەكاتەوە باوكی‌و ئەڵێ :

بابە خەیار باوك لە سەوزەـ فرۆش نزیك ئەبێتەوە ئەڵێ : خەیار بەچەندە ؟

سەوزە فرۆش : خەیار یەكی بە پەنجا فلسەو كیلۆی بە نیو دینارە باوك ئەڵێ :

باشە دوو كیلۆم بدەرێ ٠

سەوزە فرۆش ڕوئەكاتە باوكو ئەڵێ : ماوەیەك لەمەوپێش مناڵەكە داوای‌كرد خەیاری بە دەفلسو كیلۆی بە پەنجا فلس بو ووتت گرانە مانای‌چی ئێستا هەرزانە ؟

باوك : بەڵێ ڕاست‌ئەكەی دوێنێ ئەم بو گران بو ئەمڕۆ هەمە هەرزانە ٠

سەوزە فرۆش فرمان‌ئەدات بەپیاوە نهێنی‌یەكانی دەوروپشتی كەباوكو مناڵ بگرنو بیبەن بۆلای پاشاو خۆشی دوای ئەكەوێتو ئەڵێت ئەمەیە ئەوەی ئێمە بە دوای‌دا ئەگەڕێین ٠

دوای لێ‌پرسینەوەیەكی زۆر كیمیاگەرەو ئالتون دروست ئەكات ٠

پاشا زۆری پێ‌خۆش ئەبێتو داوای لێ‌ئەكات كەوا یارمەتی بداتو چی خۆشە خۆی‌و خێزانەكەی بیخۆنو چجلێك جوانە لەبەری كەنو كام كۆشك دڵگیرە تیایا بژین ٠

كیمیا گەر ئەڵێ : ئەمانە هەموی باشە ، بەلام من‌نازانم تۆ چیت لەمن ئەوێت ؟

پاشا : ئەوەی من لەنۆم ئەوێت ، تەنیا دروست كردنی ئالتونە ٠

كیمیاگەر : باشە ٠

داوای جامێك ئاوئەكاتو ئەو دەرمانانەی كەپێ‌یەتی تێی ئەكاتو دوای ماوەیەك ئەبێت بەئالتونو لەمەحەك ئەدرێت بەڵێ ئالتونە ٠

پاشا داوای زیاتری لێ‌ئەكات ٠

كیمیاگەر داوای‌ئاو زیاتر ئەكاتو زیاتر دەرمانی تێ ئەكات ودوای ماوەیەك نەبێت

بروانە ل ـ٧ـ

Institut kurde de Paris

بیری سەربەست

یەزیدی و پاشماوەی زەردەشتی یەکان

تا ئێستا گەلێک لە نووسەران دەربارەی باوەڕو ئایینی یەزیدی یەکان شتیان نووسیوە بەڵام هیچ کامێکیان نەیان توانیوە بەڵگەیەکی دروست بدەن بە دەستەوەو نەگەیشتوونەتە ڕاستی .

گەلێک لەم نووسەرانە بێگانە بوونو تێکەڵی یەزیدی یەکان نەبوون بەڵکو وەکو گەشتێک بە ناویاندا تێپەڕیون ، وە هەیانە چاویان بە مرۆڤی یەزیدی هەر نەکەوتووە ، بەڵکووتەنیا ئەو کتێبانەیان خوێندۆتەوە کە لە سەر باوەڕی یەزیدی یەکان نووسراوە ، واتە ئەوەی نووسیویانە بەپێی ئەو کتێبانە بوون کە خوێندویاننەوە یاخود هەندێ باسی لە نەخوێندەوارەکان وەرگرتووەو ڕێکیان خستووەو بڵاویان کردۆتەوە .

جا ئەمە لە لایەکەوە لە سەرژێری و زیرەکی نووسەرەکە دەوەستێت وە لە لایەکی تر لە سەر تەعەصبی ڕەگەزپەرستی بە تایبەتی تەعەصبی ئایینی بەڵام ئەمە گوناهکاری یە لە نووسیندا .

وە هەر وەکو ووتمان هەندێک لەم مێژوونووس و نووسەرانەی کە لەسەر باوەڕو ئایینی یەزیدیەکان نووسیویانە بێگانەن ، وەکو . (باسیل نیکیتین ، مینۆرسکی ، لایارد ، ... هتد) .

وە هەندێکیان عەرەبن وەکو: (ابن المسعودی ، ابن خلكان ، الچلبی ، السمعانی ، القس سلیمان الصائغ ، یاسین العمری .. هتد) .

وە لە نووسەرە تازەکانیش وەکو : عباس العزاوی ، عبدالرزاق الحسنی ، هاشم البناء ، الدكتور سامی سعید الاحمد ، صدیق الدملوجی) .

مەبەستم لەم ووتارە ئەوە نی یە کە ڕەگەزو بنیاتی یەزیدی یەکان دیاری بکەم ، یان بڵێم یەزیدی یەکان لە سەداسەد زەردەشتین . نەخەیر .. نامەوێ خۆم بهاوێژمە ناو ئەو باسە ئاڵۆزەوە چونکە مەسەلەی ئایینی یەزیدی یەکان زۆر ئاڵۆزە بەڵام هەر کەسێک بۆخۆی شتێکی باس کردووەو ئەوەی ویستبێتی لە سەر یەزیدی یەکان بنووسێت بە پێی ئارەزوو خواستی خۆی شتی نووسیوە هەر وەکو ئەو ئایینە میراتێکی بێ خاوەن بێ جا ئەو نووسەرەکە مەسیحی بێت دەڵێت یەزیدی یەکان مەسیحین وەکو رامیشۆع ، وە موسڵمانی سوننی دەڵێت نەخەیر سونین وەکو عباس العزاوی و گەلێکی تر ، وە ئەوی موسڵمانی شیعە بێت دەڵێت نەخەیر ، بەشێکن لە ئێمە .. هێد

لێرەدا نامەوێت خۆم هەڵکێشم بەڵکو ئەوەندە ئەڵێم زەردەشتی یەکان دا باوبوون،وە ئەو شتانەی کە لە خوارەوە لەم لێکچوانە .

باسیان ئەکەم وەکو ڕاستی یەکی مێژوویی لە ناو یەزیدی یەکان دا ماونەتەوە هەر پەرستن ، بەڵکو دەتوانین بڵێین وەکو لە پێشەوە لە ناو ئاگر نیشانەیەکە یەزیدی یەکان ڕێزی لێ دەگرن ، ئینجا با بزانین ئاگر چۆن بووە بە نیشانەیەکی پیرۆز لەلای زەردەشتی یەکان ؟ « کاتێ کە زەردەشت چوو بۆ لای مەلیک - گشتاسب - مەلیکی ئێران، پشتکۆیەکی ئاگری لە دەست دابوو ، بێ ئەوەی دەستی بسووتێت،دوای ئەمە زەردەشت هەستا لە هەموو ناوچەکانی ئێران ئاتەشگەدەیان دروست کردوو ئاگریان تێدا هەڵگیرساند ، لەو کاتەوە تا ئێستا ئەم ڕەوشتە لە ناو یەزیدیەکاندا ماوەتەوە » .

١ - مەسەلەی ئاگر : ئێرەدا ناتوانین بڵێین ئاگر

گەلێک لە یەزیدیەکان بە تایبەتی پیاوانی ئایینی تا ئێستا لە ڕۆژانی چوارشەممەو هەینیدا ئاگر هەڵ دەکەن . بێجگە لەوەی کە یەزیدیەکان جەژنێکیان هەیە کە ئاگری تێدا هەڵ دەگیرسێنن ناوی ئەم جەژنە ، جەژنی (بێلندا)یە . کە ئەکەوێتە مانگی شوباتەوە کە کاتی چاندنە .

پێم وایە پەیوەندی یەکی توند هەیە دەربارەی ئەم شتە ، چونکە زەردەشتی یەکان نرخێکی زۆریان دەدا بەچاندنو بە چاوێکی پیرۆز سەیری (گا جووت - سەگیان) دەکرد. چونکە (گا) بۆ کێڵانی زەوی بەکار دەهێنرێ . سەگیش پاسی مەڕومالات دەکات . لە سەر ئەمە لە لای یەزیدی یەکان کاتێ کە جوتیار لەجووت دێتەوە ،لە بن پێی وڵاخەکاندا ئاگر دەکاتەوە .

جا چ گا بێت چ ئێستر یان هەر شتێکی تر .

٢ - ڕەوشتێک لە ڕەوشتەکانی میللەتی ئاری ئەوەیە کاتێ کە ژن منداڵی دەبێت هەڵ دەستن گوریسێک لە پشتی ژنەکە دەبەستن کە

بڕوانە ل ٧

هەڵبژاردە

دەلالێ

بەقەد ئەستێرەکانی ئاسمانی کوردستانی جوان ، کوردی دنیا دیدەو دڵگەرمو بەزەوقوهەوەس خودانی گۆرانیە .. گۆرانی لەلای کورددا ژیانوجوڵانەوەو خەوبینینە .. هیچ دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی لەکوردستانا نەماوە، گۆرانیەکی بۆ نەگوترابێ .

ئەم گۆرانیە پێشکەشە بەو کەسانەو بەو هونەرمەندانەی باوەڕیان بە میللەتو بەدوارۆژە .. گیانو دەرونی ئاسەداری میللەتو فۆلکلۆری بەپێزی ئەم میللەتە ئەکەن بەسەرچاوەی سروشتیان وسەرمەشقی خۆیان ..

محمود زامدار

دەلالێ ئەم هاتین بوارە
دەلالێ گەنم و جۆ سوارە
دەلالێ دایکی بوکێ هارە
× ×
دەلالێ ئەم هاتین پایزە
دەلالێ گەنم و جۆ فریزە
دەلالێ دایکی بوکێ زیزە
× ×
دەلالێ ماینی دەلال سوورە
دەلالێ سوارکەن ، لیفکەشۆرە
دەلالێ ، بازۆن بۆخندورە
× ×
دەلالێ ماینی سوابچوکە
دەلالێ ، سوارکەن زاواو بوکە
دەلالێ ، بازۆن لۆکەرکوکە
× ×
دەلالێ ماینی سورمەزنە
دەلالێ ، سوارکەن زاواوژنە
دەلالێ ، بازۆن بۆشەرمنە
× ×
دەلالێ ، خانی ، بەر لە کۆخە
دەلالێ ، زاوا ، مل بە چۆخە
دەلالێ ، بوکی مەمک خۆخە

فەرهەنگی ناودارەکانی جیهان

ئەو فەرهەنگە بریتیە لە هەزاران لاپەڕە بەڵام بڕیارمدا وردە وردە بۆ خوێندەوارانی خوشەویستی ڕۆژنامەی هاوکاری وەری بگێڕمە سەر کوردی وە لەپاشانا بەچەند بەشێک لەهەڵکەوتێکدا چاپی بکەم . هەر مرۆڤێکی ناودار ، بوێژ ، فەیلەسوف ، سیاسی نووسەر ، لەجیهاندا هەیە لێرەدا بەکورتی باسێکی لەسەرنووسراوە ، هیوادارم وایە بەهۆی وەرگێڕانی ئەوکتێبە خزمەتێکمان بە میللەتی کورد کردبێ .

وەرگێڕ
محمد توفیق وردی

١ - ئالن پۆ

ئەدگار ئالن پۆ لەگەورەترین کەسانی ناودارە لەبارەی مێژووی ئەدەبەوە لەئەمەریکادا بەتایبەتی لەدەرەوەی ئەمەریکا لەهەموو نووسەرو بوێژێکی ئەمەریکای ناوبانگی زیاترەو خوشەویستە لەلایەن خەلکەوە.

ژیانی ئەو نووسەرو شاعیرە لەسەرەتاوە هەتا مردنی هەمووی پڕە لەخەمو کەساسیو بەدبەختیو ناخۆشی ، بە چەشنێ وای لێ کرد کە تووشی گەلێ گیروگرفت ببێ ناهومیدی زاڵ بێ بەسەر گیانیا ، بۆیە هەر لەتافی لاویدا گوڵی ژیانی وەری .

ئالن پو لەسەرەتای لاویدابوو بە سەرباز ، بەڵام لەساڵی ١٨٣١ لەقوتابخانەی سەربازی دەریان کرد ، بۆیە چوە شاری نیویۆرک هەر لەو شارەدا یەکەم بەرهەمی شیعری خۆی لەیەک نامیلکەی بچووکدا چاپ کردو بڵاوی کردەوە .

لەپاش ماوەیەکی کەم بوە بەڕیوەبەری گۆڤارێک ، هەر لەو کاتەشدابوو کە حەزی لەکچی مامی خۆی کرد و گواستیەوە .

بۆ ئەوە ئیلهامو خەیاڵی فراوانتر بێ دەستی کرد بە « مەیخواردنەوە » !!

ژنەکەی هەر لەگەنجیدا مرد ئالن پۆش دوا ڕۆژانی ژیانی خۆی بە بەدبەختیو هەژاریودەستکورتی بردەسەر .

نووسینەکانی چە هەڵبەست بێ چە پەخشان وەکوو ژیانی پڕن لەدەردو تاریکی ناهومێدی پڕن لە ڕەنجو خەمو کەساسی بۆیە لەوبارەوە هیچ کەس لە ئەدیبانی سەرزەوی پێی نەگەیشتوە .

گەلێ چیرۆکی سەیروبەناو پیچی هەیە کە لەناو دنیادا یەکجار بەناون ،بەهەموزبانە گرنگەکانی جهان نووسینو هەڵبەستەکانی وەرگێڕدراوە .

ژمارەی هۆنراوەکانی زۆرنین لەسەر ئەوەشەوە لەشاکارەکانی هەڵبەستی « قەل »بەناوبانگترین هەڵبەستی ئەو بوێژەیە کە لەسەرتاسەری ئەمریکا دەنگی داوەتەوە !!

٢ - ئاراگو

فرانسوا ئاراگو کوڕی سندوق دارێک بوو لەدانیشتوانی شاری (پرنیان) لە فەرەنسا . لە ٢٦ شوباتی ساڵی ١٧٨٦ لەنزیکی ئەو شارە هاتە دنیاوە . لەو شارەدا یەکەم کەس بوو کە خۆی بۆ تاقی کردنەوەی زانستی (پولی تەکنیک) ئامادە کرد . ئەوحەلە کە چوە ژووری تاقی کردنەوە لەتەمەنی حەڤدە ساڵی دابوو .

گاسپار مونژ کە مامۆستای تاقی کردنەوەی بوو سەیری لەزیرەنگی ئەو لاوە سوڕما ، دوو سەعاتی تەواو هەرچی ویستی لێی پرسیار کرد ، پاش ئەوە کە سەرەنجی دای هەمو شتێ دەزانێ هەڵساو بەشانازی یەوە نێو چەوانی ماچ کرد ، وە پێی گوت « بە سەربەرزی یەوە لەتاقی کردنەوە یەکەم دەرچووی ! » .

پاش ئەو ڕوودا‌وەش مامۆستا (مونژ) بەرامبەر بەشاگردە بلیمەتەکەی هەروا مابووەوە ، کاتێ بڕیاردرا کە (سێ سووچ بەندی یەکانی دالامبرو مشن) لەئیسپانیا دروست بکرێت ، مونژ (ئاراگو)و مامۆستایەکی تر ، (فیزیک) بەناوتر (جان باتیستبیو) کە مامۆستای کۆلیجی دوفرانس بوو بوو ئەو کارەی هەڵبژاردن ..

ئەو دوو ناوبراوە بەیەک ساڵ واتە لە ساڵی ١٨٠٦ هەتا ساڵی ١٨٠٧ هەر لەئیش کردن بوون تا ئەو شتەیان تەواو کرد .

لەپاشان گەڕایەوە پاریس دەستی کرد بە کارکردن لە ڕشتەکانی زانستیدا هەوڵ

بڕوانە ل ٧

ڕاستکردنەوەیەک

لە ژمارەی ١٩٧ی ڕۆژنامەی هاوکاریدا کاک محمود زامدار شیعرێکی بڵاوکردبۆوە لەژێر ناوی - بەخێرهاتی - کە گوایە شیعری - ئەحمەدی کۆرە - کەچی هەر ئەم هونراوەیە لەکتێبی پۆلی چوارەمی ئامادەییو پیشەیی نووسراوە لە لاپەڕە -٥٤- بە نموونەی هونراوەی - عەلی حەریری - کە چەند جیاوازی یەکی کەمی لە گەڵ ئەم هونراوەیەدا هەیە کە بەناوی ئەحمەدی کۆرەوە بڵاوکراوەتەوە بۆ نموونە سەیری ئەم سێ دێڕە بکەن :

بەڕیزادە تۆ واهاتی — لسەر چاڤێن دمن شالا
مەڵەو زانی تو واهانی — ژدەنگی تەقو خرخاڵا
ژ دەنگی بازنو زەندا — نەما عەقڵێ ، عەقڵ مەندا
.. هتد

لەبەر ئەوە جێگای بڕوانیە دوو هونراوە لەیەک بچێت بۆیە لام وایە کاک محمودزامدار بەهەڵە چووە .

عبدالمؤمن خضر دەشتی
هەولێر

پۆستەی خوێنەران

مام هومەر وتی :

- کاکەوڵا ماندگ نەوی ، ئەوە چیە وەدەستەوە .

- لالەگیان ئەوە پۆستەی خوێنەرانی هاوکاری یە .

- پێم نایەژی پۆستەی خوێنەران مانای چی ؟

- ئەو نووسینانەی کە خوێنەوارە خۆشەویستەکان بۆمان ئەنێرن ئەوانەی کە هەندێکی باشە بڵاوی ئەکەینەوە ئەوانەش کە هۆیەکی هەبێ بۆ بڵاو کردنەوە نەشی وەڵامێکی دۆستانەی ئەدەینەوەو پێی ئەڵێین لەبەر فلان هۆ بڵاومان نەکردەوە .

- دەخیلت وم کارێ وا مەکەخەڵکمان لێ عێجز بوێ !

- ئێمە بۆ خزمەتی ئەدەبوگەلەکەمان ئەم پیشەیەمان هەڵبژاردوە وەنامانەوێ دڵی خەڵکمان لێ بیەشێ .. پێم وایە خوێنەوارە بەڕێزەکانیشمان ئەوەندە دڵو دەروونیان بەخۆوەبێ کە زویر نەبن .

- ئەم قاقەزە لە هی کاک نوری شیخ مستەفا ئەچێ ئەگەر وەقسەی ئەم ریشە چەرمگمە ئەکەی نەختێکی بۆ بڵاو کەرۆ .

- قوربان شیعرەکەی دوورودرێژە ، گەلێ ڕستەی دوبارە کردۆتەوە ، ئاواتەکەی تێکەڵ بەئاواتی ئەو هەموو مرۆڤە نابێ کەروی زەویان ئاوەدان کردۆتەوە ، بەکاک نوری بڵێم لەجیاتی ئەوەی وەکو خۆی وتویە : (لەناو زەلکاوی قەوزەدا .. کاتی زەماوەندە کانمان دیاری ئەکرد) داوای ئەوەی بکردایەکە هەرکەس لە جێگای خۆی بەردێک لەسەر بناغەی ژیان دابنێ باشتر بوو .

- بیووڕەرۆ .. ئەم قاقەزەی تر چی یەژێ .

- ئەمە قاقەزی کاک ک . م بێباکە بۆی ناردوین .

- تۆ لەوە بگەڕێ .. یەژێ چی ؟

- ناوونیشانی قاقەزەکەی ئەڵێ : (ئەمەوێ ببم بە شاعیر) !

- ئای بەردی نۆی لی بواری ئاوەها ! کوره قەومو قیلە ئەوە بۆ هەموو حەز ئەکەن ببنوەشاعیر .. تۆ بزانە بەڵکو حقایەتی نووسیوێ .

- نەخێر شیعرە ! جگە لەوەکە ناوەرۆکەکەی ئاڵۆزە ئەبوا ئەم برایە وەکو (هەنەزا) تەماشای مەسەلەی نەتەوایەتی نەکردایەو هیچ نەبێ خۆشەویستی بۆ خزمەتی مرۆڤایەتی بەکار بهێنابایە نەکژیانی نوێی پێ هەڵتەکاندایە.

- خزمینە ئەگەر گاڵتەم پێ ناکەن وابزانم کاک هێرش حەمەسور مەنگوڕی قاقەزێکی بۆ ناردگن .

- بەڵێ شیعرێکی بۆ ناردوین ، ناوبەناو ئەمانەمان لێ هەڵبژارد .

منی کۆرپەلەی تازە
کوردایەتیم ڕێبازە
لە بێشکەی ساوای ژینا
لە ئێسقانی بێ تینا
کوردە قوربانی تۆمە
کوردستان خاکی خۆمە
خولقاوی کەژو شاخم
مەستی دیمەنی باخم
بۆیە کوردم خۆش ئەوێ
مەردە هەرگیز ناسرەوێ

. . . . . .

- کاک شێرکۆ عەبدوڵڵارەشید یەژن شیعرێکی فرە نایاوی بۆ ناردگن .

- زۆر نایابیش نیە .. بەگشتی کاک شێرکۆ بۆ پێویست بیری کردۆتەوە ،وشەی ڕەسەنی هەڵبژاردوە ، بەڵام داخەکەم ئەگەر سەیری ڕێبازی ڕۆژنامەگەری ئەمڕۆی بکردایە داوای ئەکرد کە (لەبەر تیشکی ڕۆژا گەنم بچێنین !!) ئەم چەند دێڕەمان بەباش زانی هەڵمان بژارد :

شیعرەکانم یادگاری
ئێجگار تاڵی
ڕۆژانی دەساڵ زیندانە
شۆڕشی مانو نەمانە

داسی دەستی جوتیارێکی داخ لەدڵە
پاچی کرێکارێکی دڵ زۆر بەکوڵە

. . . . . .

تۆ بێژی ئەم دێڕەی ئاخری (لەنگ) نەوێ

- ئێمە حەقمان بەسەر (لەنگ)ی یەوە نیە ، ناوەرۆکەکەیمان وەرگرتووە .

- خاس یەژی .. ئەی ئەم قاقەزەی تر چی یە ؟حوزگا شیحر نەبوایە ..

- بەڵێ شیعرەو کاک ئاکۆ لەسلیمانیەوە بۆی ناردوین

- نەختێکی بۆ لالەت بێژە بزانم چۆنە ؟

- ئەوەندەی کە باشە ئەڵێ :

گەڕۆکێکم ..
(سەحرای کوبرا) هەڵئەلووشم

- بیوڕەرۆ ، تێگەیشتم ! بزانە ئەمەی تر چی یەژێ ؟

- ئەمە دوو پارچە شیعری کاک ئەبوبەکر شاخی یە، پارچەی یەکەمیان ڕیبواریکە ئەگەر بەزەمینەی ئەمڕۆدا بڕوات برینی مەسەلەیەکی نەتەوایەتی ئەکولێنێتەوە .. پارچەی دووەم بێ پەروا زەحمەتکیشەکانی کوردستان لەدەوری دۆمی باوەڕی کۆ ئەکاتەوەو پێیان ئەڵێ :

بڕوانە ل ٧

ئیش کردن لە بەر ڕووناکی دا

بەهاء قانع

با ئیش بکەین ..!
پرد ببەستین
وەرن لە دەروونی وەردا
لەبەر تیشکی گەرمی هەتاو
ماندوبین .. گەنم بچێنین
با هێزی خۆمان میلی کەین !!
× ×
خۆشەویستی .. بە جەژنانە
بەیەخەی یەکتری دا کەین
وزەی پۆڵای ناومەچەکی
مونۆپۆلو ئایونیزم
بتوێنەوە
× ×
با دەروازەی بەرهەمی ڕەنج
لە ڤیتنامو کوردستان و فەلەستین دا
لەناو جەرگەی ڕەشەکانی ئەفریقادا
... ئێمیادا
بکرێتەوە
× ×
با ، کەو بێ ترس
لە بن داری سەرسەنگەرا
هەر بخوێنێ
بلێ :
(هەتا بڕوای کوردێک
لەناو گڕی
چەخماخەی ئاگری چەکا
سەر دەر بێنێ
ئاواتی خۆی .. هەر ئەسێنێ)
× ×
بڕوای ئێمەش
وەکو بڕوای چەوساوەکان
هەر ئەمێنێ .. هەر ئەمێنێ

لەدەنگە تازەکان

منیش بەستەی خۆم دەڵێم

عبدالرحمن هەللاج
- قەڵادزێ -

-١-

تاکەی بزماری پێی بەدکار
لەناو نیگای دێهات و شار
ئەچەقێنن !
تاکەی ڕیزە سپیداری
دەم ڕووباری
چاوەکانی دڵدارەکەم وشک دەکەن ،
لەناو هەگبەی باوەڕمدا
زامی تینووم هەڵگرتووە
لەگۆرانی خۆشی پاچی ڕەنجو ئیشی
کرێکاران ،
ڕەنگی تابلۆی شیعرەکانم درووست بووە

-٢-

براکانم قوڵفەکانی برپرەی پشت لێک گرێ دەن .
زنجیرێکی سەخت دروست کەن ،
گەمارۆی « دیوار »ی بێ بدەن .
منیش لەگەڵ هەزارەها دەنگی ترا
گۆرانی بۆ شۆڕش دەڵێم ..

سەرۆك كۆمار بروسكەیەکی سوپاسنامەی لە کۆمەڵەی ئابوورییەکانی عیراقی لقی سلێمانییەوە پێگەیشت

سەرۆك احمد حسن بكر ئەم بروسكە سوپاسنامەیەی لە کۆمەڵەی ئابوورییەکانی عیراقەوە – لقی سلێمانی – بۆ هاتووە بەبۆنەی هەڵبژاردنی لیژنەی نۆی کۆمەڵەی ناوبراوەوە :–

بەڕێز سەرۆکی کۆمار کاك احمد حسن بكر

بەبۆنەی دامەزراندنی لقی کۆمەڵەی ئابوورییەکانی عیراق لە سلێمانیوە هەڵبژاردنی لیژنەی نۆی بەڕێوەبردنەوە پێخوشحاڵین کە سوپاسی بەڕێزتان بکەین ، هیوادارین کە ئەو تەقەڵلایەی ئەیدەین سەرکەوتوبێت لە پێناوی بڵاوکردنەوەو جێگیرکردنی ڕۆشنبیری نیشتمانی بۆ خزمەتی پەرەسەندنی پیشکەوتنخوازانەی کۆمەڵی عیراق بە هەردوو نەتەوەی کوردو عەرەبەوە بەرەو جێبەجێ کردنی ئامانجە بەرزە هاوبەشیەکانمان لە چەسپاندنی یەکیتی نیشتمانیو جێبەجێ کردنی ئوتونومی گەلی کوردو ئیشکردن بەیەکەوە بۆ گەشەکردنو پەرەسەندنی ئابوری وڵاتو پتەوکردنی هەڵوێستمان لە پێناوی پوچەڵ کردنەوەی نەخشەکانی ئیمپریالزمو زایونزما ، خوا هەموو لایەکمان سەرخات .

سەرۆکی لق
دکتۆر کمال محمد سعید خیاط

دابەش کردنی زەویو زار لە پارێزگای کەرکوك

بەڕێوە بەرایەتی گشتی دابەشکردن بریارێکی دەرکردووە کە ٣ هەزارو ١١٥ دۆنم زەوی لە پارێزگای کەرکوکا بەشیوەی کۆمەڵ دابەش بکریت ، وەهەر ماڵە جوتیارێك ٣٥ دۆنم زەوی بدریتێ ، بەمپێیە ٨٤ ماڵە جوتیار زەوی وەرئەگرن .

ئەوەی شایانی باسە لە جێبەجێ کردنی یاسای ژمارە ١١٧ ی ساڵی ٩٧٠ ی چاککردنی کشتوکاڵەوە تائیستا لە پاریزگای کەرکوکا (٦٧) هەزارو (٦٣٤) دۆنم زەوی بەسەر (١١) هەزارو (٤٤) ماڵە جوتیارا دابەش کراوە هەروەها لیژنەکانی لێکۆلینەوەو دابەش کردن هەر خەریکی ئیشکردنن بۆ ئەوەی زەوی تر ئامادەبکریت تاکو بەسەر جوتیارەکانا دابەشبکریت .

بەشە نەوتی گولبەنکیان کرا بە موڵکی دەوڵەت

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش ، لە حەفتەی رابوردودا بریاریدا کە بەشە نەوتی داوودەزگای کۆلبنکیان کە لە کاروباری کۆمپانیای نەوتی بەسرە هەیبوو ، بیکات بە موڵکی دەوڵەت .. وە ئەمەی خوارەوەش هۆی ئەو بریاردانەیە ..

لەبەرئەوەی ریژێمی ڕەگەزپەرستی پورتوگاڵ هەڵوێستی دوژمنانەی بەرامبەر میلەتی عەرەب هەیە ، کە لە کاتی شەرەکەی تشرینی یەکەمدا ، بەتایبەتی باشتر دەرکەوت ،وە لەبەرئەوەی پورتوگاڵ دەوڵەتیکی ڕەگەزپەرستەو ئەوپەری شێوەی تۆقاندنو لەناوبردن دژی گەلە تێکوشەرەکانی ئەفەریقا بەکاردینیت ، کە لە پێناوی سەربەستیو سەربەخۆیی خۆیان خەبات ئەکەن .. وەسەبارەت بەو هەڵوێستەی عیراق لە پشتگرتنی جوڵانەوەی رزگاری نیشتمانی ئەفەریقاو هەموولایەکی تر هەیەتی ، وە لەبەرتیشکی ئەو باوەرەی کە ئەبی نەوت لە پێناوی شەری نیشتمانی عەرەب بەکاربێت وەهەروەها سەبارەت بەوەی داوودەزگای کۆلبنکیان جنسیەی پورتوگاڵی هەیەو زوربەی زۆری چالاکی لەو دەولەتەدایەو ، وەهەروەها زوربەی سەرمایەو دەستکەوتی لەوێدا بەکاردینیتو تەنیا پورتوگاڵ سوود لەو قازانجە وەرئەگریت ، کە داوودەزگای گۆلبنکیان لە کاروباری کۆمپانیای نەوتی بەسرەدا هەیەتی ، بۆیە، ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش بریاریدا بەشە نەوتی – گولبنکیان – لە کۆمپانیای نەوتی بەسرەدا بکریت بە مۆلکی دەولەت .

١٥ قوتابخانەی سەرەتایی نۆی لە شەنگار

بەرێوەبەرایەتی پەروەردەی پاریزگای نەینەوا ١٥ قوتابخانەی سەرەتایی تری لە قەزای شەنگارا کردۆتەوە .

بەم قوتابخانانەوە ئیستا ٦٧٨ قوتابخانەی سەرەتایی لە پاریزگاکەدا هەیەو نزیکەی ١٢٢ هەزار قوتابی کچو کور تیبیدا ئەخۆینن .

قوتابخانە کشتوکاڵیەکان بەشداری ئامادەکردنی شەتڵی دارو درەختی دارستانو میوە ئەبن

بریاردراوە قوتابخانە ئامادەییە کشتوکاڵیەکان لە وڵاتا بەشداری ئامادەکردنی دارو درەختی دارستانەکانو میوە بکەن تاکو بەخورایی بیدەن بە سەروکایەتی ناوچەی کشتوکاڵی لە پاریزگاکاندا ، بۆ ئەوەی لەو ناوچانەی پێویستیان بە ناشتنی دارو درەخت هەیە لیێ بنیژن .

وە بەرێوە بەرایەتی خۆیندنی کشتوکاڵ داوای لە قوتابخانە ئامادەییەکان کردۆتەوە کە شەتڵی تریو هەنجیر لە کێلگەکانا پتر بنیژن بۆ ئەوەی بەشی هەموو ئەو هاووڵاتیانە بکات کە داوایان کردووە .

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

نەریمان

ئەم هەفتەیەمان کە لە ٢٩ی کانونی یەکەم تا ٤ی کانونی دووەم ئەگرێتەوەو رێکەوتی ٩ تا ١٥ی بەفران باری کوردی ئەگرێتەوە ئەم ڕووداوە گرنگانەی تیادا قەوماوە :

ڕووداوی کوردی :

لە ٢٩ی کانونی یەکەمی ١٩٧٢ دا بۆیەکەم جار لەسلیمانی یەکێتی نووسەران ئاهەنگیکی گێرا بۆ رێزگرتنی مامۆستایان (عەلی باپیر ئاغاو رەمزی مەعروفو ئیسماعیل حقی شاوەیس) لە ٣٠ی کانونی یەکەمی ١٩٧٢دا بیست سەعات لەسەریەك لەسلیمانی بەفر باری ئەستوری بەفر گەیشتە (٢٠ سم)وساردی گەیشتە ٢٠ پلە ژیر سفر .

لە ٣١ی کانونی یەکەمی ١٩٥٢د شاعیر فایق زیوەر (بەختیار) کۆچی دوایی کرد .

لە ٢ی کانونی دوەمی ١٩٥٨دا خوێندکارانی کورد لەئەوروپا دووەم کۆنگرەیان لەلەندەن بەست لەم کۆنگرەیەدا (٢٢) ئەندام بەشداربوو .

روداوی عیراقیو عەرەبی :

لە ٣١ی کانونی یەکەمی ١٩٦٥دا تەرمی ئادەمیزادێکی کۆن لەمیسر دۆزرایەوەو لێکدرایەوە تەمەنی ٤٥٠٠ ساڵە پێش فیرعەونەکانی میسر .

لە ١ی کانونی دووەمی ١٩٥٢دا سۆدان سەربەخۆیی وەرگرت .

لە ١ی کانونی دووەمی ١٩٦٥دا کارگەی شەکر لە پارێزگەی (میسان) دامەزرا .

لە ٢ی کانونی دووەمی ١٤٩٢دا شاری (غرناطە) لە ئەندەلوس لەدەستی عەرەب دەرچوو .

لە ٤ی کانونی دووەمی ١٩٦٦دا کۆماری عیراق پەیوەندی لەگەڵ (رودیسیا)ی رەگەزپەرستا بری .

ڕووداوی جیهانی :

لە ٢٩ی کانونی یەکەمی ١٧٧٠دا فەرەنسا (جوزیف کونیو) بۆیەکەم جار ئۆتومبیلیکی داهێنا کەلەیەك سەعاتدا ٤ کیلۆمەتری ئەبری .

لە ٣٠ی کانونی یەکەمی ١٩٢٢دا کۆنگرەی سۆڤیاتەکان بریاریاندا لە سەردامەزراندنی کۆماری سۆشیالیستی سۆڤیاتی .

لە ٣٠ی کانونی یەکەمی ١٩٥٧دا ریکخراوی (ئەفرو ئاسیایی) دامەزرا .

١ی کانونی دووەم – سەری ساڵی زاینییە . رۆژی لەدایك بونی عیسا پێغەمەر پێش ١٩٧٤ ساڵ .

لە ١ی کانونی دووەمی ١٨٦٢دا سەرۆك کۆماری ئەمەریکا (لەنکولن) بریاری ئازادکردنی قولەرەشەکانی دا .

لە ١ی کانونی دووەمی ١٩٢٩دا مستەفا کەماڵ لەتورکیا تیپی عەرەبی بەتیپی لاتینی گوری .

لە ٢ی کانونی دووەمی ١٩٥٩دا شۆرشی گەلی کوبا بەسەرۆکایەتی کاستروی شۆرشگێر سەرکەوت .

لە ٤ی کانونی ١٩٤٨داوڵاتی (بورما) سەربەخۆی وەرگرت .

کورتە هەواڵ

■ لە بەسرە (٥٠٠) تەن توتنی چاککراوی عیراق بارکراوە بۆ یەکیتی سوفیەت ئەمەش بەشی یەکەمی ئەو (١٠٠٠)تەنە توتنە چاککراوەیە کە بەپێی ریککەوتنامەیەك لە نێوان عیراقو سوفیەت پێشتر مۆرکراوە .

■ وەزارەتی کاروباری ژووروو بریاریداوە کیلگەیەکی نمونەیی بۆ چاندنی توتن لە پاریزگای سلێمانی دابمەزرینیت .

بۆ ئەمە وەزارەتی ناوبراو داوای لە وەزارەتی کشتوکاڵو چاککردنی کشتوکاڵ کردووە ١٠٠ دونم زەوی بۆ تەرخان بکات .

■ چەند رۆژی لەمەوبەر ١٣ هەزار تەن برنجە بەسمەتی گەیشتوتە بەندەری (المعقل) لە بەسرە بە پاپوری ١٤ تەموزی عیراقو (الرحمانی) پاکستان .

■ بریاردرا کاك احمد مراد باجەلانی پاریزەر ببیت بە بەرێوەبەری ناحیەی (الشمال) لە پاریزگای نەینەوا ، وە هەروەها کاك احمد غیدانی پاریزەر ببیت بە بەرێوەبەری ناحیەی (الثورە) لە پاریزگای نەینەوا ..

بەشداربوونی عیراق بە "٣٠" ملیون دۆلار لە سەرمایەی بانقی عەرەبی بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵ و پیشەسازی لە ئەفریقیادا

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش بریاریدا بەوەی بە ٣٠ ملیون دۆلار بەشداری بکات لە دەستمایەی بانقی عەرەبی بۆ پەرەپێدانی کشتوکاڵو پیشەسازی لە ئەفەریقادا ،لە پێناوی بە هیزکردنی دەوڵەتانی ئەفەریقا دژی ئیمپریالیزمو سایونیزمو جیاوازی رەگەزپەرستی .

ماوەیەکی کەم لەمەوبەر عیراق بەشە نەوتی پورتوگالی لە کومپانیای نەوتی (بەسرە)دا میللی کرد سەبارەت بەو سیاسەتە دوژمنانەیەی پورتوگال بەرامبەر میللەتانی عەرەبو خەباتی گەلانی ئەفەریقا ئەینوینی لە پێناوی ئازادیو رزگاریدا لە دەسەلاتی ئیمپریالیزمو سایونیزمو رەگەزپەرستی . ئەوەی شایانی باسە دەوڵەتانی عەرەب لە سەرمایەی ئەو بانقەدا بەشداری ئەکەن ..

عیراق (٣٠) ملیون دۆلار ئەردەن ملیونیك دۆلار ، میرنشینە عەرەبیە یەکگرتوەکان (الامارات العربیه المتحده) ٢٠ ملیون دۆلار . بەحرین ملیونیك دۆلار . تونس پێنج ملیون دۆلار جەزایر ٢٠ ملیون دۆلار ، سعودیە ٢٥ ملیون دۆلار . سۆدان ملیونیك دۆلار ، سوریا ملیونیك دۆلار. سلەڵتەنەتی عەمان ٣ ملیون دۆلار . قطر ١٠ ملیون دۆلار. کوێت ٢٠ ملیون دۆلار. لوبنان ٥ ملیون دۆلار . میسر ملیونیك دۆلار . مەراکیش ١٠ ملیون دۆلار . مۆریتانیا ملیونیك دۆلار . فەلەستین ملیونیك دۆلار .

ئا.د.ع

دانیشتوانی عیراق پێش ساڵیك

دەزگای ژماردنی ناوەندی دەربارەی دانیشتوانی عیراق ژماردنێکی بلاوکردوتەوە ، ئەڵێت پار دانیشتوانی عیراق ١٠ ملیۆنو ٧٤ هەزار کەس بووە ، ٥ ملیۆنو ٧٤ هەزار کەس نیرینەو ٥ ملیۆنو هەزار کەس مێینیە بوون . هەروەها شەش ملیۆنو ٦٥ هەزار کەس شارنشینو ٤ ملیۆنو ٩ هەزار کەس دێ نشین بوون .

شارەزور فاسولیای وشکی لێ ئەچێنرێت

« ٢٢٠ » دۆنم زەوی لە ئەسکی کەڵەك

داوودەزگای پروژە کشتوکاڵیەکان دەستئەکات بە چاندنی فاسولیای وشك لە پروژەی ئەسکی کەلەکو شارەزورا کە بەرینی زەوییەکان ٢٢٠ دۆنم ئەبیت .

دەزگای ناوبراو لەگەل کومپانیای گشتی هینانو دابەش کردنی کەلوپەلی کیمیایی کاروباریان ریکخستووە بۆ ئەوەی تۆوی پێویست بۆ چاندنی لەسەر ئەو زەوی وزارانەی باسکراو بینن ، وە واچاوەروان ئەکریت کە لە سەرەتای مانگی ئاداری داهاتودا دەست بە چاندنی بکریت .

ئامادەکردنی پیازی چاندن بۆ پروژە کشتوکاڵیەکان هەر بەردەوامە لە کاتیکا پروژەکانی (الدور) و ئەسکی کەلك بەتەواوی بەش خۆیان پیدراوە .

ئەوەی شایانی باسە تائیستا ٣٢٤ تەن لەو پیازەی ئەچیندریت ئامادەکراوە ،وە چاوەروان ئەکریت پاش چەند روژیکی تر ٤٠٠ تەن لەو پیازە ئامادە بکریت و بەسەر پروژە کشتوکاڵیەکانا دابەش بکریت .

وە لەلایەکی تریشەوە سەرچاوەیەکی لێپرسراو لە داوودەزگاکە رای گەیاندووە

باساڵی نوێمان ساڵی پتەوبوونی خەباتی یەکگرتووی گەلان بێت دژی چەوسانەوەی نەتەوەییو چینایەتیو رەگەزایەتی – پاشماوە

سەبارەت بە گەلی کوردی تێکوشەریش کە لە گۆشەکانی تری کوردستانا ئەچەوسێنرێتەوەو لەبچوکترین مافی نەتەوەییو مرۆڤایەتی بێبەشە بێگومان درێژە بەخەباتی شۆرشگیری رەوای خۆی ئەدات لەپێناوی دەستخستنەوەی ئەو مانانەی وە بەچۆکاهانینی زۆرداران و چەوسێنەرەوان بەلام لەکوردستانی عیراقدا گەلی کورد چاوەروانی ئەوەیە ساڵی تازە ساڵی جێبەجێ کردنی ئۆتۆنومی کوردستانو حەسانەوەی چینە چەوساوەکانی کوردستان بێت .

هەروەها هیوادارین خەباتی یەکگرتووی کوردو عەرەب توندوتیژترو یەکێتی عیراق پتەوترو تێکوشان لەپێناوی جێبەجێ کردنی مافە رەواکانی چینە چەوساوەکاندا سەرکەوتوتربێتو گەلی عیراق بەتواناو وزەیەکی گەورەترەوە بێتە کۆری خەباتی شورشگێرانەوە لەپێناوی پاراستنی سەربەخۆیی سیاسیو ئابوری خۆیەوە .

ئیتر هیوادارین ساڵی نوێ ساڵی سەرکەوتنی گەلانو تێكشکانی ئیمپریالیزمو نۆکەرانی بێت لەهەموو گۆشەیەکی دنیادا وە پیرۆزبایی لەهەموو مرۆڤێکی نیشتمانپەروەرو پێشکەوتنخوازو خاوەن هەستی مرۆڤانە ئەکەین .

هونەرو ئەدەب

عەبدوڵلا سەراج

هۆنراوە کەبەشێکە لە ئەدەب لای فەیلەسوفی فەرەنسایی جاك ماریتان مەبەستێکی وا ئەگەیەنێت کە لە مەبەستە ئاشکراو ئاساییەکەی جیاوازترە ، شیعر (جۆریکە لەتێکەڵاوبوونو تفاعلێکی ویژدانی لەنێوان ناخی مرۆڤو بوونی دەرەوەدا) هەروەهاش هونەر (لایەنی دروستکەرو داهێنانە لەجموجولی هۆشی مرۆڤایەتیدا) بەم پێیە : هونەرو هۆنراوە یەك ئەگرنەوە ، کە بەرهەمی ناخو ویژدانو رووبەرووی بوونی دەرەوە ئەبنەوە . یان بەشێوەیەکی گشتی بڵێین : هونەرو ئەدەب دەنگدانەوەو جۆرە معادەلەیەکە لەپێكهاتنی هەستی مرۆڤو نهێنییەکانی گیتیدا سەرهەڵدێنێ . لەکاتێکدا کەرەستەی ئەدەب (ووشە)یە بۆ دەربرینی هەست ، بەهیچ جۆرێك ئەم ووشانە تەنها ئامرازێکی رووت نین ، بەڵکو نیشاندانو دەرخستنی « قوولایی » و « خەستی »و « ایحاء » ئەبەخشن لە دەروونی گوێگرو خوێنەردا . هەر بەم جۆرەش هونەر لەبەکار هێنانی کەرەستەکانی خۆی دیسان ئەرواننێتە ئاسۆیەکیوا ،چونکە بە راستی هونەریش تەنها دروستکراوێك نییە کە بەراوورد لەنێوان روخسارو ناوەرۆکەکەی بکەین ، وە بەم کێشە هەڵی سەنگێنین ، گوایە هونەر تەنها هێڵو رەنگو بۆشاییو بارست بێت . ئەگەر بە هیچ کڵۆجێك قسەی رۆژانەو ووشەی بازاری ، دیمەنی راستەو خۆی ژیانو سروشت نەبێت ،خۆ هونەریش هیچ کاتێك لاسایی واقعو تۆمارکردنی کامیرایی سروشتو ژیان نەبووەو ناشبێت . بگرە بەلای منەوە ، هەر بەرهەمێکی ویژەییو هونەری بەر لە هەموو شتێك بوونو خۆجێگیرکردنی ویژەوانو هونەرمەندە لەبەرهەمەکەیدا ، سەرنجی خۆییو تێڕووانینی تایبەتییەتی بەرامبەر بە سروشتو ژیانو بژارکردنی راستییەکانی . هەربۆیەش نەمریو مەزنی بەرهەم بەوە نەپێورێ کە چەندە خاوەنەکەی لە تۆیدا شاردۆتەوەو بوونی خۆی ئەسەپێنێتە چاوگۆی سەدەکانەوە .

کەوابوو هونەرو ئەدەب چاویلکەیەکی تایبەتییە بۆ پشکنینو گەران بەدوای راستیدا ، هەڵێنجانی کاکڵەی گەوهەر لە تۆی تاوێرو گەرد ناخی بوونو گیتی کەوتوتە ئەسۆی هومەرمەندو ویژەوان . بەشێوەیەکی ساکارتر : ئەرکی هەردووکیان ، دۆزینەوەی راستیو پەنجە ئاراستەکردنە بۆ سەرچاوەی شتەکان . خامڵاندنو پاکژکردنی نهێنیە شاراوەکانە بۆ ئاڵوگۆرکردنو کەڵکی مرۆڤایەتی . لەمبارەوە جاریکیان پرسیاریان لە مایکل ئەنجیلو کرد کە چۆن پەیکەرە نەرەکانی ئەتاشێت ؟ لەوەڵامدا بەو پەری لە خۆبوردنەوە ئەڵێت کە نموودی پەیکەرەکان لەناو مەرمەرەکاندا هەنو ئەژینو راستییەکن وەکو هەموو راستییەکانی تر ، ئەو بەتەنها نەویستەکانی مەمەرەکە ئەتاشێت بۆ ئەوەی ئەو گیاندارانە لەکۆتو بەندایەتی رزگاربکات .

ئیمە بە درێژایی ژیانمان چاومان بەدیمەنی سروشتو رووەکانی ژیان ئەکەوێت بەڵام هونەرمەندو ئەدیب ئەو تابلۆیانە لەسووچێکی واوە هەڵئەبژێرن کە بە دیتنیان ئەچینە ئاسمانی ئەندێشەو خەیاڵەوە ، بەجۆرێك رەخنە لەخۆمان ئەگرین کە چۆن پێشان هەستمان بەو هەموو جوانیە روونیە نەکردوەو لەسروشت ئەو دیمەنانە سرنجمانی نەکێشاوە ! جا ئەو سەرسورمانەمان ئەگەرێتەوە بۆ گیانی ئاگاو هەستی بەجۆشی ئەو هونەرمەندو ئەدیبانە . ئەگەر سەرنجێك لە هونەرو ئەدەب بدەین ، بۆمان دەرئەکەوێت کە هەمووی زوبانێکە بۆ دەربرینی هەر نەتەوەیەك لەشێوەی نیگارو چەند تابلۆو دیمەنێکی بەرچاوی هەربۆیەش ئەتوانین بڵێین ، هەر هونەرێك لەبنەرتەوە شێوەیەکە لەتابلۆکانی زمان .. ئەم ئاکامەش رامان ئەکێشێتە ئاکاری (دیمەن) کێشان چ لە چیرۆکو هۆنراوەو چ لە بەشەکانی ترا. بۆیەش پەیوەندیەکی نەپساو هەیە لەنێوان خامەو فلچەدا بۆ سنوورکێشانی هەر تابلۆیەك هەروەها نموونەمان هەیە لە کۆبوونەوەی (هونەرو ئەدەب) لەئاکە مرۆڤێکدا وەك (مایکل ئەنجیلو لۆکاو جان کۆکتوو تاگورو جبراندا) ئەمە بێجگە لەوەی کە هەر هونەرێك مەگەر بەدەگمەن هەستو خولیای خۆی تۆمارنەکاتو لەهونەرەکەیو تێڕووانینو شێوازەکەی نەکردبێت بە کاتی پێویستدا .

***

کوردو کوردستانە کرت بناسە

ئەلبورز :

زنجیرە چیایکی درێژە کەوتۆتە بەشی ژووروی ئێرانو رۆخی خوارەوەی دەریای قەزوین لەقەراخی سنووری روسەوە تا خوراسان کشاوە . بەشی ژووروی ئەم چیایە بەدارستانی چردا پۆشراوە . لوتکەی ئەم زنجیرە چیایە بە (دەماوەند) ناوبانگی دەرکردوەو نزیکەی ٦ هەزار مەتر بڵندە .

ئەلبورز لەگەڵ چیرۆکو ئەفسانەی کوردیو ئێرانیدا ناوی هەیەو ئەوترێت گوایە رۆستەمو زاڵو سامی نەریمان پاڵەوانی ئەو دەمە ئەلبورزیان کردۆتە مەڵبەندی خۆیان. هەروها وتراویشە کاوەی ئاسنگەر زوحاکی لە دەماوەندا بەندکردووە . وە لەهەندێ شوێندا ناوی چیای (قاف) لەجیاتی ئەم ئەلبورزە بەکارهێنراوەو لەوەش ئەچێت (قەفقاس) لەم قافەوە هاتبێت .

ئەم ناوانە (ئەلبورز، قاف ، سیمورخ ، روستم زاڵ) لە شیعرو ئەدەبی کلاسیکی کوردیدا ناویان چەسپاوەو باووباپیرانمان گرێیان پۆشل کردوەو لەبێخی دڵیاندا جێگیر بووە .

ئەلبورز لە (ئاوێستا)ی زەردەشتدا بەناوی (هەرە بەرزە ئێتی) باس کرازە ،وادیارە ئەوانەی ئەم ناوەیان لەم چیایە ناوە تا ئەو وەختە چیای لەمە بەرزتریان نەدیوە بۆیە ناویان ناوە هەرە بەرزایەتی .

ابو الفضل أربیلی :

ناوی (شرف الدین ئەحمەد کوڕی کەمال الدین ئەبی الفتح موسا)یە یەکێك بوە لە زانا بەناوبانگەکانی مەزهەبی شافعی لەهەولێر زانینی تەواوکردوە ئنجا هەر لەم شارەدا لەمزگەوتی (مظفر الدین کوگلری) لەقەڵا تەدریسی فەرمووەو لە نیشتمان دورنەکەوتوەتەوە تا ساڵی ٦٢٢ی کۆچی ئەمری خوای بەجێ هێناوە . لەمەیدانی نووسیندا کتیبی (احیاءعلوم الدین)ی ئیمامی غەزالی کورت کردوەتەوە .

باڵە فڕەی ـ وشەکان

◆ دەنگەکان ◆

کەمال میراودەلی

عەڕەبانەکەت ڕاکێشە ... سەرەتایەکە بێ کۆتایی ،
لێرەو لەوێ هەر تارایەکان جیاوازن ،
ئا ئەوەتا قۆندەرەکان ناوچەوانت بۆیاغ دەکەن ،
فەردە قوورسەکان پشتت دەگوێزنەوە !..
دروشمی ناو شەقامەکان خوێناوی ناوچاوت دەمژن ،
لە تەندووری ساردو سڕی بێکاریدا ،
کۆڵەوژی پەنجەکانت بۆ خەپلێکی جۆ دەگێڕی ،
دۆش داماوی‌و .. ڕۆژ دەژمێری ،
ڕۆژ دەژمێری‌و شەو هەر ناڕوا ،
ــ « هەی خوا .. هەی خوا » ..
ــ گۆدۆ : نایە .. مناڵ : برسی‌یە ..
نان : لەناو گەرووی شێرایە خوێ : بێ چێشتە
دیوار : پاڵی دەرکردنە
هەتاو : سێبەری مردنە
ئازادی : شارێکی وونە
هاوار : پەتە لەگەردنا
هیوا : ڕێی ......
ــ بیر مەکەوە .. بیرمەکەوە
تەمەن مۆمەو لەشەوگاری نەبوونمانا دەتوێتەوە ..
ژان وەك هەنگوین شیرین دەبێت .. کاتێ لەبیر دەچێتەوە
بیرمەکەوە .. بیرمەکەوە
ژیان زینێکی نەبەسراوە بەسەرپشتی
ئەسپی سەرشێتی « کات »ەوە .
هەر گلانێ .. هەڵەنگوانێ سوارەکان گل دەداتەوە .
بەسەر تەلانی نەبوونا .. سوارەکان بەر دەداتەوە .
بیرمەکەوە .. بیرمەکەوە
وەکوو یەکە بەرزو نزم .. نزم‌و بەرز
دەشتایی‌و لێژ .. هوشیاروگێژ
کۆتایی ڕستە هەر سفرە
بەبێ سفر مانای ڕستە تەواو نابێ ..
بەبێ سفر ژمارەی زل دروست نابێ ..
سفر لەڕاست .. لە ناوەڕاست .. سفر لەچەپ
یەك حیسابە .. گاڵتەیەو گەپ !!
بیرمەکەوە بیرمەکەوە .. بیرکردنەوە چاوگەی ژانە
بیرنەکردنەوە سامانە
بیرنە ...
ــ پیشەی کۆیلەکانە !
کۆیلەکان بیر ناکەنەوە !
هەر دەخۆن‌و دەخۆنەوە !
بەهەواو ئاویش هەر ڕازین
بەدارکاری قامچی دەستی
زۆردارەکانیش .. هەر ڕازین ، بەزیندان‌و دیوارەکانیش
هەر ڕازین ،
« بەڵام ئێمەوا ناخوازین »
ئەوەتا بیر دەکەینەوە .
بیرکردنەوە سەرەتایە .

تیپی مۆسیقای سلەیمانی

تیپی مۆسیقای سلەیمانی هەرلەیەکەم ڕۆژەوە بۆ خزمەتی هونەری کوردی دامەزراوەو بۆ ئەم مەبەستە ، هەوڵی داوە تازەترین گۆرانی‌و موسیقا پێشکەش بکات .

لە ڕۆژی ٢٣و ٢٤-١١ دا ئەم تیپە توانی یانزە گۆرانی‌و پارچە مۆسیقای نوێ تۆمار بکات بۆ تەلەفزیون‌و بۆ یەکەم جار چەند ئالەتێکی نوێی لەم بەرهەمانەدا بەکار هێنا .

بەڵام بەداخەوە تەلەفزیونی کەرکووك تا ئیستە کە گۆرانی‌یەکان پیشان ئەدات پێشەکیەکانی ئەبڕێت !

بەشی ڕاگەیاندن لەتیپی موسیقای سلەیمانی

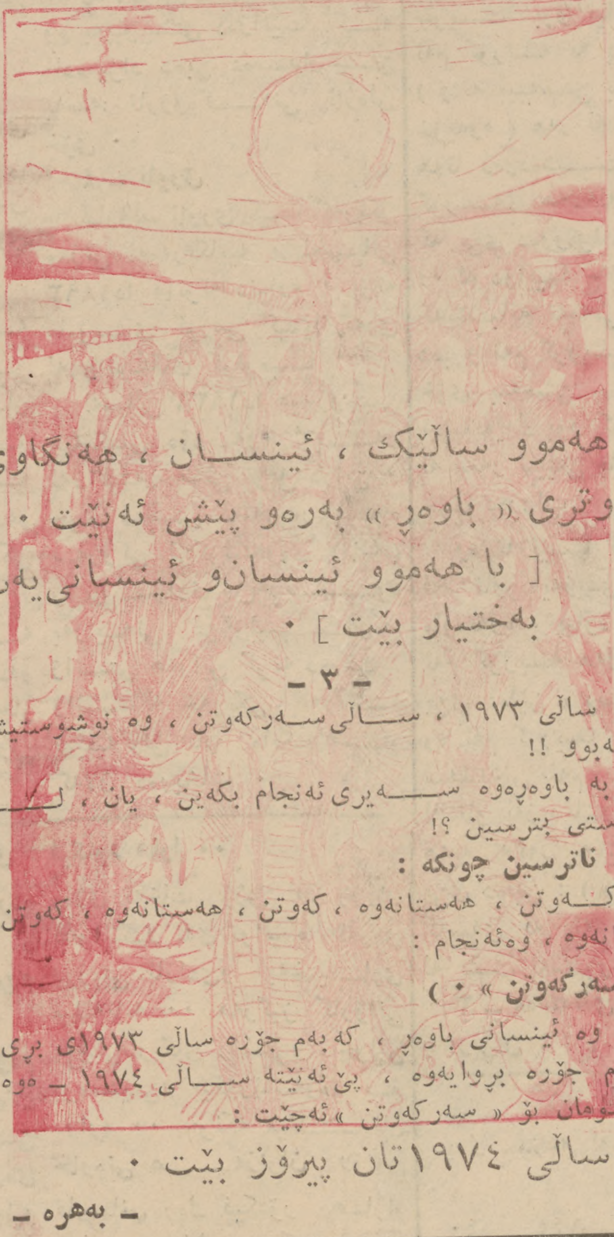

ساڵی ١٩٧٤تان پیرۆز بێت

- ١ -

× دوای سێ ڕۆژی تر ،ماڵ ئاوایی لە ساڵی ١٩٧٣ ئەکەین‌و پێ ئەنێینە ساڵێکی نوێی تەمەنەوە ، پێ ئەنێینە ساڵێکی نوێی ژیانەوە .

ــ ئایا ئامادەین ، بۆهەنگاوێکی تر ؟!

× ئینسان ، ئامادەیە ، بۆهەنگاوی تر ، سەرکەوتنی تر ، بەرەو ژیانێکی ڕووناك تر :

ــ وەلێرەوە ، ساڵی داهاتووەوە هەموو ساڵێکی داهاتوو بە :

« پیرۆز بێت »

پێش وازی ئەکرێت .

- ٢ -

× تەنیا ، سێ ڕۆژی تر ..

ــ ئایا ، چەند کەس ئەزانێت ، « بابا نۆئیل » چ دیارییەك ئەدات بە منداڵی کورد ؟!

× تەنیا سێ ڕۆژی تر ..

ــ ئایا ، کێ ئەزانێت ،« بابا نۆئێل » چۆن ناخر شەوی ساڵی ١٩٧٣ پاڵ پێوە ئەنێت ، تاکو ڕووناکی ١٩٧٤ مان بۆ بێنێت ؟!

× ئینسانی « خاوەن باوەڕ بە ئینسان »ی کورد ، وە ئینسانی هەنگاو بەرەو ساڵە تازەکان « باوەڕیان » فێری کردوون :

ــ چی ئەدرێت بە منداڵەکان .. وە چۆن ، شەوی کۆتایی بەرەو ڕووناکی دەست پێ ئەکات .

◆ هەموو ساڵێك ، ئینسان ، هەنگاوی بەتاوتری « باوەڕ » بەرەو پێش ئەنێت .

[با هەموو ئینسان‌و ئینسانی‌یەت بەختیار بێت] .

- ٣ -

× ساڵی ١٩٧٣ ، ساڵی سەرکەوتن ، وە نوشوستیش کەم نەبوو !!

ــ بە باوەڕەوە سەیری ئەنجام بکەین ، یان ، لە نوشوستی بترسین ؟!

× ناترسین چونکە :

(کەوتن ، هەستانەوە ، کەوتن ، هەستانەوە ، کەوتن ، هەستانەوە ، وەئەنجام :

« **سەرکەوتن** » .)

× وە ئینسانی باوەڕ ، کە بەم جۆرە ساڵی ١٩٧٣ی بڕی ، وە بەم جۆرە بڕوایەوە ، پێ ئەنێتە ساڵی ١٩٧٤ ـ ەوە ، بێ گومان بۆ « سەرکەوتن » ئەچێت :

ــ ساڵی ١٩٧٤تان پیرۆز بێت .

ـ بەهرە ـ

هەشتا ساڵ لە تەمەنی « ماو »

بەشێك لە مێژووی پڕشنگداری گەلی چین

لە ٢٦ی کانوونی یەکەمی ئەمساڵ (١٩٧٣) ، هەشتا ساڵی ڕەبەق بەسەر لەدایك بوونی پێشەوای کۆماری گەلی چین‌دا تێ‌پەڕی ، بەم بۆنەیەوە ، کورتەیەك لەژیانی پێشکەش ئەکەین .

● ماو لە ٢٦ی کاوونی یەکەمی ساڵی ١٨٩٣ لە گوندی «شاوشان» لە هەریمی «هونان» لەدایك بووە ، باوکی لەپێشدا سەرباز بوە ، لە دواییدا بوە بە خاوەن موڵك دایکیشی ئافرەتێکی ئاینی بووە .

● لە ساڵی ١٩١٨خوێندنی قوتابخانەی تەواو کردو ڕووی کردە پەکین‌و لەدێ بە جێگری سکرتێری کتێبخانەی دانیشگای پەکین دامەزرا ، هەر لەو ماوەیەشدا لە پەیمانگەی مامۆستایان ئەیخوێندو لەوێ کەوتە بایەخ دان بە مارکسیزم ڕە لە ساڵی ١٩٢١دا لەگەڵ چەند هەڤاڵێکی‌دا پارتی کۆمونستی چینیان دامەزراند .

● سەرکردەی زۆز خۆپێشاندانی گەورەی کردووەو تا لە ساڵی‌کانی ١٩٢٣-١٩٢٧ خۆی تەرخان کردوە بۆ ڕێکخستنی بزووتنەوەی جوتیاران .

کوشتن‌و بڕینەکەی ساڵی١٩٢٧ دا بە بەرچاوی خۆیەوە سەربارەکانی «چان کای چیك» خیزانەکەیان کوشت‌و خۆشی گیرا .

● لە بەندیخانە لە گەڵ «شوئن لای»دا هەڵات‌و سوپایەکی ١٠٠ هەزار سەربازی پێك هێناو کەوتە شەڕی چەتەگەری دژی هێزەکانی «چان کای چیك» .

● لەکاتی پەلامارەکەی ژاپۆن‌دا بۆ سەر چین لەساڵی ١٩٣١دا . ماو پێشەوایەتی نومایشە دوورو درێژە مێژوو یەکەی کردو بەرەو سەرووی چین کەوتە ڕێ .

● لەساڵی ١٩٣٥دا بو بە سەروکی پارتی کۆمونستی چین‌و «صن تیان»ی کرد بە پایتەختی چین .

● کە لە ساڵی ١٩٤٩دا کۆماری گەلی چین دامەزرا(داو) بوو بە یەکەم سەرۆك کۆمار ، بەڵام لەساڵی ١٩٥٩دا وازی لە سەرۆك کۆماری هێناو تەنیا سەرۆکایەتی پارتی کومۆنستی کرد .

● لە ساڵی ١٩٦٦ داشۆڕشی ڕۆشنبیریی لە هەموو چین‌دا بەرپا کرد .

● دەبەها کتێبی دەربارەی سیاسەت‌و ئابووری فەلسەفەو ڕۆشنبیری‌و ئەدەب‌و هونەرهەیە .

● لە ساڵی ١٩٦٦ داوابلاوبووەوە کە گوایە «ماونسی تونگ» مردووە ، بۆ بە درۆخستنەوەی ئەم پروپاگەندەیە لەگەڵ ٥٠٠٠ هەزارلادێی چینی‌دا ، بەدرێژایی ١٥ کیلۆمەتر لەڕووباری یانگتسی‌دا مەلەی کرد .

فەهمی قەرەداخی

میهرەجانی هونەری کوردی

لە ١٠ی شوباتی ١٩٧٤دا بەڕێوەبەرایەتی گشتی ڕۆشنبیری کوردی ، بەسەرپەرشتی وەزارەتی ڕاگەیاندن ، یەکەم میهرەجانی هونەری کوردی لەبەغدا ڕێك ئەخات . بۆ ئەم مەبەستەش . بەڕێوەبەرایەتی ناوبراو کۆبوونەوەیەکی فراوانی بە ئامادەبوونی نوێنەری هەموو تیپە هونەری یەکانی کوردستان بەستووەو لە ئیش‌وکاری ئەم میهرەجانە دواون .

ڕەگەز پەرستەکان‌و سەما کردن !

لە خوارووی ئەفەریقا ،ڕۆژنامە نووسەکانی ئاسیا کۆمەڵەیەکیان ، بۆ خۆیان دامەزراندوە ، ئەم کۆمەڵە پار ئاهەنگێکی گێڕا ، کە تیایا« کاتشا بوتیلیزی » ئەفەریقایی لەگەڵ ئافرەتێکی پێست سپی‌دا سەمای کردبوو ،ڕەگەز پەرستەکان لەم کارە قینیان هەستاو نارەزاییەکی توندیان دا بوو بە حکومەت ، لەبەر ئەوە ، ڕێژیمی ڕەگەزپەرستی ئەفەریقا ، ئەمساڵ قەدەغەی کردوە ، کۆمەڵی ناوبراو ئاهەنگ بگیرێ ، یان ئەگەر گێڕای نابێت سپی پیست لەگەڵ ناسپی‌دا سەما بکات !

لە دەرەوەی سنوور

دۆزینەوەی تەرمێکی ساغی ٢٠٠٠ ساڵ لەمەوپێش

لە کۆماری گەلی چین ،لاشەی ئافرەتێك ، لە بنەماڵەی « مێردای » دۆزراوەتەوە کە ٢٠٠٠ ساڵ ئەبێت مردووە ، بەڵام لاشەکە هێشتا ساغەو پێستی مردووە کە هەروا تەڕەو دانەکانی بەساغی ماونەتەوەو قژە ڕەشە کەی نەوەریوە ، درێژی ئەم لاشەیە (١٥٤) سانتیمەترەو قورسایی‌یەکەی ٣٤ر٣ کیلۆگرامە .

شارەزاکانی چین ، ئیستە خەریکی لێکۆلینەوەن لەسەر ئەم لاشەیە ، ئەوەی تا ئیستە بۆیان ڕوون بۆتەوە ئەوەیە ، کە لاشەکە وشك نەبۆتەوە چونکە دووربووە لە ئۆکسجینەوە ، سەرەرای ئەوەی پێستەکەی بەتەری ماوەتەوە کەچی بۆنی نەکردووە !

ئەم لاشەیەش بەحەریر پێچراوەتەوەو تابوتەکەی چوار پارچەیە ، بە جۆرێکیش داخراوە کەهەوای بۆ بەچێت . ئەو گۆڕەی کە ئەم لاشەیەی تیا دۆزراوەتەوە ١٦ مەتر قوڵ بووە .

لەم وێنەیەشدا ، شارەزاکان ئەبینرێن ، خەریکی لێکۆڵینەوەی لاشە دۆزراوەکەن .

ڕاستکردنەوەیەك

داخمان ناچێ کە بەهۆی هەڵەیەکی چاپخانەوە لە ژمارەی پێشووی ڕۆژنامەکەماندا ، لەجیاتی ئەوەی بنووسرێ ژمارە ـ ١٩٨ ـ نووسرا بوو ژمارە ـ ١٩٠ ـ تکای لێبوردن لە خوێنەرانی بەڕێزی هاوکاری ئەکەین .

***

گۆشەی ئافرەت

ئامادەکردنی : شیرین

خوشکی بەڕێز :

مناڵ لە تەمەنی شەش ساڵیدا زۆر شت فێر ئەبێت ، هەر لەو تەمەنەشدا ، ئامادەیە ئەو شتانە وەربگرێت کە لە دەورو پشتی ڕوو ئەدات وەکو قسەکردن‌و لاسایی کردنەوەو ئەو کردەوانەی لە بەرچاوی ڕوو ئەدەن . بەم پێیە ، دایکی بەڕێز ، زۆر پێویستە لەم تەمەنەدا ، وریای پەروەردەکردنی جگەرگۆشەکەت بێت ، چونکە وەکوو وتمان ، منداڵ لەو تەمەنەدا هەموو شتێ بەئاسانی وەرئەگرێت ، جا با ئەوەی فێری ئەبێت ، پەروەردەکردنی‌بێت لەسەر کردەوەی مرۆڤ بەخش‌و ڕەوشتی بەزمانی شیرین‌و پاك .

بایەخدان تەنیا بەناو ماڵ یان ماڵو مێرد پێکەوە ؟

هەندێ ژن ، هەرکە ڕۆژ دەبێتەوە ، قۆڵی ئیش کردنی ناوماڵی لێ هەڵ ئەکەن‌و بە هەموو لایەکی ناوماڵەکەدا شان‌و قۆڵ ئەکوتن ، ژنێکی وا ،سەیری ناو ماڵەکەی بکەی، هەمیشە ئەڵێیت ئاوێنەیە ، بەڵام لەگەڵ ڕۆژ لەژنەکە ئاوا بوو ، ئیتر هیلاك ئەکەوێت‌و حەز بە حەسانەوەو نووستن ئەکات ، هەندێك ژنی تر ، بایەخ بە ئیشوکاری ناو ماڵ نادەن ، بۆیە ئامادەن لەگەڵ مێردەکانیانا تا درەنگ پێکەوە کات بەرنە سەر ، بەڵام نە پیاوێك ماڵەکەی وەکوو ئاوێنە بێت‌و خێزانەکەی وەنەوز بدات ، لەماڵا پشو ئەدات وە نە پیاوێکیش ناو ماڵەکەی هەموو پیس‌و پەرش‌و بڵاوبێت‌و خێزانەکەی بەو جۆرە بێت ، لەبەر ئەوە پێویستە ، کەیبانووی ماڵ بزانێت ، چۆن بایەخ بدات بەخاوێن کردن‌و ڕازاندنەوەی ناو ماڵەکەی‌و دڵ نەوایی کردنی مێردەکەشی ، ئەبێت هەردوولا لەگەڵ یەکتری بەباشی بگونجێن .

ئافرەت لەجیهانی وەرزش‌دا

لەم دواییەدا ، گرەوێکی مەلەوانی ، لەنێوان تیپی ئافرەتە مەلەوانەکانی کۆماری گەلی چین‌و ئافرەتە مەلەوانەکانی ئەمەریکادا کراوەو لە ئەنجامدا ، تیپی ئافرەتەکانی چین گرەوەکەیان بردۆتەوە ، لەم وێنەیەدا دوو ئافرەتی چینی پێش گرەوەکە ، لەگەڵ مەلەوانێکی ئەمەریکایی‌دا قسە ئەکەن .

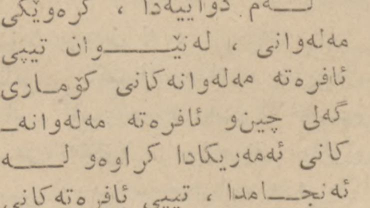

تەنیا ڕۆژنامەیەك

لە کاتێك‌دا ، بەپێی پیش‌کەوتنی ڕۆشنبیری‌و ڕاگەیاندن لەدنیادا ، بایەخێکی فراوان ئەدرێت بە پەرەپێدان‌و زیادکردنی ڕۆژنامە لە زۆر وڵاتانی دنیادا ، وڵاتی داهومی تەنیا یەك ڕۆژنامەی تیا دەرئەچێت‌و ئەم ڕۆژنامەیەش هەزار نوسخە کەمتری لێ‌چاپ ئەکرێت ، بەم جۆرە ، هەرسێ هەزار کەسێك نوسخەیەکی بەر ئەکەوێت !

***

ئەگەر نەتزانیوە بیزانە !

■ نیوەی فەرمانی لەسێدارەدانی دنیا ، لە خوارووی ئەفەریقاوە دەرئەچێت‌و جێ‌بەجێ ئەکرێت !

■ لە وڵاتی لائوس‌و ئەندەنۆسیا ، پارەی مس‌و نیکل‌و زیونی‌یە ، تەنیا کاغەز نەبێت !

■ زمانی کەمبۆدی ، زۆرترین ، درێژ ترین ئەلف‌بێی هەیە لەدنیاداو بریتی‌یە لە ٧٤ پیت .

***

چیرۆك بۆ منداڵان ◆

ئیبراهیم قادر جاف

نیرگزە جار

دوو چۆلەکەی نێرو مێ ، لەسەر دار گوێزێکی گەورە هێلانەیان کرد .. چەند هێلکە یەکیان کردو لەسەری کڕکەوتن تابوو بەبەچکەی زەڕنەقووتە ، ئەنجا هەردوواك پێکەوە ئەرکی بەخێوکردنیان گرتە ئەستۆ .. دان .. ئاو .. کوللەیان بۆ دەهێنان ، پەڕی گەرم‌و نەرمیشیان ئەدان بە سەردا .

بەچکەکان وردە .. وردە گەورەبوون‌و پەڕە زەردەکەیان وەراندو پەڕی گەورەتریان دەرکرد .. فێر بوو بوون بەیانیان زوو دەستیان ئەکرد بەوەرزش کردن ، باڵەکانیان ڕائەوەشاندو هەناسەی قووڵیان هەڵدەکێشا .. بەڵام هێشتا باش نەیان دەتوانی بفڕن .. بەچکەیەکیان زۆر بزیۆ بوو بیانووی لەدایکی ئەگرت کە لەتەکیا بفڕێ ، هێشتا باڵەکانیشی هێزی فڕینیان نەبوو ..

بەیانی‌یەك زوو پێش ئەوەی دایکی هەستێ لە خەو ، چووە لێواری هێلانەکەیانی‌و سەیرێکی خوارەوەی کرد .. ویستی لاسایی دایکی بکاتەوە، باڵەکانی بەیەکداداو قاچی لێ‌تن کردو بەرز بووەوە .. کاتێکی زانی لەسەر سك دای بەزەویدا .. دەستی کرد بە زیکە زیك .. کە دایکی هەستا بینی لەناو هێلانەکەدا نەماوە ، دەستی کرد بەگریان‌و کەوتە گەڕان بەدوویدا ..

دڵشاد کە کوڕێکی ژیر بوو بەچکە چۆلەکەکەی گرت‌و خستیە سەر دەستی .. تابزانێ کامە دایکەو باوکەکەیەتی ، ئەوانیش بە جریوەو زیکە بۆی هاتن ، ئەمیش جێگای هێلانەکەی زانی‌و ...